

Turun päärautatieasema

Ympäristöhistoriallinen selvitys ja kasvillisuusinventointi

Turku 1948, kuvaaja: Toivanen, Sotamuseo/Puolustusvoimat

Kannen kuva: Turun rautatieasema 1900-luvun alussa, kuvaaja tuntematon, Matti Parkkosen kuvakokoelma, Resiina-lehden vaunut.org kuva-arkisto

Työn on tilannut Turun kaupungin kaavoitus. Työtä on valvonut ohjausryhmä, jonka edustajina on ollut Turun kaupungilta:

Anna Solin, Kaavoitus

Marie Nyman, Kaavoitus

Tarja Marsh, Ympäristönsuojelu

Noora Ghergel, Turun museokeskus

lisäksi:

Elisa El Harouny, Museovirasto

Kirsti Virkki, ELY-keskus

Kaisu Partanen, VR

Kai Perhola, VR

Työn ovat laatineet kesän ja syksyn 2024 aikana VSU maisema-arkkitehdit Oy:ssä maisema-arkkitehti MARK Minna Raassina ja kulttuuriantropologi Annina Vahera-Chibnik.

Kiitokset Suomen rautatiemuseon arkistolle, puutarhuri Maria Wallinille, arkkitehti Pirjo Huvilalle ja puuasiantuntija Aki Männistölle avustaan selvityksen teossa.

Kuvat on ottanut Minna Raassina ja Annina Vahera-Chibnik, ellei toisin mainita.

V S U
MAISEMA-ARKKITEHDIT OY

Sisällys

Johdanto	4
Sijainti ja selvitysalueen raja	4
Suojelu- ja kaavatilanne	5
Asemapuistojen ja Turun kaupunkipuistojen historia	6
Turun päärautatieaseman ympäristön historia	8
Rautatie Turkuun	8
Aseman aukion historia	8
Rautatientori-puiston historia	11
Asuinkorttelin muodostuminen	14
Rautatieaseman ympäristön viheralueiden muutokset 1900-luvulla	19
Koostekartta alueen kehityksestä 1876-2024	29
Rautatieaseman ympäristön nykytila	31
Nykykäyttö	31
Aseman aukion nykytila	31
Aseman puiston nykytila	36
Aseman aukion ja Rautatientori-puiston kasvillisuusinventointi	43
Asuinkorttelin nykytila	44
Kerrostalojen piha-alueiden kasvillisuusinventointi	63
Turun päärautatieaseman alueen kulttuuri- ja ympäristöhistorialliset arvot	66
Yhteenveto	68
Lähteet	69
Liitteet	

Johdanto

Turun päärautatieaseman alueelle on käynnissä asema-kaavamuuotos, joka liittyy raitiotien mahdollistamiseen alueella. Asemarakennus, asemapäällikön talo sekä rautatievirkailijoiden asuinrakennus puutarhoineen, aseman aukio ja aseman puisto ovat suojeltuja rakennussuojelulaila. Suojelupäätöksessä mainitaan, että ”asuinrakennusten pihojen merkittävien muutosten taustaksi on tehtävä selvitys rautatiepuiston piirteiden ja kasvilajien säilyneisyydestä”. Kohteesta on laadittu laaja rakennushistoriaselvitys vuonna 2017. Alue on RKY-alue ja kuuluu rautatiesopimuksen piiriin.

Työssä on muodostettu käsitys alueen ympäristön ja kasvillisuuden kehityksestä ja nykytilan säilyneisyydestä ja ominaispiirteistä. Selvityksen lähtöaineistona on käytetty vuonna 2017 tehtyä laajaa kohteen rakennushistoriaselvitystä sekä siihen kerättyä arkistoaainestoa¹. Tämän lisäksi selvitystyössä on kerätty täydentävää arkistoaainestoa kuten vanhoja valokuvia ja suunnitelmia kohteen viheralueista. Myös kohteen tuntevia asiantuntijoita on haastateltu.

Tehtävänannossa tarkastelualueella on laajennettu koskemaan koko vanhaa asuinkorttelia ja asuintonttien pohjoispuolta rata-alueelle asti. Kasvillisuusinventointi perustuu maastokäynneillä tehtyihin silmämääräiseen kasvien tunnistukseen ja iän arvioimiseen.

Selvityksessä käytetään kohteista nimiä ”aseman aukio” ja ”aseman puisto”. Kaupungin nimistössä ne tunnetaan nimillä Asemanaukio ja Rautatientori.

Sijainti ja selvitysalueen raja

Turun entisen päärautatieaseman ympäristö on Turun keskustan Pohjolan kaupunginosaan sijoittuva kokonaisuus, johon kuuluu entinen asemarakennus aukioineen (Ratapihankatu 37), Rautatientorina tunnettu aseman puisto sekä rautatieaseman henkilökunnan asuintoimistoita asuinkiinteistöjä usealta vuosikymmeneltä (Ratapihankatu 39, 41, 43, 45, ja 47) piha-alueineen.

Asemaa rakentaessa se sijaitsi ruutukaava-alueen pohjoisreunalla, kaukana vanhan Turun keskustasta. Vaikka Turun kaupallinen keskus on siirtynyt Aurajoen länsipuolelle ja lähemmäksi ruutukaava-alueen reunaa, on aseman sijainti keskustan palveluihin nähden edelleen hieman syrjäinen. Alue on kuitenkin vilkkaasti liikennöity, Ratapihankatu on valtakunnallinen päätie ja sitä pitkin kulkee yksi Turun pyöräilyverkoston linjoista. Kaupunkia ja sen liikennettä halkovan radan yli pääsee aseman ympäristössä asemarakennuksen viereisen Humaliston sillan, lähellä sijaitsevan

uuden Logomonsillan sekä Koulukadun alikulkusillan kautta.

Aseman ympäröivät korttelit ovat kerroksellisia ruutukaavakortteleita, joissa sijaitsee sekä asumisen, liiketoiminnan että julkisten palveluiden kiinteistöjä. Aseman asuinkiinteistöjä vastapäätä ja asemapuiston lännessä sijaitsevat korttelit ovat erityisen säilyneitä esimerkkejä 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun puutalorakentamisesta. Asemapuiston eteläreuna (Läntinen pitkäkatu) rajautuu 1950- ja 1960-luvun kerrostaloihin ja itäreuna (Humalistonkatu) kortteliin, jossa on sekä 1920- että 1980 ja 2010-lukujen kerrostaloja.

Punaisella selvitysalueen raja, tutkimusalue 1: aseman aukio, 2: aseman puisto ja 3: asuinkortteli. Sinisellä katkoviivalla Museoviraston Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön luetteloon RKY 2009 kuuluva alue, vihreällä lakisuojelelun piiriin kuuluva alue (kts. seuraava sivu).

Suojelu- ja kaavatilanne

Turun rautatieasema, sen asuinkiinteistöt ja pihat, aukio sekä puisto ovat suojeltuja usealla eri tavalla.

Turun rautatieasema ympäristöineen on yksi vuoden 1998 rautatiesopimuksen kohteista. Menettelytapasopimus asemaympäristöjen suojelusta solmittiin ympäristöministeriön, Museoviraston, Ratahallintokeskuksen, VR-Yhtymän, Metsäntutkimuslaitoksen ja nykyisen Senaatti-kiinteistöjen välillä kerätäkseen ja suojellakseen valikoima valtakunnallisesti arvokkaita rautatieympäristöjä, jotka edustavat suomalaisen rautatiearkkitehtuurin ja puutarhataiteen kirjoa. Sopimuksen mukaan kohteiden kehittämisen tai esimerkiksi myynnin yhteydessä tulee ratkaista, järjestetäänkö suojelu asemakaavassa vai rakennusperintölain nojalla. Sopimukseen kuuluvat Turun asemarakennus ja osoitteissa Ratapihankatu 39–41 olevat asuinrakennukset pihapiireineen.²

Turun rautatieympäristö sisältäen asemarakennuksen, asuinkiinteistöt piha-alueineen, ratapihan, aseman aukion ja Rautatientori-puiston on osa Museoviraston vuoden 2009 Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventointia. Inventoinnissa kerrotaan muun muassa ”Turun rautatieasema olevan maailmansotien välisen ajan merkittävimpiä asemarakennushankkeita Suomessa. Turun monipuoliseen ja ajallisesti kerroksiseen rautatieympäristöön kuuluvat funktionalistinen rautatieasemarakennus 1930-luvulta, rautatieläisten asuinrakennuksia kahdelta vuosisadalta, rautateiden konepajan alue sekä kaupungin 1894 rakentama asemapuisto.”

Vuonna 2019 asemarakennus, asemapäällikön talo ja asuin-kasarmi, Rautatientori-puisto, aseman aukio ja piha-alueet suojeltiin Varsinais-Suomen ELY-keskuksen aloitteesta rakennusperintölailla. (ELY-keskuksen päätös 12.8.2019, VARELY/465/2015, vahvistettu Ympäristöministeriössä 22.12.2022).⁴

Asema ympäristöineen on suojeltu myös eri kaavatasoilla. Turun kaupunkiseudun maakuntakaavassa

(hyväksytty 23.8.2004) alue on osoitettu merkinnällä SR 067: suojeltava rakennetun ympäristön kokonaisuus. Oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa 2029 asema sijoittuu keskustatoimintojen alueelle (C ja Cy -merkinnät) ja on kaavaselostuksen mukaan osa ”saapumisen” -miljöötyyppiä sekä ”uusi tai olennaisesti muuttuva alue”, jolla viitataan suunnitelmiin uudesta matkakeskuksesta sekä ratapihan asuinrakentamisesta ja tapahtumakeskuksesta. Yleiskaavassa selvitysalueella kuitenkin säilyy voimassa Ratapiha-alueen osayleiskaava 25/2005. Rautatientori-puisto on uudessa yleiskaavassa merkinnällä VPH/s eli ”historiallinen puistoalue, jolla ympäristö säilytetään”. Lisäksi puisto sijoittuu kaavassa palokujannepuiden alueel-

Ote ajantasaisesta asemakaavayhdistelmäkartasta.

le, jossa vanha palokujannepuusto tulee säilyttää.⁶

Asemarakennus, aseman aukio ja asuinkiinteistöjen tontit ovat osa ratapiha-alueen osayleiskaavaa 25/2005 (hyväksytty 28.11.2009), jossa ratapiha-alueen rakennuksia on laajasti suojeltu. Päärautatieasema ja asemarakennukset on suojeltu merkinnällä C-4s: ”Alueella sijaitsee valtakunnallisesti merkittävien asema-alueiden suojelusta solmitun sopimuksen (YM:n päätös 2/562/96: 9.12.1998) tarkoittama kohde. Kulttuurihistorian, kaupunkikuvan ja rautatieliikenteen historian kannalta arvokas rakennuskanta säilytetään. Asema-aukio ja Ratapihankadun eteläpuolella oleva Rautatientori muodostavat yhdessä arvokkaan kaupunki-

kuvallisen kokonaisuuden. Asemakaavaa laadittaessa on varmistettava kaupunkikuvallisten arvojen ja suojeltavan rakennuskannan säilyminen.” Asuinkiinteistöt ja niiden piha-alueet ovat osayleiskaavassa merkinnällä C-5s, jonka mukaan ”Kulttuurihistorian, kaupunkikuvan ja rautatie liikenteen historian kannalta arvokas rakennuskanta ja puistomainen piha-alue säilytetään.”⁷

Aseman, vanhimpien asuinrakennusten alueella ja Rautatientori-puistossa on edelleen voimassa keskustan vuoden 1897 asemakaava, joka perustui C.L. Engelin ruutukaavaan. Puistoa koskeva ainoa kaavamääräys on puistoaluetta merkitsevä rajaviiva. Asuinrakennusalueen länsipäässä (kerrostalojen tontit) on voimassa asemakaava vuodelta 1969, jossa ei ole suojelumerkintöjä ja korttelin osa on merkitty rautatiealueeksi.

Alueesta on vireillä asemakaavan muutos. Muutos koskee muun muassa aseman aukiota sekä Ratapihankatua 37, 39 ja 41. Kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti (20.4.2020 § 5) asemakaavamuutoksen tarkoitus on mahdollistaa raitiohankkeen edellyttämät muutokset. VR-Yhtymä on myös tehnyt aloitteen osoitteiden Ratapihankatu 37, 39 ja 41 rakennusten asemakaavan päivittämisestä. Raitiotien yleissuunnitelman mukaan raitiotie kulki rautatieläisten asuinkiinteistöjen pohjoispuolelta, asemapäällikön talon sivusta aseman aukion lävitse. Aseman aukiolle sijoittuisi raitiotiepysäkki.⁸

Asemapuistojen ja Turun kaupunkipuistojen historia

Rautatieasemien puistoilla on ollut keskeinen rooli suomalaisen puutarhataiteen ja -kulttuurin kehittämisessä. Asemapuistot edustivat aikakautensa hienointa puutarhakulttuuria leikattuine pensaineen ja kaarevine käytävineen, ja niissä kasvoi kansalaisten keskuudessa vähemmän tunnettuja jalopuita, koristepensaita ja perennoja. Varsinkin pienissä pitäjissä asemapuistot saattoivat olla ainoat oleskeluun tarkoitetut julkiset viheralueet. Säilyneet asema-

puistot ovat merkittäviä arvopuistoja, jotka muistuttavat kävijöitä Suomen puistokulttuurin alkuajoista.

Kasvavan suomalaisen puutarhakulttuurin nostattaminen koko kansan iloksi oli Valtionrautateiden tietoinen tavoite rautatieasemien ympäristöjä suunniteltaessa. Ensimmäisten asemapäälliköiden joukossa oli Viipurin aseman puutarhaharrastuksesta innostunut J.G. Nikander, joka sovelsi kasvituntemustaan asemansa ympäristön koristamiseen. 1800-luvun lopulla rautatiehallituksen ylitirehtööri G. Strömberg innostui Nikanderin toimista ja

edisti Valtionrautateiden puutarhatoiminnan perustamista. Hänen kerrotaan sanoneen: ”Samalla kun puutarhat valtionrautatieasemilla tuottavat hyötyä ja huvia aseman virkailijoille ja miehistölle, ne Suomen rahvaassakin herättävät innostusta puutarhanhoitoon.” Valtionrautateiden ensimmäinen puutarhuri palkattiin vuonna 1873 ja hän sai seuraavana vuonna tehtäväkseen perustaa asemien alueita palvelevan keskuspuutarhan Hyvinkäälle.⁹

Asemapuistoilla oli idealististen kansan puutarhakulttuurin nostattamisen tavoitteiden lisäksi useita merkityksiä.

Työntekijöitä Valtionrautatien Hyvinkään keskuspuutarhan kasvihuoneessa kastelemassa kasveja 1910-luvulla. Keskuspuutarhan toiminta jatkui vuodesta 1873 1960-luvulle asti. Kuva: Aulis Saviahon kokoelma, Hyvinkään kaupunginmuseo.

Asemat ja niiden mittavat ratapihat ja tarvittavien kiinteistöjen ympäristöt rakennettiin useimmiten neitseelliseen ympäristöön, jossa metsää raivattiin niiden alta. Oli luonnollista, että alueet myös maisemointiin rakennusurakan lopuksi. Junaliikenne oli myös uusi liikennemuoto kansalaisille, siitä haluttiin tehdä houkutteleva ja arvokkaan oloinen, kauniilla ympäristöillä kohotettiin siis myös VR:n imagoa. Höyryvetureiden aikaan radan varrella suojauduttiin myös junan kipinöiltä; yleinen lehmusrivi tai pensasaita estivät kipinöistä syntyvät mahdolliset tulipalot.¹⁰

Rautatieasemien yhteyteen rakennettiin edustuspuistoja ensimmäisten rataosuuksien valmistumisesta lähtien. Puistojen suunnittelusta vastasi Valtionrautateiden puutarhurit ja niihin tuotettiin taimet omassa keskuspuutarhassa. Asema-alueiden ympäristöön kuului useita kiinteistöjä ja siten viheralueita eri tarkoituksineen. Rautateiden henkilökunta, kuten asemapäällikkö, asuivat aseman yhteydessä tai erillisissä asuinrakennuksissa ja heidän kotiensa puutarhat ja kasvimaat olivat myös osa Rautateiden omistamaa kiinteistöjen kokonaisuutta. Parhaimmillaan Valtionrautatiet hoiti yli viittäsataa istutettua viheraluetta ympäri Suomea tuottaen työtä sadoille puutarhatyöntekijöille suunnittelun, kunnossapidon ja taimituotannon parissa. Autoilun lisääntyminen 1960- ja -70 luvuilla vähensi rautateiden merkitystä suomalaisten pitkän matkan kulkureitteinä. 1990-luvulla asemapaikkoja sekä niiden henkilökuntaa vähennettiin ja kiinteistöjä myytiin osana vuosisadan lopun tehostamisen ja hajauttamisen trendiä. Keskuspuutarha jäi lopulta tarpeettomaksi, kun puistojen ja muiden kiinteistöjen omistus hajosi useisiin käsiin. Viheralueiden hoito oli kohteesta riippuen satunnaista.¹¹

Turun asemapuistona tunnettu Rautatientori-puisto oli poikkeuksellisesti kaupungin suunnittelema ja ylläpitämä. Se ei varsinaisesti olesii historiallinen asemapuisto. Suurissakaan kaupungeissa julkiset puistot eivät olleet yleisiä 1800-luvun katukuvassa, vaikka huvila- ja puutarhakulttuuri kasvoikin porvariston keskuudessa. Turun aseman puisto saattoi olla poikkeuksellisesti kaupungin hanke, sillä Turussa oltiin kaupunkipuistojen suhteen edellä muuta maata. 1800-

luvun alussa rakennettu (mutta vielä sitä paljon pitemmän historian omaava) Turun Kupittaaan puisto on Suomen vanhin kaupunkipuisto. 1800-luvun toisella puoliskolla kaupungissa toteutettiin useita puistohankkeita, muun muassa porvariston ajamana Vartiovuorenpuiston istuttaminen. Mittavasta hankkeesta vastasi silloinen maamme laajimman koulutuksen ja kokemuksen saanut puutarhuri M. G. Stenius.¹²

Turun 1800-luvun keskustassa oli muutenkin vihreää. Turkuun kaavoitettiin paloturvallisuutta lisäämään aukioita, puistoja ja puukujanteita C.L. Engelin vuoden 1827 Turun palon jälkeisessä asemakaavassa.¹³ Aurajoen, Vanhan Suurtorin ja Tuomiokirkon välinen Engelin kaavoittama viheralue oli Turun ensimmäinen julkisin varoin suunniteltu ja ylläpidetty puisto. Rautatieasemaa tai sen aukiota ja puistoa ei vielä Engelin kaavassa ollut, mutta niille löydettiin paikka ruutukaava-alueen pohjoisreunasta vuosisadan lopulla. Aseman ympäristön vihreyttäminen oli siis luonnollista jatkumoa Turussa jo vakiintuneelle kaupunkipuistojen perinteelle sekä Valtionrautateiden Suomen puutarhakulttuurin nostattamisen hankkeelle.

Viittaukset

1. Nieminen;Pennanen;& Järvinen, 2017
2. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, ei pvm
3. Museovirasto, 2009
4. Varsinais-Suomen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, 2019
5. Varsinais-Suomen liitto, 2002
6. Turun kaupunki, 2023
7. Turun kaupunki, 2009
8. Turun kaupunki, 2023
9. Joutsalmi, 2001, s. 143
10. Huvila, 26.9.2024; Museovirasto, 2005
11. Joutsalmi, 2001, ss. 142–143, 147
12. Soiri-Snellman, 2001, ss. 190, 194–197
13. Carl Ludvig Engel, 1928, Turun kartta sis. asemakaavasunnitelma TMK

Turun vilkasta puistokulttuuria 1800-luvun lopulla, laulujuhlat Vartiavuoren puistossa 1892. Kuvaaja: K. E. Ståhlberg, Museovirasto.

Turun Vartiavuoren puiston tähtitorni ja palotorni 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Kuvassa näkyy tuoreeltaan istutettuja puita kallioiseen puistoon. Kuva: Rurik Hjelt, Turun museokeskus.

Turun päärautatieaseman ympäristön historia

Rautatie Turkuun

Turun keskustan nykyinen kaupunkirakenne perustuu vuoden 1827 tuhoisan palon jälkeen C.L. Engelin laatimaan ruutukaavaan. Palon jäljiltä Suomen silloinen suurin kaupunki piti rakentaa uudestaan, ja se tehtiin paloturvallisuus ja arkkitehtoniset ihanteet kuten klassistinen yhtenäisyys edellä. Uudessa kaavassa tontit olivat suurempia, kadut leveämpiä ja suurempia, ja niitä jakoi paloesteinä toimivat puukujanteet.¹⁴

Engelin asemakaava ei kuitenkaan sisältänyt vielä rautatietä, jonka ensimmäinen osuus Suomessa valmistui 1862 Helsingin ja Hämeenlinnan välille¹⁵. Suomen läntisen rajan eli Turun yhdistämistä Venäjän keisarikuntaan kulkuyhteyksien avulla pidettiin rautatiekeskustelun alusta pitäen tärkeänä tavoitteena koko ratahankkeelle, jota kuitenkin lähdettiin toteuttamaan ensin yhdistämällä sisämaata paremmin Helsinkiin Hämeenlinna-Tampere ja Riihimäki-Lahti radoilla 1860-luvulla.¹⁶

Vuonna 1876 vihdoinkin valmistunut Turun rata mahdollisti yhteyden Turun kaupungista ja satamasta Hämeen metsiin ja markkina-alueeseen. Turun ja pääkaupungin välinen rataosuus rakennettiin kahdessa osassa, ensin Karjaalle vuonna 1899 ja Helsinkiin 1903. Rataverkon laajeneminen jatkui pitkin 1900-lukua.¹⁷

Rautatieasema ja sen ensimmäinen asemarakennus rakennettiin radan valmistumisen yhteydessä 1876 entiselle peltomaalle olevan ruutukaava-alueen pohjoisreunalle ja kaupungin rajalle. Asema sijaitsi kaukana silloiseen vanhaan keskustaan nähden, mutta oli radan sijoittumisen kannalta luonteva. Aseman ympäristö poikkesi voimassa olevasta C.L. Engelin ruutukaavasta esimerkiksi aseman eteen toivotun rautatietorin ja puiston osalta. Rautatientorille kuitenkin tehtiin kaavaan tarvittavat muutokset ja kaavan korjausten jälkeen kaava hyväksyttiin vuonna 1897, jolloin laajan tori-aukion eteläosa oli jo muutettu puistoksi.¹⁸

Aseman aukion historia

Turun aseman puistosta ja aseman aukion liikennejärjestelyistä vastasi Turun kaupunki ja niitä uudistettiin vuosien saatossa aseman alueen kehittyessä. Asema-aukion istutuksista vastasi Valtionrautatiet. Aseman aukio kivettiin 1893 mukulakivillä, jonka jälkeen aukion eteläpuolelle rakennettiin aseman puisto.

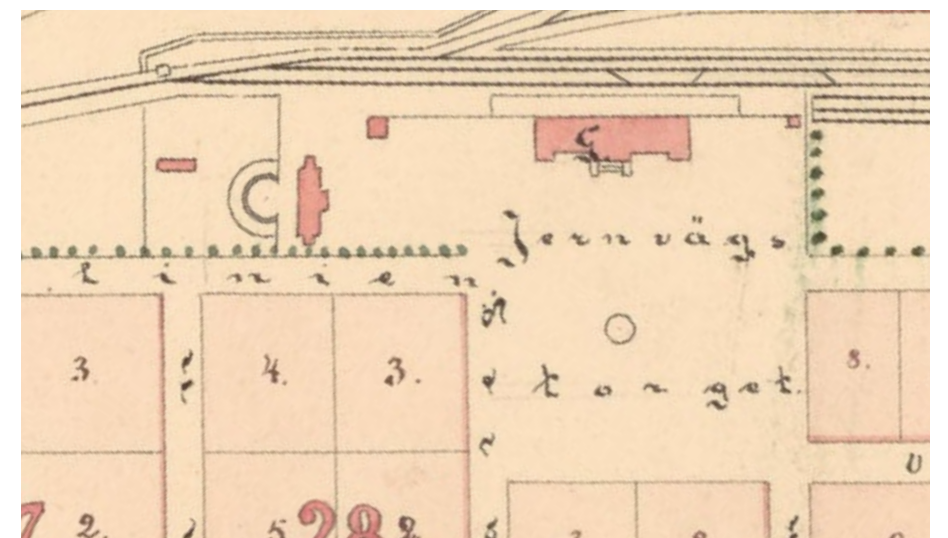
Kivetty aseman aukio kehittyi asemalle menevän ja sieltä tulevan liikenteen solmukohtana, jonka keskikohtaa merkitsi suuri koristeellinen kaasulyhtypylväs. Aukio rajautui idässä tavara-asemaan, etelässä aseman puistoon sekä lännessä asuinkasarmien edustuspuistoon. Ennen Rautatientori-puiston valmistumista aukion itäisessä nurkassa oli vielä 1800-luvun lopulla pieni viheralue kioskeineen odottaville matkustajille ja toriaukio jatkui asemalta asuinkortteleihin asti.¹⁹

Ote yleiskartasta vuodelta 1865, rautatie on lisätty karttaan katkoviivana myöhemmin, Maanmittauslaitos.

Senaatin kartasto vuodelta 1880, Rautatieasema ja sen rakentamaton ympäristö erottuu ruutukaavalaueen pohjoisreunalta, Maanmittauslaitoksen historiallinen kartta-arkisto.

Rautatieaseman ympäristö Edvard Backhoffin asemakaavakartassa vuodelta 1880, aukio ja tuleva puisto on merkitty karttaan nimellä "Jernvägstorget", Rautatientori, Kansallisarkisto.

[illegible]

Ylävasen: Vastavalmistunut asemarakennus ja vielä kiveämättä oleva aukio vuonna 1876, kuvassa juhliitaan mahdollisesti aseman avajaisia, kuvaaja: J. Reinberg, Turun museokeskus.

Alavasen: Aukiolla näkyy vielä kasvavan heinää, kuva mahdollisesti vuodelta 1876, kuvaaja: J. Reinberg, Turun museokeskus.

Ylhäällä: Postikortti, jossa näkyy kivettyä aukiota ja asemarakennus, 1900-1904, Axel Eliassons Konstförlag, Turun museokeskus.

Rautatientori-puiston historia

Keskustelua Turun rautatieaseman puiston rakentamisesta käytiin Turun kaupunginvaltuustossa rautatietorin kiveämisen jälkeen 1893. Ennen aseman rakentamista tyhjänä ollutta puiston tonttia vuokrattiin kiertäville sirkusseuroille, joita saapui kaupunkiin esimerkiksi Saksasta. Asemarakennuksen valmistuessa tontin käyttö tivolikenttänä loppui ja siitä kehittyi vilkkaasti liikennöity rautatientori.²⁰

Aseman edustalle haluttiin puisto rauhalliseen oleiluun, johon kaupunginpuutarhuri Oscar Rudolf Gauffin suunnitteli mutkittelevia käytäviä ja oleskelualueita. Kaupunginvaltuuston palautteen perusteella suunnitelmaa muutettiin palvelemaan paremmin läpikulkua asemalle, ja kiemurtelevat käytävät suoritettiin. Puiston rakentaminen aloitettiin 1894 ja se valmistui seuraavana vuonna.²¹ Aseman puisto sai nimen Rautatientori.

Turun rautatieaseman aukio ja aseman puisto olivat poikkeuksellisesti kaupungin toteuttamia. Valtionrautatiet suunnitteli ja kunnossapiti omistamansa alueet: puistot, asuinkiinteistöjen pihat, veturipihat ja aukiot. Rautatientoripuisto perustettiin asema-alueen yhteydessä olevalle Turun kaupungin tontille. Turun aseman puisto kuitenkin edisti samoja ihanteita ja vastasi matkailijoiden tarpeisiin kuten Valtionrautateiden toteuttamat asemapuistot, vaikkei se ollut osa Valtionrautateiden viheralueiden vaikutuspiiriä.

Alkuperäinen puisto ilmensi hienosti aikakautensa tyypillisiä puistosuunnittelun ihanteita ja sujuvoitti kulkua asemalle sekä laajemmin alueella. 1800-luvun loppupuolen suomalainen puistosuunnittelu sai vahvasti vaikutteita Saksasta, Ruotsista ja Pietarista, jossa useat suomalaisetkin puutarhurit kouluttautuivat. Aseman puisto oli hieno esimerkki kauan vallinneen muotopuutarhan tyyli- ja sujuvoituksen symmetrisyydestä ja selkeälinjaisuudesta. Puistosta löytyi myös tyypillinen parterri, jossa kasveista muodostettu symmetrinen kuvio koristaa keskeistä näkymää puistoon aukiolta päin. Alkuperäisen puiston kehittyessä siitä on

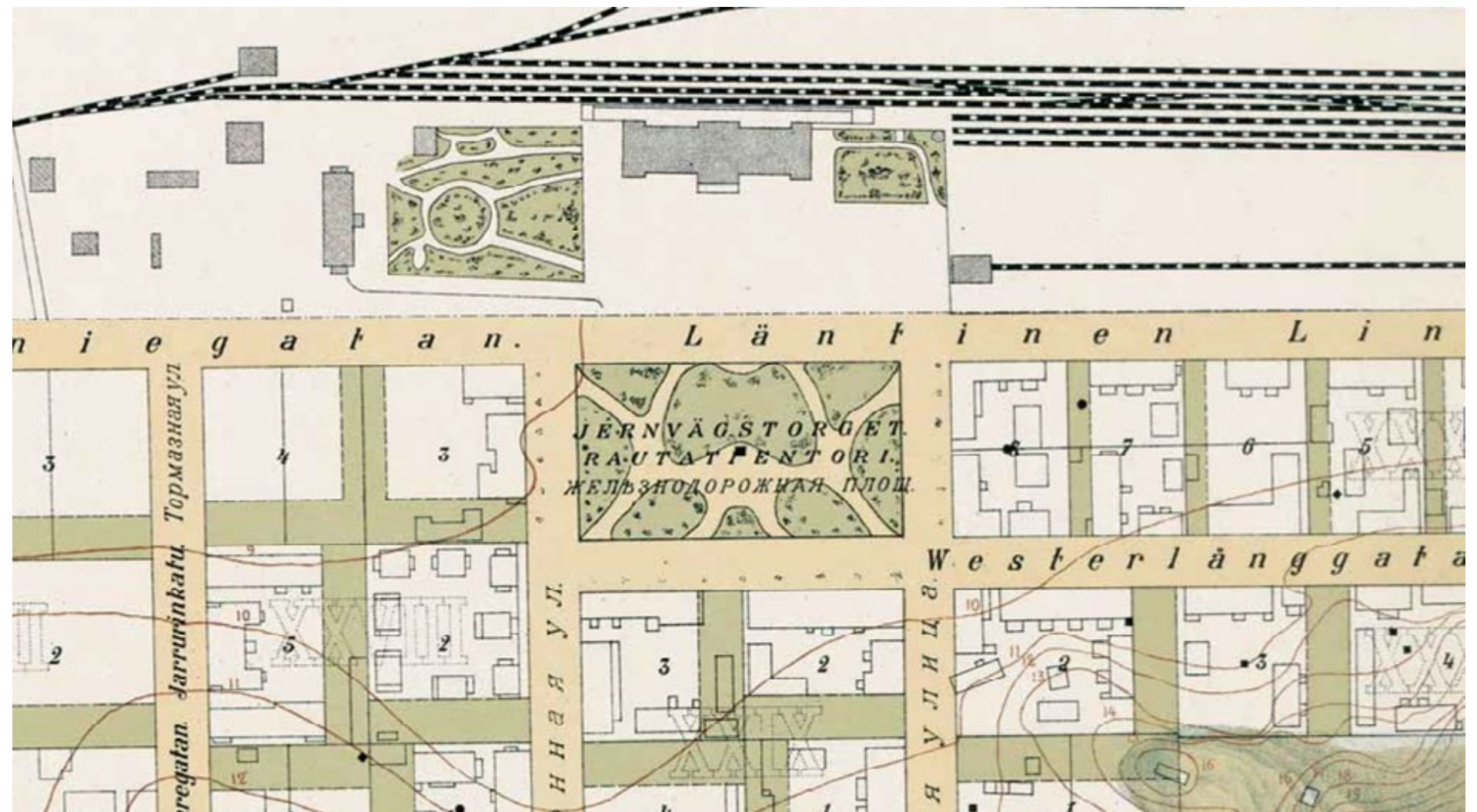
löydettävissä myös viitteitä niin sanotusta arkkitehtonisesta tyyli- ja sujuvoituksesta, joka 1900-luvun alussa näyttäytyi puistojen rakennettujen elementtien, leikattujen pensasaitojen, muotoon leikattujen pensaiden ja perentojen käytön lisääntymisenä.

Puiston käytävät muodostivat suorat linjat ympäröiviltä kortteleilta asemalle, mitä vahvasti aukion kiveykseen tehdyt linjaukset. Puiston lävitse saattoi myös oikaista diagonaalisesti. Käytävien linjaukset ja niiden yhdistyminen ympäristöön toi vauhdikkuutta puistosuunnitelmaan sekä sopi ajan muotokielelle. Puistoa kehystävät lehmusrivit

yhdistivät puiston ympäröiviin kortteleihin luomalla puukujanteet toisella puolella katuja olevien puiden kanssa.

Puisto yhdistettiin aseman aukioon puolipyöreän muotoisella oleskeluaukiolla, joka toimi vastinparina vanhan aseman pääsisäänkäynnille. Puiston keskusaukio toisti puolipyöreää aihetta ja tarjosi rauhallisen oleskelupaikan puiston kävijöille. Puiston kävijöitä palveli kioskiki ja keskusaukiolla oleva mineraalivesipaviljonki sekä hiekkalaatikko.

Puisto tarjosi puitteet nopealle läpikululle, junan tai matkajien odottamiselle sekä muuten vain oleskelulle, johon kasvavalla porvaristolla oli entistä enemmän aikaa.

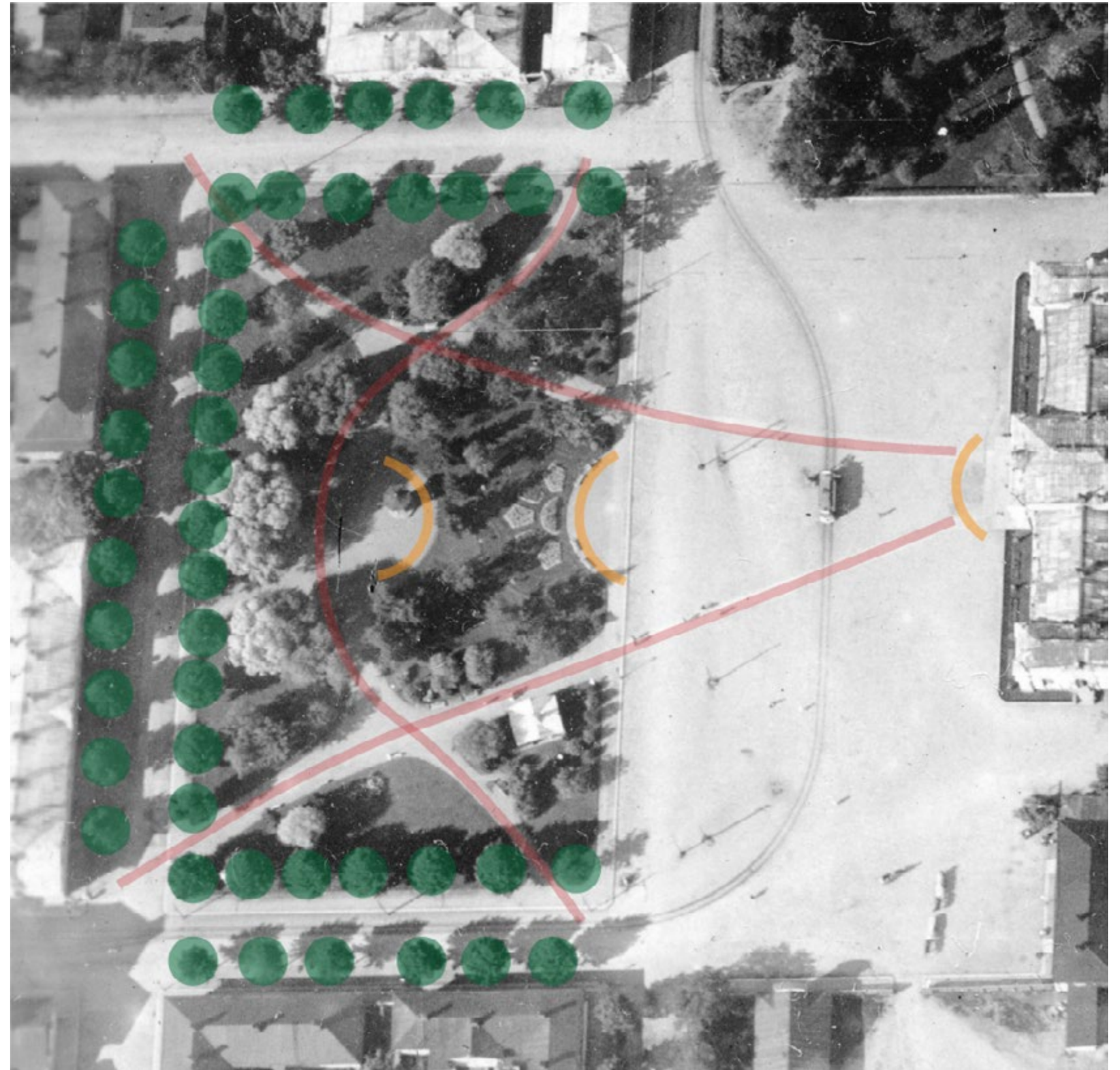
Aseman ympäristö Turun kaupungin mittauskartassa 1884. Kartassa näkyy alkuperäisen puiston sekä asuinrakennuksen käytävälinit. Aseman aukion nurkassa on ollut myös pieni puistikko junaa odottaville. Gauffin suunnitelmapiirustuksia ei ole säilynyt. Kansallisarkisto.

Kuvasta näkee alkuperäisen puiston rakenteita 1900-luvun alussa, mineraalivesipviljonki vasemmassa reunassa ja hiekkalaatikko oikealla. Kuvaaja: Johannes Schalin, Turun museokeskus.

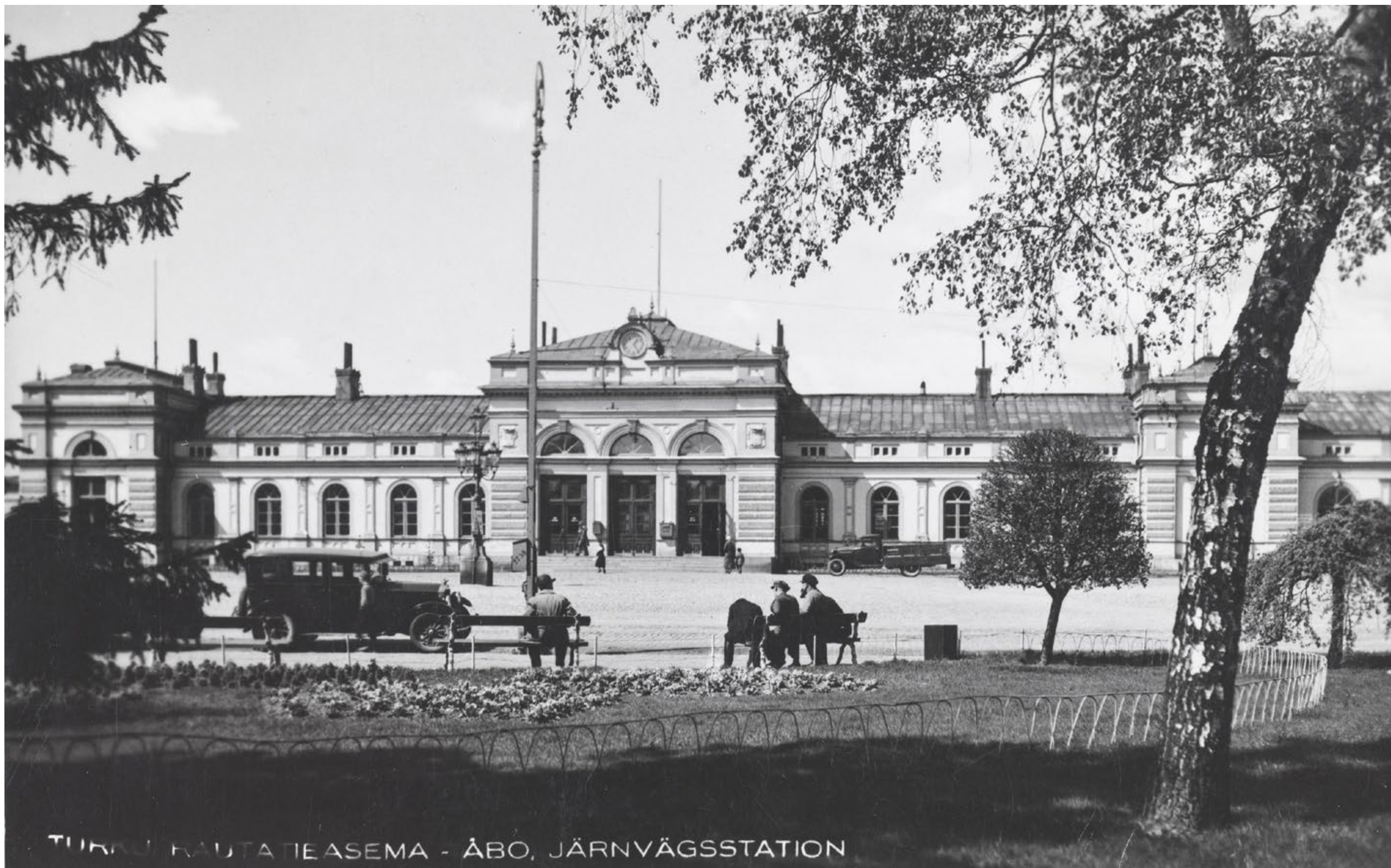

Puiston parterrin istutuksia 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Ajan puutarhataiteelliseen ihanteeseen kuuluivat matalien pensasaitojen ja koristekasvien avulla muodostetut symmetriset istutukset keskeisellä paikalla. Istutukset on suojattu aidalla, Turun museokeskus.

Alkuperäinen puistosuunnitelma yhdisti sen hienosti ympäröivään kaupunkirakenteeseen ja aseman aukioon, kuvassa keskeiset käytävälinjat on korostettu punaisella, toistuvat kaaren teemat keltaisella (puiston kaariaukio asemalle päin muodostaa vastinparin aseman pääsisäänkäynnille) ja ryhdikkyyttä tuovat lehmuskujat vihreällä. Taustalla ilmakeku vuodelta 1918, Kuvaaja: Hyvänen, Sotamuseo/Puolustusvoimat.

Postikortti 1900-luvun alusta, kuvaaja tuntematon, Turun museokeskus

Asuinkorttelin muodostuminen

Työntekijöiden pihat ja puutarhat olivat keskeinen osa Valtionrautateiden viheralueiden kokonaisuutta. Niiden kunnossapidosta pidettiin huolta myös kansallisella tasolla: Valtionrautateiden keskuspuutarhat toimittivat taimia kiinteistöille ja asukkaiden kesken järjestettiin puutarhakisoi ylläpitämään intoa puutarhanhoitoa kohtaan. Pihojen kunnossapito oli asukkaiden vastuulla, tosin edustuspihojen suunnitelmat saatettiin tehdä Valtionrautateiden puutarhureiden toimesta niitä perustaessa ja niiden merkittävistä kunnostus- ja päivittämistoimista vastasivat piiripuutarhurit. Pihojen eri alueet toimivat edustuspihoina, vapaa-ajanviettopaikkoina ja hyötytarhoina.

Turun rautatieaseman henkilökunnan asuinrakennus, ns. asuinkasarmi, rakennettiin samaan aikaan ensimmäisen asemarakennuksen kanssa vuonna 1875. Rakennus suunniteltiin viidelle perheelle ja asukkaisiin lukeutui aseman virkahenkilöitä kuten asemapäällikkö perheineen. Rakennuksen puistomainen piha rajautui aseman aukioon idässä. Piha-alueet ovat toimineet edustuspuistona talon aseman puolella ja yksityisempänä piha-alueena ja hyötypuutarhana sen takana. Hyötytarha sisälsi kasvimaat, hedelmäpuut ja marjapensaat asukkaiden käyttöön. Tontilla sijaitsi myös useita talousrakennuksia kuten sauna, pesutilat, leivintupa, ruokavarasto ja puuliiteri.²²

1880-luvun mittauskartoissa (Haartman ja Turun maakunta-arkisto), joissa Rautatientori on vielä toriaukea, näkyy asuinkasarmin aseman ja kadun puolelle piirretyn vapaa-muotoisia viheralueita. Kasarmin toiselle puolen on piirretty lähelle rakennusta keskeisesti julkisivuun nähden sijaitseva vihreä puolikaari. Asemapäällikön salin pääikkunat ovat avautuneet suoraan puolikaaren muotoiseen istutukseen. Istutus on todennäköisesti ollut leikattua pensasta tai perennoja ja rajannut oleskelualueita. Tästä istutuksesta ei ole jäljellä enää mitään.

Vuoden 1884 mittauskarttaan (Kansallisarkisto) on piirretty asuinkasarmin aseman puolelle puisto kaarevine puistokäytävineen. Puisto rajautuu tarkasti ympäristöstään. Käytävissä korostuu tarve liikkua asuinkasarmin ja aseman välillä. Lähelle kasarmia on sijoitettu pieni oleskelupaikka, joka on todennäköisesti ollut lehtimaja

1900-luvun alun asemapiirroksessa toistuvat kasarmin edustuspuiston muodot. Lisäksi on kadunvarsi-istutuksia ja puutarhan muotoa rakennuksen länsipuolella. Kaari-istutusta ei ole ainakaan enää merkitty kuvaan.

1875 rakennettu asuinkasarmi ympäristöineen on VR:n historian vanhimpia jatkuvasti asuttuna pysyneitä asuinrakennuksia.²³

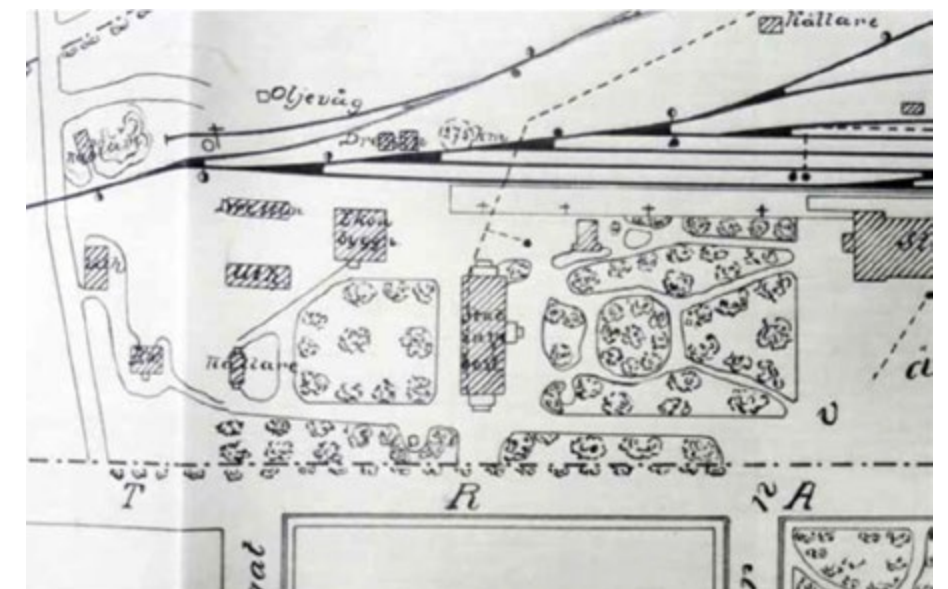
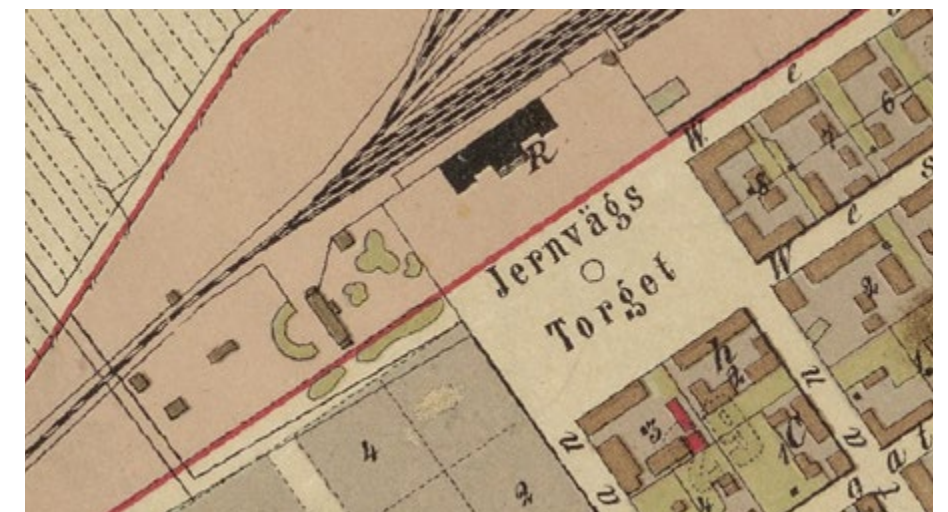
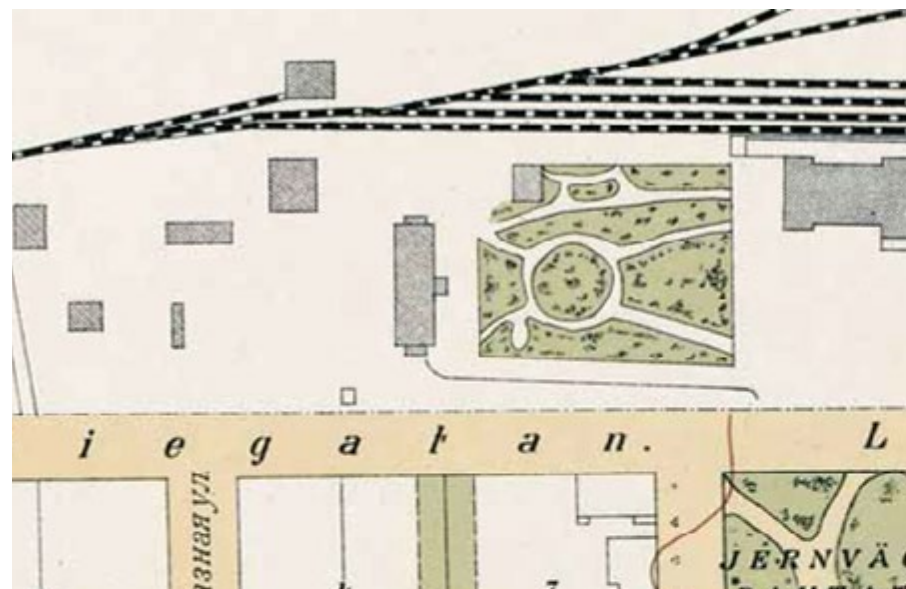
Alla: Mittauskartta vuodelta 1884, Kansallisarkisto.

Oikealla ylhäältä:

Mittauskartta vuodelta 1880, tarkastanut Haartman, Turun kiinteistöliikelaitoksen arkisto.

Mittauskartta vuodelta 1884, Turun maakunta-arkisto.

1900-luvun alun asemapiirros, paperikopio, Turun viherliikelaitos (ote rakennushistoriaselvityksestä 2017).

Valokuvassa vuodelta 1909 näkyy vanhan asuinrakennuksen itäpuoli rehevänä puistikkona. Kasvillisuus näyttää monipuoliselta. Havupuita on useita lähellä vanhaa asemarakennusta. Asuinrakennuksen länsipuolella on sen lähellä jonkin verran puustoa, mutta kauempana rakennuksesta sijaitsevien talousrakennusten luona ei juuri kasvillisuutta ole.

Vuoden 1918 ilmavalokuvassa näkyy, kuinka vehreä asuin-
kasarmin ympäristö on jo tuolloin ollut. Kasarmin edusta on ollut edustuspuisto, jossa risteilevät hyvin hoidetut, kaarevat puistokäytävät. Puusto on jo kookasta ja hyvin monilajista. Nurmialueilla on pensasistutuksia ja puistoa rajaa kadun ja aseman puolelta leikattu pensasaita. Ratapihankatu on ollut nykyistä kapeampi ja pensasaita on sijainnut lehmusrivistön kadun puolella. Asemalle päin puisto näyttää rajautuvan kuvassa valkoisena paistavalla sokkelirakenteella. Vanha valurauta-aita on saattanut sijaita kivisen sokkelirakenteen päällä. Sokkelissa ja pensasaidassa on kulkureitti puistoon hyvin lähellä rataa. Myöhemmin kulku puistoon siirrettiin vielä kahteen eri paikkaan aina lähemmäs katua.

Kasarmin takapihalla kasvaa kookkaita lehtipuita lähellä rakennusta, mutta muuten piha on suurimmaksi osaksi kasvi-
maata suorakulmaisine käytävineen. Pihaa rajaa leikattu pensasaita. Puolikaaren muotoista oleskelualueutta ei enää ole. Varjojen pituuksista päätellen Ratapihankadun vastainen pensasaita on huomattavasti alueen muita pensasaitoja korkeampi. Valaisinpylväiden varjot näkyvät rata-alueella ja talousrakennusten välinen alue on tyypillistä pihamaata risteävine polkuineen.

Yllä: Ilmakuva, jonka taustalla rautatieasema ja asuinkasarmi piharakennuksineen vuodelta 1909, kuvaa-
ja: Carstens, Museovirasto.

Alla: Ilmakuva asuinkorttelista vuodelta 1918, Sotamuseo/Puolustusvoimat.

Asemapäälikkö asui pitkässä asuinrakennuksessa 46 vuotta ennen kuin erillinen asemapäälikön talo valmistui sen entiseen puistoon. Asemapäälikön talo konttoreineen rakennettiin kasarmin itäpuolelle vuonna 1922, ja samalla uudistettiin piha-alueita. Puiston varttunutta kasvillisuutta säästettiin todennäköisesti mahdollisuuksien mukaan. Uudelle rakennukselle istutettiin oma hyötypuutarha lähelle Ratapihankatua ja puistokäytäviä oikaistiin, mutta puutarhan radan puoli säilytettiin puistomaisena. Liittymiä Ratapihankadulle ja aseman aukiolle hieman muutettiin.

Uuden asemapäälikön talon piha oli valmiiksi vehreä ja puustoinen. Vaikka käytävien suunnat ja sijainnit osin säilyivät entisestä pihajärjestyksestä, poistettiin joitain polkuja pihasta ja säilyvien käytävien linjat suoristui-
vat. Piha modernisoitui samalla, kun kaarevat ja moneen suuntaan risteävät polut korvattiin linjakkaalla suoralla kulkureitillä asemapäälikön talolle ja pihan lävitse asuin-
kasarmin ovelle.

Kasvimaa ja hedelmäpuutarha säilyivät asuinkasarm-
in takana. Viljelypalstat näyttävät ilmakuviin mukaan vähentyneen 1900-luvun edetessä ja tilalle istutettiin koris-
tekasveja kuten pioneja ja majaksi kukkivia pensaita kuten jasmiketta²⁴. Asuinkasarm-
in asukkaille tuli tarve perustaa kasarmin länsipuolelle puistomaisempaa aluetta oleske-
luun, kun vanha rakennuksen edustan puisto siirtyi uuden asemapäälikön rakennuksen puistoksi ja puutarhaksi. Perennoja kuten laajoja leimuryhmiä ja kukkasipuleita on aseman virkamiesten pihalla ollut runsaasti, mikä ilmenee Valtionrautateiden puutarhureiden vuosikertomuksista.

Vuonna 1923 pihojen pohjoisreunalle eli asemarakennuk-
sen länsipäätyyn rakennettiin pistoraide palvelemaan Uusikaupunki-Naantali rannikkorataa. Paikallisjunaliikenne Uuteenkaupunkiin lakkautettiin 1990-luvulla ja pistoraiden alue muutettiin paikoitusalueeksi.²⁵

Oikealla yllä: Vuoden 1927 ilmakuvassa näkyy osa uuden asemapäälikön rakennuksen pihapiiriä. Kuvasta erottuu uudet kulkureitit ja vanha puusto, joka on vielä sisältänyt paljon havupuita. Kulku aseman aukiolle on siirretty lähemmäs Ratapihankatua. Pihan pohjoisreunalla kulkee 1923 rakennettu pistoraide. Kuvaaja: Helminen, Sotamuseo/Puolustusvoimat.

Oikealla: Vuoden 1938 ilmavalo-
kuvassa näkyy, että havupuut ovat poistuneet ja puistokäytäviä ja kulkua asemapäälikön talol-
le Ratapihankadulta on muokattu. Asuinkasarm-
in kasvimaat ovat pienentyneet huomattavasti v. 1918 tilanteesta ja tilalle on tullut puutarhataiteellisia elementtejä ja hedelmäpuita. Kuvaaja: Havola, Sotamuseo/Puolustusvoimat.

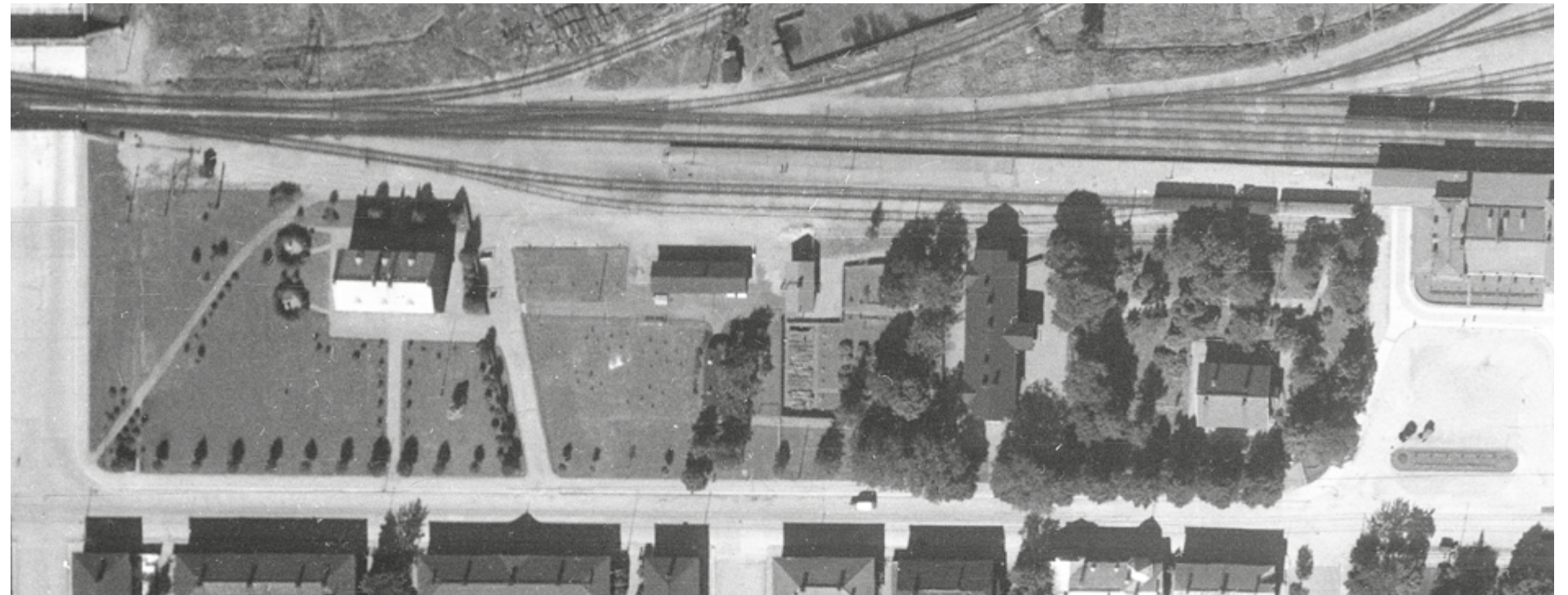
Pian asemapäällikön talon rakentamisen jälkeen rautatieläisten asuntoja rakennettiin lisää, kun pitkän asuinrakennuksen länsipuolelle osoitteeseen Ratapihankatu 45 rakennettiin tiilikasarmina tunnettu kerrostalo vuonna 1923. Kerrostalolla oli laaja piha-alue, jota koristettiin pensain ja puin. Rakennuksen pääovelle kulkeva käytävä reunustettiin pallon muotoon leikatuilla rungollisilla orapihlajilla. Muuten karulle pihalle istutettiin oleskelijoille suojaa antamaan kaksi ympyrän muotoon istutettua, leikattua lehtimajaa. Lehmusrivit rajasivat pihaa Ratapihankatua vasten, rakennuksen radan puolella sekä viistoon kulkevaa pihatietä pitkin. Viiston, vanhan tien lehmusten alle oli istutettu myös leikattuna pidetty pensasaita ja muita koristeistutuksia.

vastavalmistunut asemapäällikön talo 1924, Ratapihankatu on jo levennetty ja sen myötä katua rajannut pensasaita on poistettu, uusi piha-alue on saanut portinpylväät, Suomen rautatiemuseo.

Asuinrakennuksen piha-alueen pohjoisreuna rajautuu aseman laituriiin, piha rehevänä kuvan oikeassa reunassa, 1920-luvulla, Vuonna 1923-24 kuvassa näkyvän piha-alueen reunaan rakennettiin pistoraide, Suomen rautatiemuseo.

Vuoden 1938 ilmakuvassa näkyy hyvin uuden tiilikasarin piha-alueen autius. Lehtimajat, lehmusrivistöt, orapihlajapuut ja yksittäinen hopeasalava muodostavat vaikuttavan puistomaisen kokonaisuuden. Kuvaaja: Havola, Sotamuseo/Puolustusvoimat.

Tiilikasarmin molemmin puolin rakennettiin vielä kaksi asuin-kerrostaloa vuosina 1941 ja 1949. Uuden asemarakennuksen ja siellä sijainneen ravintolan valmistuttua niiden sekä rautatieläisten käyttöön rakennettiin maakellari vanhimman asuinrakennuksen ja tiilikasarmin väliin. Maakellari oli nurmikolla vuorattu ja se purettiin 1980-luvun lopussa.²⁶

Vuoden 1948 ilmavalokuvassa näkyy asuinkorttelin länsipäässä ensimmäinen uusista asuin-kerrostaloista. Se poikkeaa mittakaavaltaan ympäristöstä, kun puutkaan

eivät ole vielä kasvaneet sitä peittämään. Vanhojen puutalojen pihat näyttävät hieman suojattomilta Ratapihankadulle päin ilman pensasaitaa. Kulkuyhteyksiä korttelilla on paljon suoraan Ratapihankadulle ja sen jalkakäytävälle. Maakellarin kumpu näkyy keskellä korttelia. Alue on rajautunut kaartuvaan pistoraiteeseen. Puurakennusten piha-alueet rajautuvat rata-alueeseen leikatulla pensasaidalla.

Ilmakuva vuodelta 1948, kuvaaja: Toivanen, Sotamuseo/Puolustusvoimat.

Rautatieaseman ympäristön viheralueiden muutokset 1900-luvulla

Aseman aukio

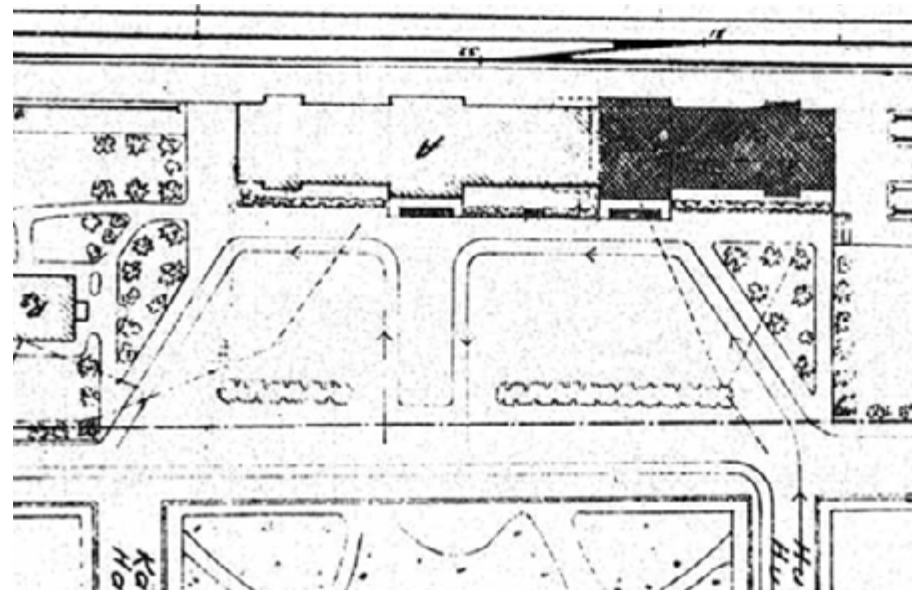
1920– ja –30 luvuilla asemarakennusta laajennettiin ja aukion palveluita ja liikennejärjestelyitä kehitettiin suunniteltua linja-autoasemaa varten. Aseman laajennusosan kylkeen rakennettiin pieni puistikko sekä yleisökäymälä junaa odottaville. Linja-autoasema päädyttiin sijoittamaan toisaalle, mutta asema-aukioon lisättiin nurmikaistat sekä ajokaistat sujuvoittamaan liikennettä. Asemapäällikön puistomaisesta pihasta lohkaistiin kulma uudelle, diagonaaliselle kulkureitille. Uudet järjestelyt muodostivat aukion keskelle kevyenliikenteen käytävän suoraan puistoon.

Rautatieaseman ympäristö koki suuria muutoksia 1940-luvulla, kun asemarakennus korvattiin uudella rakennuksella. Ensimmäinen asemarakennus alkoi käydä liian pieneksi, ja Turku-Tampere-radon asemat oli uudistettavana 1930-luvulla. Turun uusi funktionalistinen asemarakennus oli tarkoitus valmistua vuoden 1940 Helsingin kesäolympialaisiin mennessä, mutta Euroopassa leviävä sota viivytti sekä olympialaisia että asemarakennuksen valmistumista. Uusi asemarakennus valmistui vuonna 1941.²⁷ Olympiavalmistelut olivat merkittävää aikaa Suomen arkkitehtuurin ja Valtionrautateiden historiassa, rakennettuja ympäristöjä uudistettiin laajasti tukemaan uutta modernia Suomikuvaa. Turun rautatieaseman uudistukset 1940-luvulla ovat hieno esimerkki tästä kehityksestä.²⁸

Valtionrautateiden puutarhaosaston arkistoiduista vuosikertomuksista ilmenee aukion istutuksille tehty muutokset 1930–1968 vuosien välillä (liite 1).²⁹ 1900-luvun alusta aseman seinustaa koristivat istutusalueet, joiden istutuksia ja nurmialueita aika-ajoin uusittiin. Kun vuonna 1937 aseman aukion liikennejärjestelyt päivitettiin, aseman seinustan nurmikat levennettiin ja aukiolle perustettiin kaksi uutta nurmikaistaa kukkaryhmineen. Nurmikaistaleet koristettiin laajoilla leimuryhmillä, sekä päädyissä pyöreillä muotoon leikatulla kanukkaryhmillä, joita välillä uusittiin. Muutama vuosi myöhemmin uusille nurmikaistaleille istutettiin Ruotsista tilatut 13 ”pyramiditammea”, nykykartiotammi.

Vuonna 1941 uuden asemarakennuksen seinustalle tehtiin uudet istutukset entisten paikalle: sisääntulon kummallekin puolelle 4 kpl pyramidin muotoon leikattua lehmusta sekä matala likusteriäitä. 1944 asemarakennuksen seinustalle asennettiin tukisäleiköt villiviiniköynnöksiä varten. Asemarakennuksen julkisivuremontissa turmeltuneet nurmikat uusittiin seuraavana vuonna ja niihin istutettiin laajat ruusuryhmät, jotka olivat näyttävä osa asemarakennuksen istutuksia 2000-luvulle asti. Ruusuryhmiä täydennettiin 22 kappaleella runkoruusuja seuraavana vuonna. Vuoden 1952 Olympialaisia varten aseman ympäristöä koristettiin runsailla ruukkuistutuksilla: uusia kukkauurnia aseteltiin 19 kpl laitureilla ja aukiolle. Vuosikertomuksen mukaan istutukset olivat hienoimmassa kukassa juuri Olympialaisten aikaan.

Vuoden 1959 inventointi/suunnitelmapiiroksessa näkyy aseman aukion istutuksia. Lehmuryhmän joukossa on ollut hortensioita. ”Pyramiditammet” on vaihdettu pyramidija-

Suunnitelma aukion liikennejärjestelyiden uudistamiseksi vuodelta 1937. Saattoliikenne erotettiin jalankulkijoista ja raitiotie suoritettiin kulkemaan Ratapihankatua pitkin. Aukiolle lisättiin pitkät istutukset erottamaan sen tiestä sekä kolmion muotoinen alue lehmuksille. Turun maistraatin arkisto.

laviin jossain vaiheessa, pyramidijalavia on reunustanut leimurivistöt ja istutusalueiden päissä on ollut pyöreät, leikatut kanukkaryhmät. Seuraavalta vuodelta on ”korjattu” piirros, jossa ei ole enää leimurivistöjä ja hortensioita ja kanukkapyörylöiden tilalla on merkintä ”kukkaryhmiä”.

1900-luvun lopulle aseman edustan ja aukion istutukset säilyivät pitkälti samanlaisina. Ruusu- ja leimuryhmien sekä likusteriäiden kuolleet yksilöt uusittiin ja kukkasipuleita istutettiin lähes vuosittain. Aukion liikennejärjestelyt ja kiveykset säilyivät pitkälti ennallaan vuoteen 2002 asti, jolloin niitä päivitettiin Turun kaupungin toimesta. Kevytliikenne ohjattiin aukion keskeltä kulkemaan sen kaakkois- ja lounaiskulkua. Näin suora yhteys aukion keskiakselia pitkin puistoon katkaistiin, millä oli suuri kaupunkikuvallinen merkitys. Samalla uusittiin aukion kiveykset 1930-luvulta. Kiveyksissä käytettiin suurimmaksi osaksi alkuperäisiä kenttä- ja nupukiviä.³⁰

Toteutunut uudistettu aukio seuraavana vuonna, 1938. Kiveyksien sävyeroista huomaa, että liikennejärjestelyt toteutuivat suunnitelmiensa mukaan. Uusiin istutusalueisiin on ehditty kylvää nurmi sekä tehdä koristeistutuksia. Kuvaaja: Havola, Sotamuseo/Puolustusvoimat.

Aseman aukion istutusalueet näkyvät hyvin vuoden 1948 ilmakuvassa, kuvaaja: Toivanen, Sotamuseo/ Puolustusvoimat. Ratapihankadun keskellä aukion kohdalla näkyy raitiovaunu.

Aseman edusta 1950-luvulla, kuvassa näkyy vasemmalla asemapäällikön puiston mittavia puita sekä oikealla aukion istutusalueen kartiotammet, leimuryhmät ja pyöreään muotoon istutetut kukkaryhmät. Aseman julkisivua koristaa käynnökset ja ruusut. Kuvaaja: Sakari Laipio, Suomen rautatiemuseo.

Aseman aukio, istutuksista päätelleen kuva on otettu aseman juuri valmistuttua 1941. Aseman edustalla näkyy multaläjiä ja Ratapihankadun reunaan ei ole vielä istutettu kartiotammia. Hotelli- ja ravintolamuseon arkisto. 1800-luvun lopun koristeellinen kaasulyhtypylväs korvattiin kuvan sähkövalaisimella oletettavasti 1937, kun aukio uudistettiin.

Aseman edustan istutuksissa voi nähdä matalan likusteriaidan, sen sisäpuolella sekä matalia että rungollisia ruusuja sekä rakennuksen päädyissä leikatut lehmukset. Villiviiniköynnös koristi julkisivua 1940-70 luvuilla. Oikealla reunalla pilkottaa kolmion mallisen istutusalueen nuoret lehmukset ja niiden keskellä ollut pensasryhmä. Kuva 1950-luvun alusta, kuvaaja: Kalle Jokela.

Aseman puisto

Valokuvista voi nähdä kuinka puiston aukioon rajautuva istutusalue kehittyi 1900-luvun alussa. Arkkitehtonisen puutarhan ihanteita vahvistettiin koristeistutuksin ja rungolliset pensaat leikattiin muotoon, kukkapenkit rajattiin kiveyksillä, lehti- ja havupensaita lisättiin sekä ajalle muodikkaita palmuja käytettiin kausi-istutuksina. Samaan aikaan myös asemarakennuksen edustaa koristivat muun muassa pienet rungolliset pensaat.

1930-luvun lopulla puistoa uudistettiin merkittävästi tulevan uuden asemarakennuksen veroiseksi. Uuden puistosuunnitelman laati Valtionrautateiden ylipuutarhurinakin työskennellyt kaupunginpuutarhuri Aarno Hellemaa. Puiston uusi järjestys teki siitä jatkeen aseman aukion ympäristölle yhtenäisen keskiakselin avulla. Puiston suunnittelija Hellemaa omaksui Valtionrautateilla työskennellessään asemapuistojen ihanteet ja tavoitteet asemaa tukevana viheralueina, mikä ilmenee suunnitelmassaan. Aseman puiston uudistus on ollut Hellemaan ensimmäisiä tehtäviä virassaan kaupunginpuutarhurina, joihin tehtäviin hän oli siirtynyt samana vuonna kuin suunnitelman laadittiin (1937).³¹ Uusi suoralinjainen käytäväverkosto korvasi hieman kaarevat käytävät, puistoon lisättiin leikattuja pensasaitoja ja koristeistutuksia ajan muodin mukaisesti. Uudessa puistossa säilytettiin olevia käytäviä ja nurmialueita muokaten niiden linjauksia halutun lopputuloksen saavuttamiseksi (kts. kuva). Vanha puisto säilyi pitkälti ennallaan ja puita poistettiin ja uusittiin vain tarpeen mukaan.

Uudessa puistossa tilajakoa ja muotokieltä modernisoitiin ja formalisoitiin funktionalistiseen aikaan sopivammaksi. Puistoon muodostui selkeä keskiakseli koristeistutuksineen, mikä johti puiston kävijät suoraan asemarakennuksen pääovelle. Puiston keskelle tehtiin hallitseva keskiparterri, joka yhdisti sen eteläpuolella sijainneen vanhan oleskeluaukion uudella tavalla rautatieasemaan. Aukio sai samalla uuden suorakulmaisen muodon. Uuden asemarakennuksen valmistuttua puiston tilajako ja käytävälinjat yhdisti

sen kiinteäksi osaksi aseman ja aukion arkkitehtonista kokonaisuutta.

Uudistuksen myötä myös puiston rakenteita ja palveluita päivitettiin. Vanhat kioskit purettiin ja tilalle rakennettiin funktionalistinen lippakioski vuonna 1938. 1940- ja -50-luvuilla asemapuistoa kehitettiin edelleen, vanhan kioskin tilalle rakennettiin soittolava ja 1951 mineraalivesipaviljongin tilalle tehtiin vesiallas suihkulähteineen sekä pystytettiin Matti Hauptin Aino-veistos. Keskiparterrin istutukset ovat edustaneet aina aikansa muotia kasvi- ja värivalinnoiltaan. 1900-luvun loppupuolella puistoa ja asema-aukiota kunnostettiin aika-ajoin kuitenkin uudistamatta tilanjakoa tai käytävälinjauksia. Keskiakselin istutukset uusittiin

vuonna 1961 ja puiston kalusteet vuonna 1996.³²

Vuonna 2002 aseman aukion uudistuksessa suora kulku yhteys aseman aukion poikki puistoon katkaistiin ja kulku ohjattiin ylittämään Ratapihankatu aseman aukion nurkista. Puiston asema läpikulkureittinä asemarakennukselle ja puiston ja aseman yhteys muuttuivat oleellisesti. Puistolle tehtiin laajempi peruskorjaus vuonna 2007, jolloin betonikiveyksiä vaihdettiin kivituhkapinnaksi, istutuksia lisättiin sekä valaistus ja kalustus uusittiin jälleen.³³ 1930- ja -40-luvun vaihteen lippakioski on säilynyt ja puiston kaakkoisnurkkaan on rakennettu 1990-luvulla isompi kioski, jossa on ravintolatoimintaa.

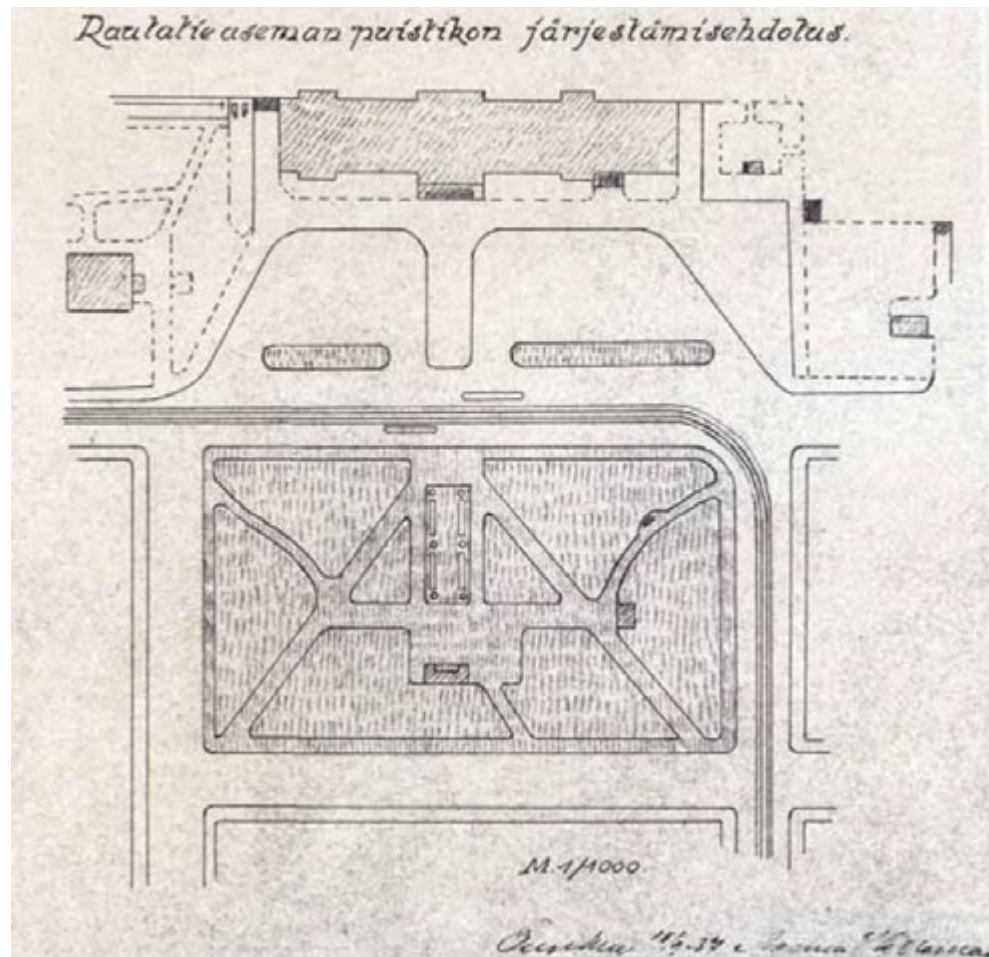
Ilmakuvassa vuodelta 1938 erottaa käynnissä olevan puiston uudistuksen. Keskeisestä nurmialueesta on aloitettu kaivamaan uutta suorakulmion muotoista keskiparterria. Kuvaaja: Havola. Sotamuseo/Puolustusvoimat.

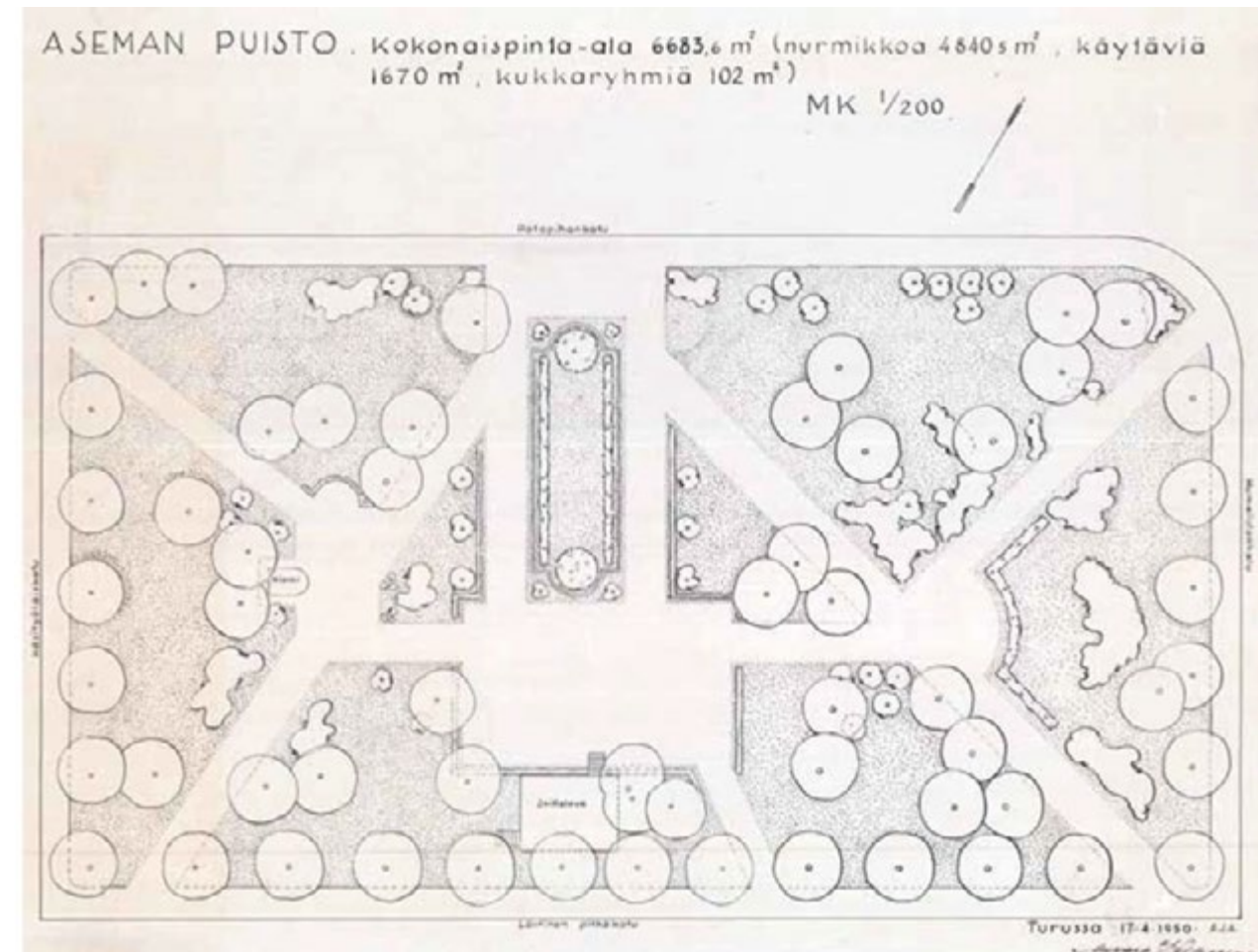
Puisto ja rautatieasema 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Keskiparterrin istutukset ovat kehittyneet puiston ensimmäisen vuosikymmenen aikana, muodikkaita koristeistutuksia on palloon leikatut puut ja pensaat sekä etualalla näkyvä palmu. Kuvaaja: P.E.S. Degenauer, Suomen rautatiemuseo.

Puisto ennen sen uudistusta 1930-luvulla. Aseman aukio on jo uudistettu (1937). 1800-luvun lopun koristeellinen kaasulyhtypylväs on korvattu korkeammalla sähköistetyllä valaisimella. Kuvassa näkyy hienosti keskiparterrin koristeistutukset, puiston pohjoisreunan muotoon leikattu pieni puu sekä etualalla jo mittavien puiden latvuksia. Kuvaaja: P. E. S. Degenauer, Suomen rautatiemuseo.

Kaupunginpuutarhuri Aarno Hellemaan ehdotus puiston uudistukselle, 1937. Osa puistokäytävistä ovat vielä kaarevia, säilyttäen alkuperäisen puiston järjestystä. Turun maistraatin arkisto

Toteutuneen puiston inventointi Aarno Hellemaan toimesta vuodelta 1950. Käytävät ovat suoristuneet, mutta muuten 1930-luvun suunnitelmaa on noudatettu lähes täydellisesti. Puistoon on rakentunut soittolava ja lippakioski. Turun maistraatin arkisto

Puisto ja rautatieasema 1950-luvulla, puisto uudistettiin laajasti 1938. Kuvaaja: Sakari Laipio, Suomen rautatiemuseo

Puiston keskiparterri ja -aukio 1950-luvulla. Parterrin istutuksissa näkyy aikakauden muoti. Taustalla aseman aukiota koristaa useat suuret kukkauurnat. Kuvaaja: Hede Foto, Turun museokeskus

Lapsia leikkimässä Aino-patsaan vesiaiheen luona. Vesiaihetta reunustaa matala pensasaita sekä koristeistutuksia. Postikortti 1950-luvun alusta, Turun museokeskus

Puiston koillisreuna vuonna 1958, puut ja pensaat ovat kasvaneet suuriksi. Kuvaaja: O. Lehtonen, Suomen rautatiemuseo

Asuinkortteli

Pihan ensimmäiset istutukset: lehtipuut, -pensaat, perennat sekä hedelmätarha istutettiin Turun mitoituskartan mukaan 1800-luvun lopulla ensimmäisen asuinrakennuksen valmistuessa. Valtionrautateiden puutarhureiden vuosikertomuksissa selviää Turunkin kohteissa tehdyt uudistustyöt ja istutukset 1930–60 luvuilla.³⁴

Piha-alueita uudistettiin sekä rakentamisen yhteydessä että pihan kunnon sitä vaatiessa. Valtionrautateiden puutarhurit vastasivat uudistus- ja korjaustoimista pihoille, jotka tallennettiin 1960-luvun lopulle asti vuosikertomuksiin. Vuosikertomuksissa ilmenee, kuinka runsaasti pihoille on tehty lisäistutuksia lähes vuosittain. Pihoille istutettiin monipuolisesti eri lajisia puita ja pensaita sekä runsaasti perennoja ja kukkasipuleita. Pihoja täydennysistutettiin, uusia nurmikenttiä perustettiin, käytäviä avattiin ja pensasaitoja jatkettiin yksittäisinä urakoina aina tarpeen mukaan. Pihojen alkuperäiset suunnitelmat eivät ole säilyneet. Pihojen aktiivinen kunnossapito Valtionrautateiden puutarhureiden toimesta osoittaa kuinka tärkeä Turun liikennepaikka on ollut.

Vuonna 1930 pihoille istutettiin runsaasti puita kuoleiden tilalle, lajikirjo on ollut vaikuttava: tuohituomia, pikkuvaahteroita, valkokuusia ja lehmuksia. Muutama vuosi myöhemmin henkilökunnan kasarmien puolelle on avattu uusi käytävä ja korvattu jälleen kuolleet puut ja pensaat uusilla. 1933 asemapäällikön keittiöpuutarhaa on uudistettu korvaamalla kasvimaata nurmikolla, jatkamalla happomarjapensasaita koko puutarhan ympärille ja istuttamalla jasmikkeista lehtimaja. Samanlainen lehtimajaistus tehtiin myös verstaan insinöörin pihaan.

1930-luvun lopulla aseman aukiota uudistaessa asemapäällikön tontin reunaa linjattiin uusiksi, arviolta samoihin aikoihin pihalle asennettiin kaksi rautaista funktionalistista pihaporttia suurilla graniittipylväillä Ratapihankadun sekä aseman aukion puolelle.

Myöhemmistä 1930-luvun merkinnöistä löytyy maininnat

mm omenapuuistutuksista ja uudesta orapihlaja-aidasta aseman aukiota rajaavan pihan reunaan. Vuosikymmenen loppupuolella puistoalueita laajennettiin ja lisättiin uusia istutuksia muun muassa rungollisia orapihlajia, perennoja sekä paljon havupuita: harmaapihtoja, mustakuusia, okakuusia, makedonianmäntyjä, ja serbiankuusia.

1940-luvun kylmät talvet verottivat pihamaita ja vuonna 1940 paleltuneita kasveja jouduttiin korvaamaan runsaasti: 35 puuta, 33 pensasta, ja yli 500 perennaa. Seuraavan vuonna pihamaille istutettiin 81 marjapensasta asukkaiden käyttöön. Vuosikymmenen edetessä pihoihin lisättiin hyötykasveja ja perennoja sekä uusittiin laajasti nurmikenttiä.

1950- ja -60-luvuilla pihamailla uusittiin laajoja nurmikoalueita lähes vuosittain. Alueella olikin tässä vaiheessa ennätysmäärä asukkaita kuluttamassa nurmipintaa: asemapäällikkö, virkailijoita ja kolmen kerrostalon täydeltä henkilökuntaa perheineen. Perheiden tarpeita palvelemaan kerrostalojen pihalle lisättiin hiekkalaatikko ja leikkipaikkaa laajennettiin. Olympialaisia edeltävänä vuonna piha-alueita kunnostettiin ja koristettiin laajasti uusilla istutuksilla. Istutuksia täydennettiin lähes vuosittain ja samoihin aikoihin aseman aukiolle istutettuja ryhmäruusuja ja sipulikukkia käytettiin myös pihoilla vaikkakin monivuotiset leimut olivat edelleen suosittuja koristekasveja. Myös puita, marjapensaita, koristepensaita ja aitamaisia istutettiin aika-ajoin täydennysistutuksin tai korvaamaan kuolleita kasveja.

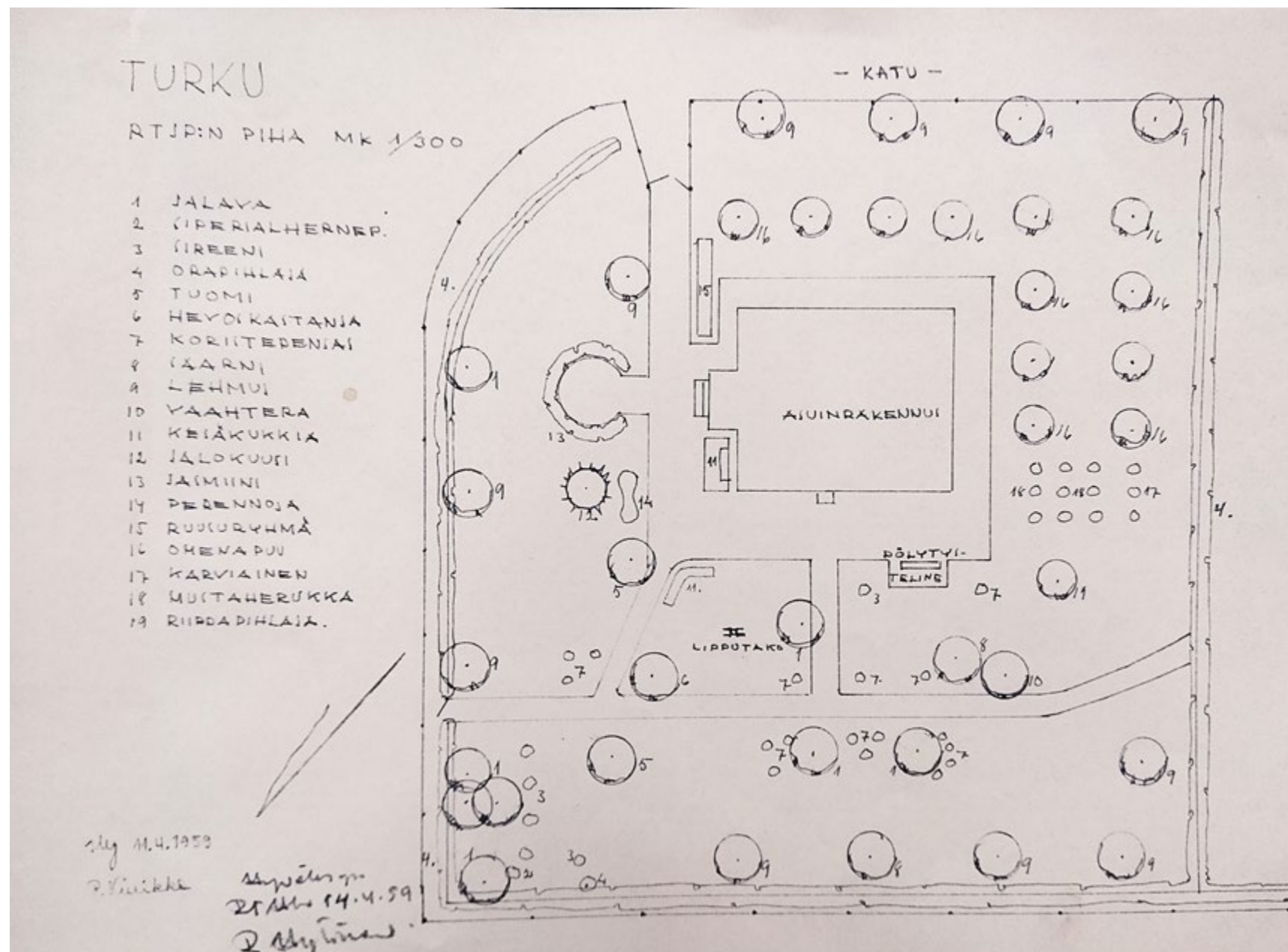
Suomen rautatiemuseon arkistossa on säilynyt puutarhureiden suunnitelmapiirustuksia aseman seudun istutuksista vuodelta 1959 ja 1960. Piirustuksista ei ilmene mitkä ovat olevia ja mitkä uusia istutuksia.

Aluetta kiertää leikattu pensasaita Ratapihankatua lukuun ottamatta, lehmukset kiertävät tonttia ja jaloja lehtipuita kasvaa koristepensaiden kanssa puiston poikki asuinkasarmille vievän puistokäytävän molemmin puolin. Hyötytarha on käsittänyt omenapuita ja marjapensaita. Sisäänkäynnin edustalla on ollut jasmikkeista lehtimaja, perennoja ja ruusuryhmiä. Hyötytarhakin on ollut osa puistomaisesta pihasta, jossa istutukset ovat nousseet nurmialueista ja

tila on suljettu pensasaidoin. Asemapäällikön piha-alue on säilynyt hyvin samanlaisena vielä tähän päivään asti. Erona on se, että puistokäytävät ovat nurmettuneet ja kulku aseman aukiolle on muutettu edelleen lähemmäs Ratapihankatua. Marjapensaat, ruusu- ja perennaistutukset sekä osa omenapuista ja muutama vanha lehtipuu on hävinnyt. Malus ”Hyvingiensis” on istutettu puistoon vuoden 1959 jälkeen.

Piirros vuodelta 1959 koskien asuinkasarmien piha-alueita vastaa pitkälti vuoden 1938 ilmakuva alueesta. Kasvimaat sijaitsee puutarhan laidassa, omenapuu pihan keskivaiheilla ja oleskelu- ja koristepuutarha lähempänä rataa ja rakennusta. Leikattu happomarjapensasaita on kiertänyt puutarhaa. Rakennuksen edustalla on ollut kesäkukkaistutukset ja päädyistä on kulkenut laattakäytävä Ratakadulle (Ratapihankadulle.)

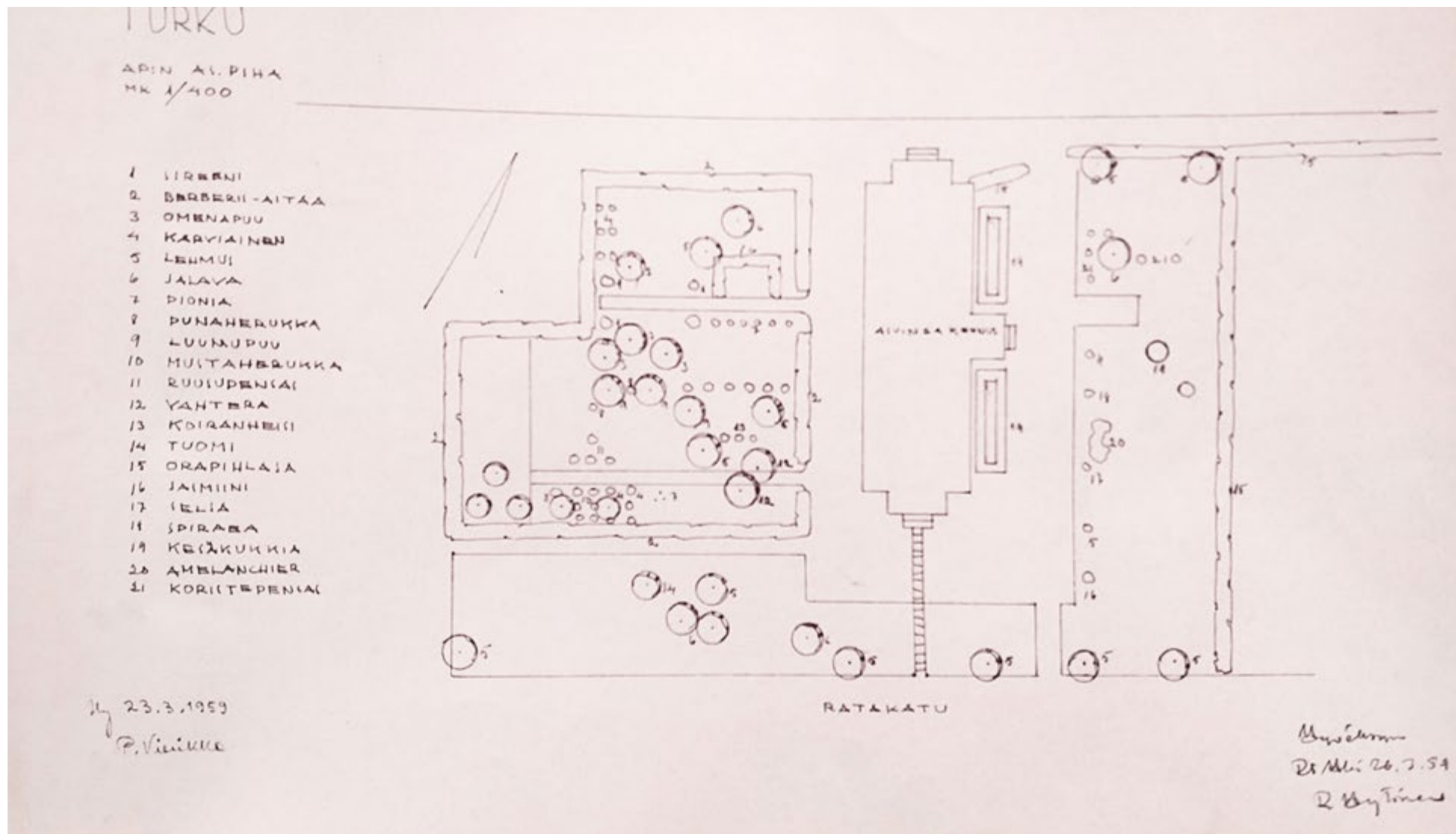
Vuoden 1960 piirustus kertoo uuden asuinkerrostalon lisäyksen merkityksen piha-alueille. Lehmusistutuksia on jatkettu rajaamassa pihoja ympäristöstä ja toisistaan ja leikatut orapihlaja-aidat on istutettu pihan pätyyn ja radan puolelle. Kuva vastaa hyvin pitkälle myös alueen kasvillisuuden nykytilaa. Rajaavat orapihlaja-aidat ovat kadonneet tai lähes kadonneet ja tiilikasarmien luokse on tehty uusia leikki- ja oleskelualueita, jotka on hyvin tyyliin sopivasti rajattu uusilla leikatuilla pensasaidoilla.

Vasemmalla: Valtionrautateiden puutarhuri Pentti Vierikon tekemä inventointi-/suunnitelmapiirustus asemapäällikön talon pihan istutuksista, 1959. Suomen rautatiemuseo

Alla: Asemapäällikön talo kuvattuna vuonna 1958, kuvassa näkyvä portti sijoittuu viereisen suunnitelmapiirroksen yläreunaan. Kuvaja: Gardberg, Turun Museokeskus.

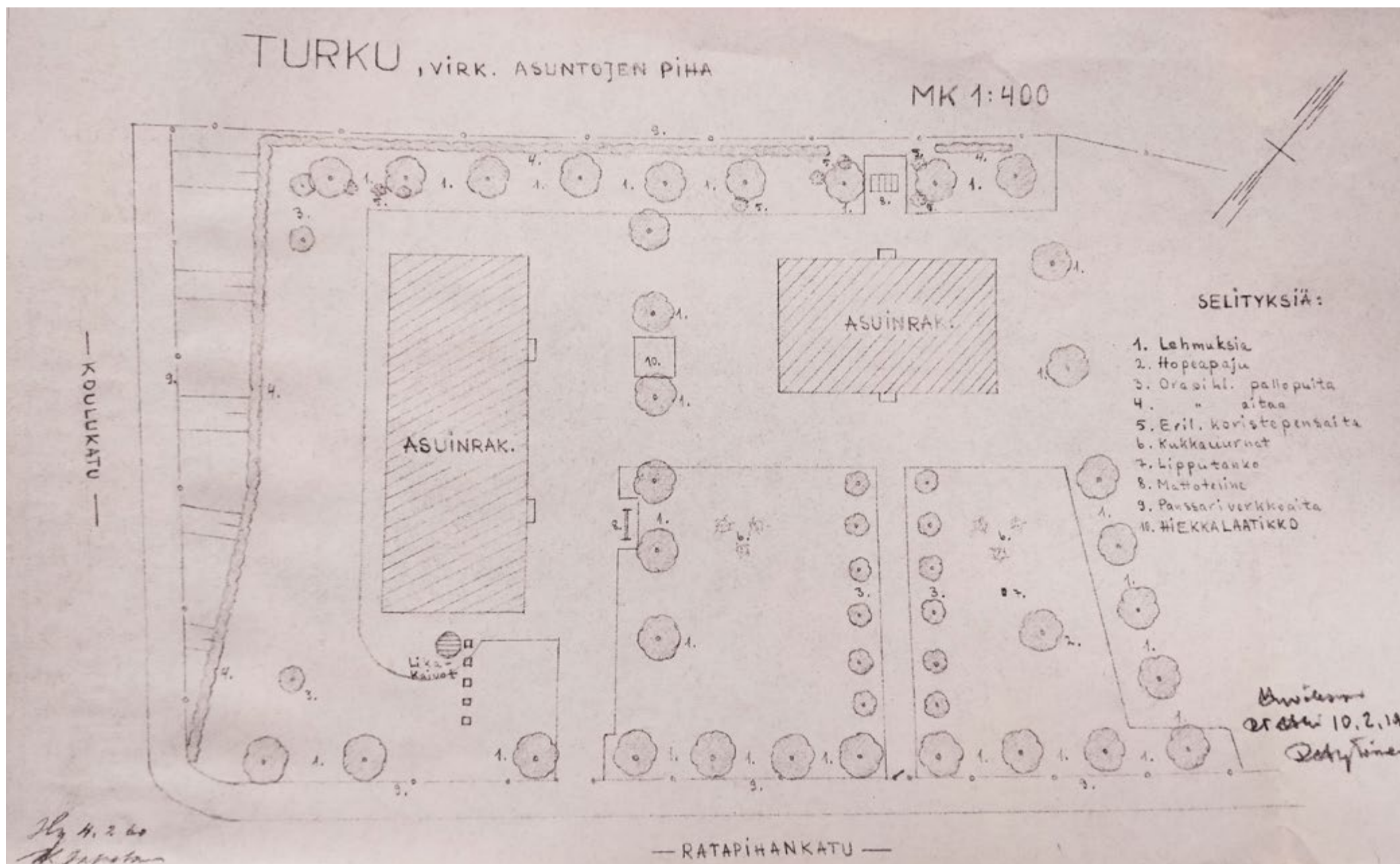

Vasemmalla: Valtionrautateiden puutarhuri Pentti Vierikon tekemä inventointi-/suunnitelmapiirustus asuinkasarmin pihan istutuksista, 1959. Suomen rautatiemuseo

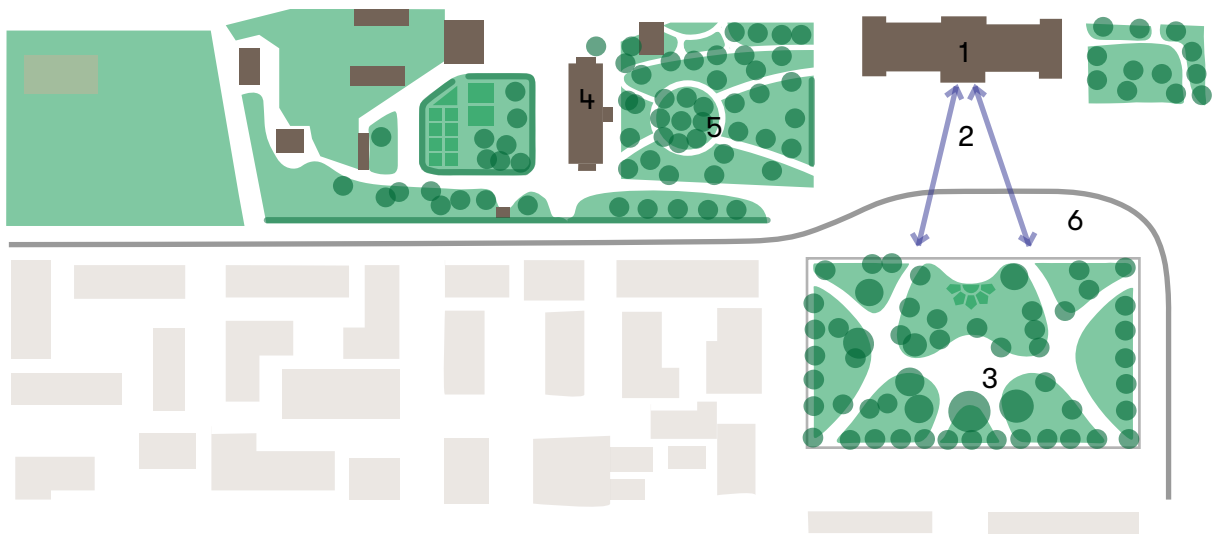
Alla: Asuinkasarmi kuvattuna Ratapihankadun (viereisessä piirustuksessa "Ratakatu") suunnalta vuonna 1958. Kuvaaja: Gardberg, Turun Museokeskus

Tiilikasarmin ja kerrostalon pihon inventointi-/suunnitelmapiirustus, 1960. Suomen rautatiemuseo

Koostekartta alueen kehityksestä 1876-2024

1876-1920

1. Asemarakennus rakennettiin radan valmistuessa 1876.
2. Aseman aukio kivettiin 1892, keskellä komeili iso kaasulyhtypylväs.
3. Rautatienpuisto valmistui 1895.
4. Asuinrakennuksessa asui rautatieaseman koko henkilökunta 1876 lähtien, tontilla oli useita talousrakennuksia.
5. Asemarakennuksen edustan puisto rajasi aseman aukiota, aseman itäpuolella oli pieni puistikko yleiskäymälän yhteydessä.
6. Raitiolinja kaarsi aukion kautta 1907 asti.

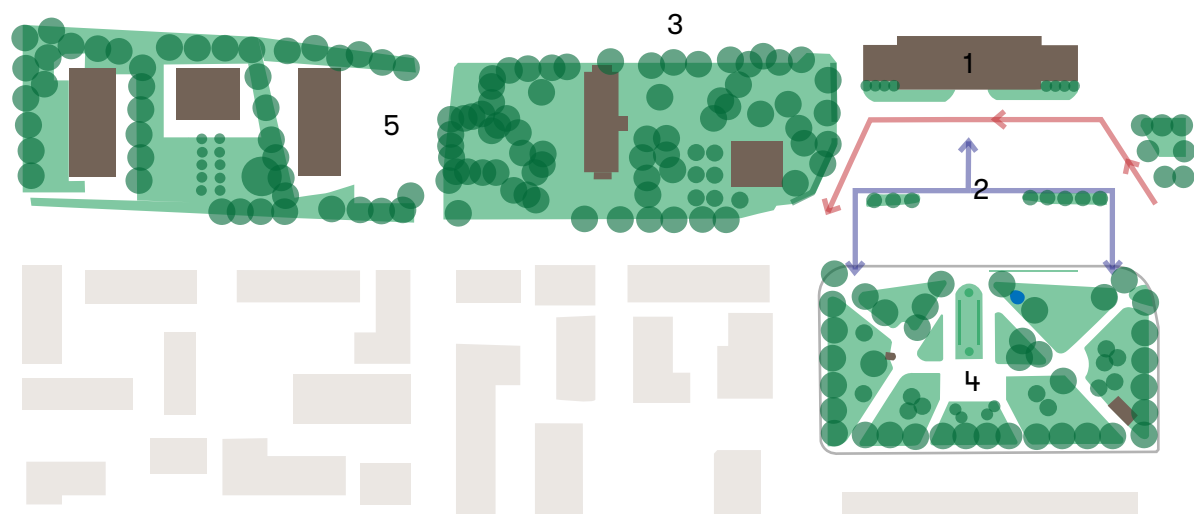
1940-1970

1. Uusi asemarakennus valmistui ja avattiin yleisölle vuonna 1941.
2. Aukion istutuksia uusittiin sopimaan uuteen asemaan ja niitä lisättiin olympiavuoden kunniaksi 1941, kausi-istutukset kuten ryhmäruusut koristivat aukiota jatkossakin.
3. Myös puistoa kunnostettiin 1940- ja -50-luvuilla, vanhan kioskin tilalle rakennettiin soittolava sekä puiston pohjoislaitaan pystytettiin Matti Hauptin Aino-veistos vesialtaalla ja suihkulähteellä, puistoon lisättiin lippakioski.
4. Asuntoja lisättiin kahdella uudella kerrostalolla 1941 ja 1949.
5. Uuden asemarakennuksen ravintolan käyttöön rakennettiin maakellari.

1920-1940

1. Asemarakennusta laajennettiin 1923.
2. Aseman aukion liikennejärjestelyitä kehitettiin vuonna 1937 sujuvoittamaan saattoliikennettä. Aukio erotettiin muusta liikenteestä omille ajokaistoilleen, mitä varten asemapäällikön puutarhasta lohkaistiin kulma. Asemapäällikön pihaportit ovat arviolta aukion uudistuksen aikaisia. Raitiolinja suoristettiin.
3. Puistoa uudistettiin laajasti vuonna 1938, käytävät suoristuiivat ja istutuksia lisättiin, puiston keskellä sijaitsi kiosk.
4. Asemapäällikölle rakennettiin oma asuinrakennus 1922, minkä takia piha-alueita järjesteltiin uudelleen. Muuta henkilökuntaa asui edelleen alkuperäisessä asuinrakennuksessa.
5. Henkilökunnalle rakennettiin tiilikasarmi 1923. Talousrakennuksia poistui käytöstä talotekniikan kehittyessä.
6. Pistoraide rakennettiin korttelin pohjoispuolelle 1923.

1970->

1. Asemarakennus poistui asemakäytöstä vuonna 2024.
2. Aseman aukiota uudistettiin ja mm. kevytliikenne ohjattiin kulkemaan aukion länsi- ja itälaitoja pitkin, Turun raitioliikenne lakkautettiin 1972.
3. Pistoraide poistettiin käytöstä 1990-luvulla.
4. Puiston istutuksia, kalustusta, pintoja ja valaistusta on uudistettu ja kunnostettu tarpeen mukaan 1970, 1990- ja 2000-luvuilla.
5. Asuinrakennukset ja kerrostalot ovat vuokrakäytössä, talousrakennukset on purettu. Pistoraiden alue on paikoitusalue.

Merkkien selitykset

- rakennukset
- viheralueet
- puut
- leikattu pensasaita
- saattoliikenne
- kevyt liikenne
- raitiolinja
- pistoraide

Viittaukset

14. Jutikkala, 1957
15. Alameri, 1979
16. Jutikkala, 1957
17. Museovirasto, 2009
18. Jutikkala, 1957
19. Jutikkala, 1957
20. Turun kaupunki, ei pvm
21. Jutikkala, 1957
22. Nieminen;Pennanen;& Järvinen, 2017, ss. 129, 143, 151
23. Huvila, 2024, suullinen tiedonanto
24. Pihan kasvit on inventoitu VR:n puutarhurin, Pentti Vierikon toimesta 1959, SRM.
25. Nieminen;Pennanen;& Järvinen, 2017, ss. 143, 271
26. Nieminen;Pennanen;& Järvinen, 2017, s. 143
27. Nieminen;Pennanen;& Järvinen, 2017, s. 57
28. Huvila, 2024, suullinen tiedonanto
29. Valtionrautatiet, 1930, 1932, 1933, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1943, 1944, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968
30. VR-Yhtymä Oy, Turun kaupungin Ympäristö- ja kaavoitusvirasto: suunnittelutoimisto, 2002
31. Huvila, 2024, suullinen tiedonanto; Museovirasto (2005)
32. Nieminen;Pennanen;& Järvinen, 2017, s. 34
33. Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirasto: suunnittelutoimisto, 2004
34. Valtionrautatiet, 1930, 1932, 1933, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1943, 1944, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968

Rautatieaseman ympäristön nykytila

Nykykäyttö

Vuoden 2024 elokuussa rautatieasema asemapalveluineen muutti Logomon asemalaitureille noin 400 m päähän entiseltä paikaltaan. Aninkaisten alueelle linja-autoaseman ympäristöön rakennetaan uusi matkakeskus ja asemarakennukselle etsitään uutta käyttöä.

Asemarakennuksen aukio ja puisto eivät aseman muuton myötä ole enää alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan juna odottavien oleskelupaikkana. Aseman ympäristö on kuitenkin edelleen alueen asukkaiden ja kävijöiden käytössä ja puistossa voi havaita tyypillistä kaupunkipuiston käyttöä: läpikulkua, oleskelua sekä koiran ulkoilutusta. Puiston 1990-luvulla rakennetussa kioskissa on ravintolatoimintaa. Asemarakennuksen käyttö taas on välitilassa, autovuokraamotoimijoita lukuun ottamatta mittavalla julkisella rakennuksella ei ole muuta käyttöä, ja sen välitön ympäristö on hiljentynyt. Ratapihankatu on kuitenkin edelleen vilkkaasti sekä autojen että pyöräilijöiden liikennöimä tie. Ratapihankadulla puiston kohdalla on myös paikallisliikenteen linja-autopysäkki.

Aseman aukion nykytila

Aukion pinnoitteet ja varusteet

Aseman aukion pinnoitteet ovat yhdistelmä 1930-luvulta sekä vuonna 2002 tehtyjen uudistusten materiaaleja. 1930-luvulla aukion 1893 asennettu kiveys (oletettavasti yhdistelmä kenttä-, nupu-, ja noppakiveyksiä) uudistettiin täysin aukion liikennejärjestelyiden uusimisen yhteydessä. Todennäköistä on, että 1930-luvun saneerauksessa on hyödynnetty olevaa materiaalia. Aukiolla erotettiin saattoliikenteen ajokaistat ja kevytliikenne korottamalla jalkakäytävät. Aukion keskelle nousi jalkakäytävä, jolla oli suora yhteys puiston keskelle.

Nykyiset pinnoitteet ovat Turunkaupunginsuunnitelma-asia-
kirjojen mukaan vuodelta 2002, jolloin aukion kiveykset ja

liikennejärjestelyt päivitettiin hyödyntäen sekä olevaa kivi-
materiaalia että korvaten sitä uudella. Aukion laitoja pitkin menevät jalkakäytävät on pinnoitettu vuonna 2002 uudelleen ladotulla 1930-luvun punaisella nupukivellä. Punaista nupukiveä on osin myös ajokaistalla. Kivien sävyerojen sekä ladontasuunnan avulla on rajattu vyöhykkeitä ja kulkuväyliä. 1930-luvun kenttäkiveystä on löydettävissä parkkiruutujen pintamateriaalina, reunustamassa istutus-
alueita ja asemapäällikön talon pihaa rajaavalla alueella. Vuonna 2002 asennettua uutta harmaata graniittinoppakiveä (Kurun harmaa) on pinnoitteena osassa ajokaistaa. Ratapihankatuun rajautuva jalkakäytävä on päällystetty betonilaatalla, joka on alueen jalkakäytävien materiaali.

Aseman aukiolla on löydettävissä istutusten suoja-aitaa muistuttavaa ketjuaitaa ohjaamaan kulkua sekä aitaamaan asemapäällikön talon pihan aukion puoleista reunaa.

Aukion säilyneisyys

Puiston 1930-luvun uudistuksessa se tehtiin selkeäksi jatkeeksi aseman aukiolle. Aukiota ja puistoa yhdisti keskiakseli, joka johdatti alueen käyttäjät suoraan asemarakennuksen ovelta puiston aukiolle ja siitä eteenpäin. Aukiota uudistaessa 2002 tämä eheys ja yhteys aukion ja puiston välillä menetettiin, vaikka aukion kiveyksissä ja liikennejärjestelyissä säilyikin piirteitä uudistusta edeltävästä ajasta.

Vuoden 2002 aukion uudistuksen suunnitelmien mukaan olevia kiveyksiä on ladottu uudelleen. Näin ollen aukion nupukivet ja mukulakivet olisivat säilyneet materiaalina 1930-luvulta. Kivet on ladottu uudelleen noudattaen edellistä järjestystä (kts. kuvat s. 34). Korotettu jalkakäytävä aukion ulkokehällä vastaa siten edellistä pihajärjestystä. Paikotusalueelle on kivetty harmaalla nupukivellä vuonna 2002. Vaikka kiveyksiä on osin uusittu, on ladontatyylillä ja kivimateriaalilla (graniitti) yhdenmukaisia eivätkä ne poikkea tyylillisesti 1930-luvulla rakennetusta aukiosta.

Aukion nykyinen keskikoroke viittaa paikalla olleeseen

näyttävään keskikorokkeeseen, tosin nykyinen johtaa jalkakulkijat bussipysäkille ja siitä eteenpäin Ratapihankadun tienylityspaikoille, eikä suoraan asemapuistoon.

Ratapihankadun ja aukion jakajana toimii kartiojalavariivi. Pilarin mallisia puita on istutusalueella ollut vuodesta 1939 lähtien, alkuperäiset yksilöt olivat Ruotsista tilatuttuja kartiotammia (puutarhatöiden vuosikertomuksen mukaan ”pyramiditammia”)³⁵. Nykyiset puuyksilöt on ilmakuvien mukaan istutettu vuoden 2005 paikkeilla. Nykyinen lehmuryhmä aukion itäreunalla on ilmakuvien perusteella istutettu samoihin aikoihin pyramidipuuvistön kanssa eli 1930-luvun lopulla tai 1940-luvun alussa.

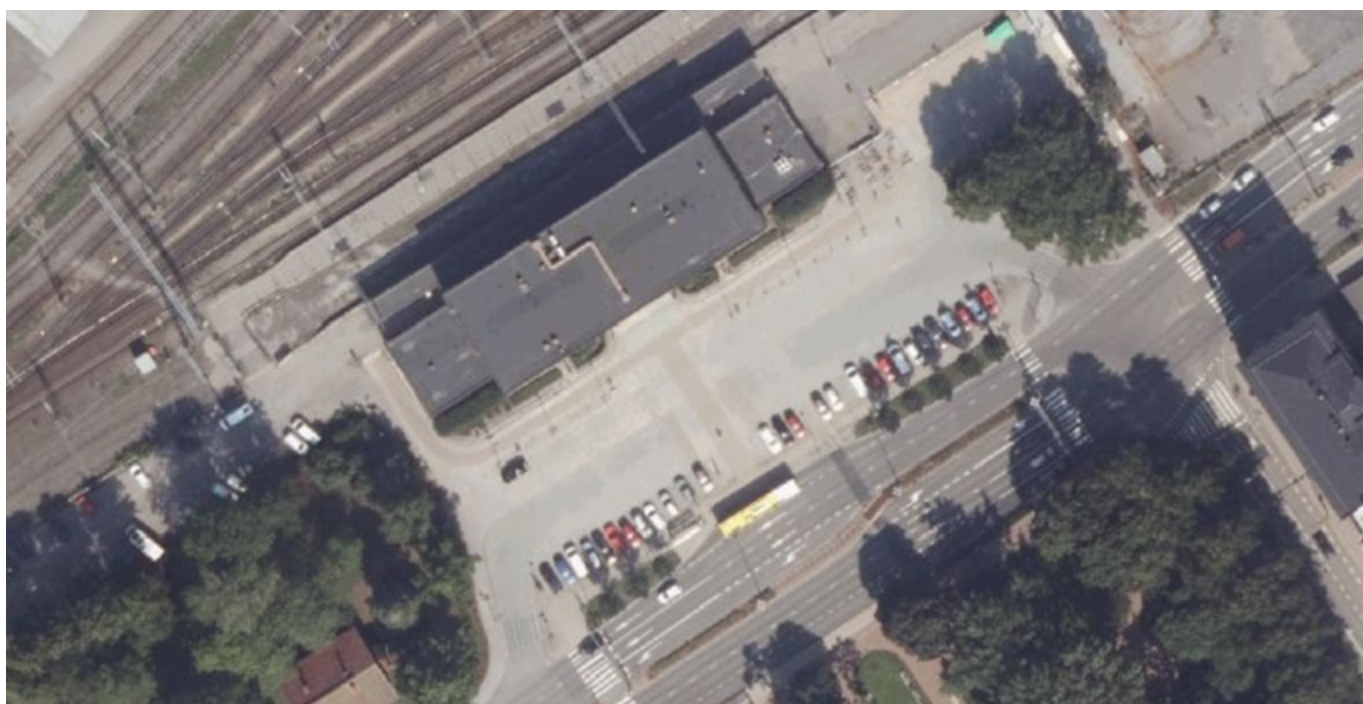
Aseman edustaa on koristettu niukoin istutuksin jo 1900-luvun alussa, kun paikalla oli alkuperäinen asemarakennus. Nykyiset istutukset ovat muodoltaan ja osin kasvillisuudeltaan 1940-luvun istutuksia vastaavia. Seinustalla kasvavat muotoon leikatut lehmukset ovat olleet samalla paikalla vuodesta 1941 asti, vaikka puuyksilöt on saatettu korvata jossain vaiheessa esimerkiksi rakennusten julkisivuremontin yhteydessä.³⁶ Julkisivuilla kasvaneet villiviinit on poistettu julkisivuremontin yhteydessä 1975.³⁷ Lehmuksia lukuun ottamatta kaikki edustan istutukset on tehty viime vuosina. RHS:n aikaan vuonna 2017 pääsisäänkäynnin molemmin puolin on vielä kasvanut paikan tyyliin sopimattomat vuorimännyt.

Aukion ominaispiirteet

Aseman aukiolle ominaista on sen pintamateriaaleissa ja kasvillisuudessa välittyvä arvokkuus, joka soveltuu valtakunnan yhdelle tärkeimmistä junaliikenteen asemapaikoista. Luonnonkivi materiaalina ja sen harkittu ladonta myös muistuttaa aukion alkuperäisestä 1890-luvun kiveyksestä, joka vanhojen kuvien mukaan koostui noppa-, nupu- ja mukulakivistä. Muotoon leikatut puut ja pensaat lisäävät ympäristön arvokkuutta ja viittaavat asemarakennuksen historiaan maamme huippuarkkitehtuurin edustajana.

Aukio keväällä 2024 puistosta päin kuvattuna.

Ilmakuva vuodelta 2023, Turun karttapalvelu.

Aukio sen länsipäädystä kuvattuna kesällä 2024. Harmaa nupukivi paikoitusalueella on vuoden 2002 lisäys, vasemmalla erottuva jalkakäytävä on tehty 1930-luvulta asti aukiolla olleesta kivimateriaalista.

Aukion kasvillisuus

Aseman aukion kasvillisuus on niukkaa, symmetristä ja formaalista. Asemarakennuksen kaupungin puoleisen julkisivun molemmissa päissä kasvaa laatikkomaiseen muotoon leikatut puistolehmut. Muu edustan kasvillisuus on nuorta ja melko äskettäin istutettua. Sisäänkäynnin molemmin puolin on symmetrisesti tehtyt valkokukkaiset istutukset syreeneistä, norjanangervoista ja pensashanhikeista. Näitä kehystää leikattu kiiltotuhkapensasaita ja istutukset kruunaa rautatienomenapuut.

Istutukset aseman sisäänkäynnin vieressä ovat mahdollisesti 2010-luvulta ja ne koostuvat valkokukkaisista syreeneistä, norjanangervoista ja pensashanhikeista. Keskellä komeilee rautatieomenapuu ja istutuksia reunustaa leikattu kiiltotuhkapensas.

Muotoon leikatut puistolehmut ovat kasvaneet samalla paikalla 1940-luvulta eli uuden aseman alusta lähtien.

Aukion ja Ratapihankadun jakajan kartiotammet on korvattu kartiojalavilla. Kartiojalavat on uusittu niiden tullessa huonoon kuntoon.

Aukion itäpäädyn säännöllinen lehmuryhmä on osin nurmella ja osin kiveyksellä, mutta puut ovat säilyneet 1930-luvulta.

Aukion kiveykset ovat yhdistelmä vanhaa uudelleen ladottua sekä uudempaa luonnonkiveystä. Punaiset ja harmaat nupukivet ja mukulakivet ovat kuvien sekä vuoden 2002 suunnitelman mukaan aukiolla ollutta uudelleen ladottua kivimateriaalia. Kuvista voi todeta, että vuoden 2002 aukion uudistuksessa on noudatettu tarksti vanhan kiveyksen ladontakuviota. Istutusalueita on kavennettu lisäämällä mukulakiveyskaistale myös reunkiven toiselle puolelle. Vasemalla: aukion kiveyksiä 2024, oikealla: Aukion kiveystä ja istutuksia 1950-luvun alussa, kuvaaja: Kalle Jokela, Kalle Jokelan ykstyinen kuva-arkisto.

Entinen kolmionmuotoinen säännöllinen lehmuryhmä on osin kivetty vuonna 2002.

Mukulakiveyksillä erotetaan parkkiruudut aukion saattoliikenteestä.

Mukulakiveykset ja graniittinen reunakivi reunustavat aseman edustan istutuksia.

Punainen graniittinupukivi ohjaa jalankulkijoita aukiolla. Kivien ladontasuunnalla on erotettu jalankulkijoiden ja saattoliikenteen eri kaistoja. Järjestelyssä on viitteitä 1930-luvun aukion tilajärjestelyyn, kuitenkin ilman korotettuja jalkakäytäviä. Aukiolla on samat valaisimet kuin puistossa.

Näkymä aseman pääovelta puistoon päin muistuttaa edellistä järjestelyä mutta on katkaistu. Punainen nupukivikaista muistuttaa 1930-luvulla tehtyä suoraa kulkuakselia puistoon. Akseli on kuitenkin katkaistu, väylä johtaa aukion reunalla olevalle bussipysäkille sekä kiertotietä puistoon. Ketjuaita on visuaalinen sekä fyysinen este.

Aseman puiston nykytila

Puiston pinnoitteet

Puistossa on löydettävissä useita, suurimmaksi osaksi luonnonkivisiä pinnoitteita.

Käytävät ovat kivituhkapintaisia. On oletettavaa, että alkuperäisen puiston käytävät ovat olleet sorapintaisia, joka oli yleinen sitomaton päällyste 1800-luvun puistoissa ennen luonnonkiven murskaamisen koneellista tehostumista. Käytävien kivituhkapinta on uusittu puistoon vuoden 2004 korjauksissa, ja samalla puiston aukiosta on poistettu betonikiveystä.

Matti Hauptin Aino-veistoksen yhteydessä olevan vesiaiheen ympäristö on pinnoitettu liuskekivellä, joka on 1900-luvun puolivälistä eteenpäin suosittu pinnoite etenkin yksityispihoissa sekä yksityiskohtana julkisissa viheralueissa. Liuskekiveys on ladottu uudestaan vuonna 2004.

Puistoa rajaavan katualueen jalkakäytävät ovat betonilaattapintaisia kuten laajemmin alueella. Joitain kohtia Ratapihankadun reunalla on päällystetty myös punamustalla betoniperinnekivellä sekä betonisella reunakivellä. Puiston roska-astioiden ympäristö on mukulakiveystä. Nupukivillä on reunustettu kuunilijaistutusalue ja erotettu puisto ympäröivästä jalkakäytäväkiveyksestä.

Puiston kalustus ja varustus

Puiston nykyinen kalustus on 2000-luvulta. Kalustus seuraa pitkälti historiallisten arvopuistojen kalustuksen perinteikästä muotokieltä. Puistossa on 18 kpl ”Espa”-mallista penkkiä, joka on perinteinen penkkimalli, ja jota on käytetty ainakin Helsingin arvopuistoissa 1800-luvun lopulta lähtien. Aseman puiston nykyinen penkkivalinta edustaa siis 1800-luvun lopun tyyliä sekä samalla nykypäiväistä historiallisten arvopuistojen suunnittelua. Vanhoista kuvista voi nähdä, kuinka aseman puiston kalustus on muuttunut aina aikakuden muodin mukaan.

Puiston valaisimet ovat modernia muotoilua ja samaa mallia aseman aukion valaisimien kanssa. Roska-astiat yhtä lailla ovat nykypäiväistä muotoilua ja yleinen Turun puistoissa käytetty malli. Istutusten metallisissa ketjusuoja-aidoissa ja puun runkosuojissa on penkkien tavoin viitteitä perinteikkääseen muotoiluun, vaikkakin ne ovat 2000-luvun tuotantoa.

Puiston säilyneisyys

Puiston tilajako, käytävät, näkymät ja muotokieli ovat säilyneet vuoden 1938 uudistuksesta ennallaan. Puiston liittyminen rautatieasemaan ja sen aukioon suoraan puiston keskiaukiolta Ratapihankadun yli on katkaistu vuonna 2002. Yhteyden katkaisua vahvistaa kulun estävä ketjuaita. Muutoin puiston käytävät yhdistävät puiston edelleen ympäröivään katualueeseen. Puisto on luonteva läpikulkureitti Humaliston- ja Käsityöläiskadun suuntaan kulkeville, kuten puiston aivan alkuperäisessä 1800-luvun lopun suunnitelmassa.

Vaikka puisto noudattaakin 1930-luvun suunnitelmaa, on sen perusrakenne ja käytävien linjaukset suurimmaksi osaksi alkuperäisen 1800-luvun lopun puistosuunnitelman aikaisia. Puisto on edelleen hyvin säilynyt esimerkki suomalaisesta historiallisesta kaupunkipuistosta. Lisäksi funktionalistisen puutarhan symmetria ja keskiakselin parterri koristeistutuksineen ovat säilyneet lähes vuosisadan takaisessa muodossaan. Kausi-istutusten väri- ja kasvivalinnat ovat edustaneet kautta puiston historian aina kunkin puutarhurin makuja ja ajan muotia. Puiston tuoreemmat (2004) täydennysistutukset kuten matalakasvuiset pensasryhmät Ratapihankadun varressa ja puiston keskiaukiota rajaavat leikatut taikinamarja-aidat eivät ole alkuperäisiä, mutta ne sopivat hyvin 1800-luvun loppupuolen ihanteisiin kasvien monimuotoisuudesta ja värikylläisyydestä ja toisaalta kurinalaisuudesta leikattuina tilanrajaajina.

Myös puuvartisen kasvillisuuden käyttö ja olemus puistossa on säilynyt hienosti: puistossa on useita erilaisia hyvin vanhoja puuyksilöitä, jotka jo itsessään tekevät kävijälle

selväksi, että kyseessä on vanha puisto. Puiden osin satunnaisuuteen ja luonnollisuuteen pyrkivä sijoittelu on ollut nähtävissä myös alkuperäisessä 1800-luvun puistosuunnitelmassa, jossa eri lajeja on ryhmitelty nurmialueille tai istutettu sinne yksittäispuina. Suureksi kasvavat lehtipuut tuovat puistoon varjoisia ja suojaisia oleskelupaikkoja latvustensa alle. Puiden alle jäävät puoliavoimet nurmikat ovat myös 1800-luvun suunnitelmasta tähän päivään säilynyt piirre. Puuyksilöitä on korvattu niiden tultua elinkaarensa päähän tai poistettu puiston tilajaon päivittyessä.

Alkuperäisen puiston puista on jäljellä lehmusrivit (todennäköisesti uudistettuina) sekä mahdollisesti alkuperäisinä yksilöinä säilyneet puiston keskialueelle sijoittuvat suurimmat lehtipuut esimerkiksi tammet ja vaahterat (kts. inventointikartta). Alkuperäisessä puistossa on ollut lisäksi mittavia hopeasalavia, jotka on oletettavasti poistettu 1930-luvun uudistuksissa. Niiden tilalla kasvaa nykyään pylväshaapoja, tuijia ja marjakuusia.

Puistoa rajaavat lehmusrivit ja niiden vastinparit kadun toisella puolella (Käsityöläiskatu ja Läntinen pitkäkatu) ovat edustava esimerkki Engelin asemakaavan palopuukujan-teista sekä alkuperäisen puistosuunnitelman istutuksista. Humalistonkadun itäpuolelta lehmukset on kaadettu jo 1920-luvulla.

Puiston ja aseman ympäristön funktionalistista modernisoinnin aikakautta ja yhteyttä Olympiahistoriaan edustaa hienosti säilyneet lippakioski ja Matti Hauptin Aino-veistos vesiaiheineen. Selvityksen tekovuonna lippakioski sekä suihkulähde olivat poissa käytöstä.

Asema sijaitsee puiston keskiakselin päätteessä. Aidatulla nurmialueella on kausikasveja. Penkkien taustana on leikattu pensasaita pikkutai-kinamarjasta. Aukiolle kurottavat tammet ja vaahterat.

Puiston keskiparterria ja aukiota kehystää vanhat suuret lehtipuut.

Puistossa on runsaasti oleskelutilaa, tilajärjestys noudattaa 1930-luvun puistosuunnitelmaa.

Isot vanhat lehtipuut luovat puistoon suojaisia tiloja latvuksen alle.

Puiston ominaispiirteet

Puiston ominaispiirteisiin lukeutuu sen hienosti säilyneitä ominaisuuksia, jotka vahvistavat puistossa vallitsevaa tilajakoa ja historian tuntua. Puistolle on etenkin ominaista kerroksellisuus ja sen eri historian vaiheiden löytyminen kokonaisuudesta.

Yksilöllisiä puistosta löydettäviä kerrostumia ovat:

- 1800-luvun lopun Engelin palopuukujat, eli puistoa rajaavat lehmusrivit
- alkuperäisen puiston iäkkäät ja komealatvuksiset, jalot lehtipuut
- alkuperäisen puiston tilarakenne ja osin käytävälinjaukset
- 1930-luvun puistosuunnitelman arvokkuus ja formaalisuus, keskialueen istutus, käytävälinjaukset ja funktionalistinen lippakioski, jotka rakennettiin osin Olympia-turisteille
- 1950-luvun Aino-veistos suihkulähteineen
- kausi-istutusten kasvilajit aikakauden mukaan

Puiston tunnelma tulee vanhan puuston latvusten luomista tiloista, avautuvista näkymistä ja suojaisuudesta. Latvuspeitteisyys ilmenee puiston varjoisista sopista, jotka avautuvat puiston keskiaukiolle päin. Vaikutelmaa vahvistaa puuvartisen kasvillisuuden lajikirjo; eri väriset, kokoiset ja korkuiset puut ja pensaat muodostavat kerroksellisen ja tilallisesta rytmitykseltään vaihtelevan ympäristön.

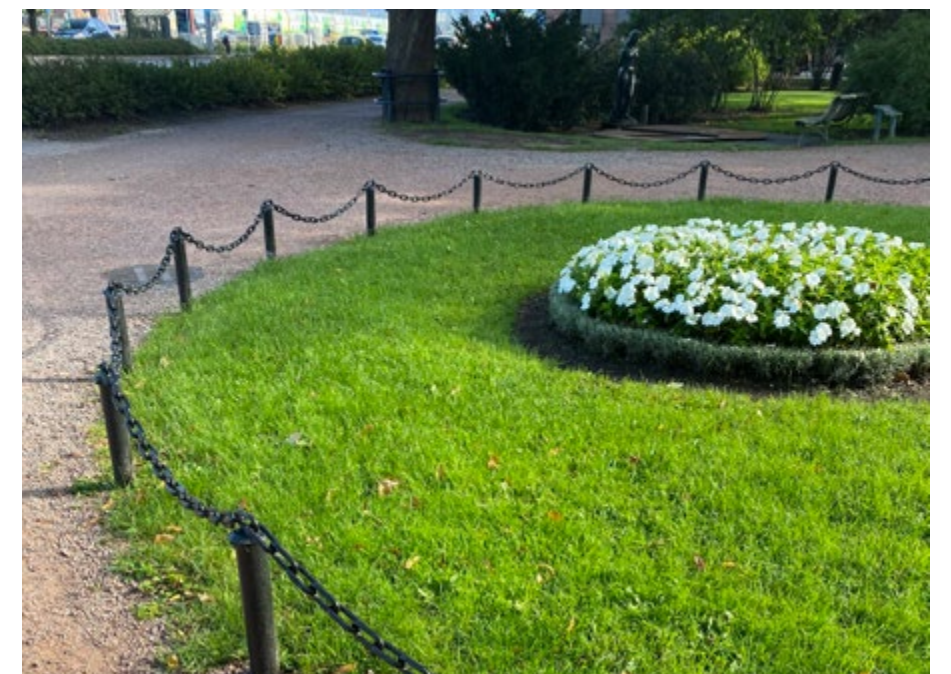
Ominaista puistolle on myös sen tilajaon näennäinen symmetria (puisto ei ole tosiasiaa täysin symmetrinen). Symmetrian tuntua vahvistaa keskusaukion tilajärjestely ja suorat symmetriset penkkirivit keskiparterrin ympärillä. Keskiparterrin luonteelle tärkeää on sen kausi-istutusten geometrisuus.

Puistoa rajaa suorat ja eheät lehmusrivit, jotka ovat olleet osa puiston järjestystä jo 1800-luvun lopulla.

Kausi-istutukset kuvastavat aina aikakautensa muotia kasvi- ja värivalinnoilla.

Keskiparterrin formaalisuus on säilynyt tähän päivään.

Puiston kasvillisuus

Rautatientori on puistona komea ja sen kasvillisuudella on laaja ikäperspektiivi. Puiston runko muodostuu puistokäytävien ohella sen kaupungin puolen reunoja kehystävistä, vanhoistalehmuksista ja puiston komealatvuksista puuvanhuksista. Puisto on pinnanmuodostukseltaan tasainen kuten asemapuistot yleensäkin ja tilat muodostuvat puiden ja pensaiden lehvästöillä. Puistossa on paljon sekä vanhoja koristepensasryhmiä että uusia, sinne hyvin sopivia istutuksia. Nurmet, leikatut pensasaidat ja kausi-istutukset tuovat formaalista järjestystä ja ryhtiä kasvillisuudeltaan monimuotoiseen puistoon.

Puiston kasvillisuus on monipuolista. Vanhat, jalot lehtipuut hallitsevat ja tiloja on luotu erivärisillä pensailla. Kuvassa sekä vanhoja että uusia pensasistutuksia.

Puistossa kasvaa suomalaisittain harvinaisen vanha verivaahtera, joka on kuvassa kevätkukinnassaan. Puiston puuston lajirunsaus näkyy värileikkinä keväällä.

Puiston arvokkain kasvi on kuvassa oikealla tuettuna kasvava, iäkäs orapaatsama.

Matti Hauptin Aino-patsas (1951) ja peitetty vesiaihe. Alue on kivetty aikakaudellaan muodikkaalla liuskekivellä. Vesiaihe oli selvityshetkellä väliaikaisesti pois käytöstä huoltotoimien vuoksi. Asetelmassa on alunperin ollut monilajinen kukkapenkki nykyisten marjakuusien paikalla.

Puiston käytöstä poistunut lippakioski, joka on säilynyt paikallaan vuodesta 1938.

Puiston pinnoitteita ovat punainen kivituhka, mukulakiveys, graniittinupukivet reunakivenä sekä betoni-laatta jalkakäytävällä.

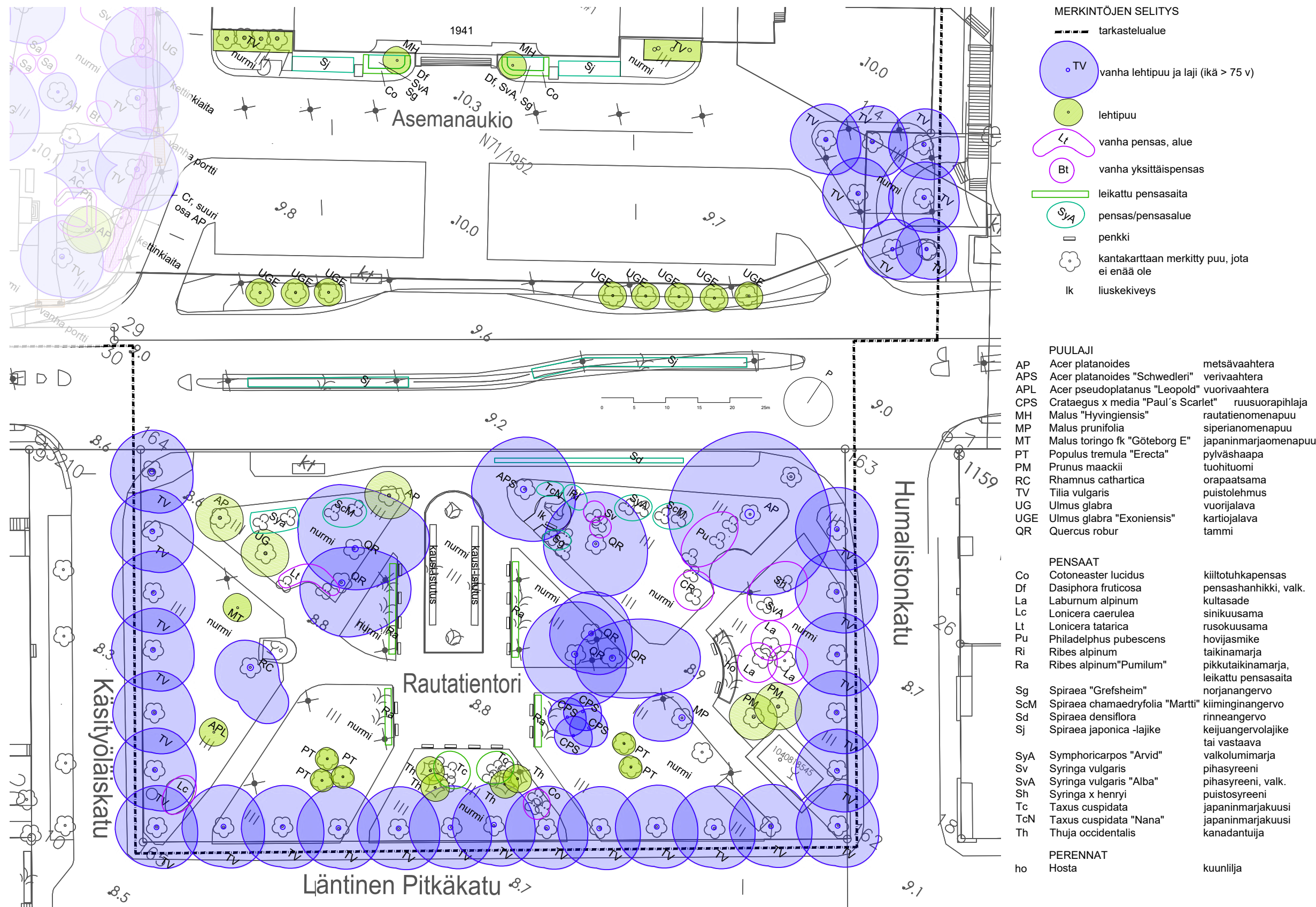

Tiilenpunainen betonikiveys Ratapihankadun reunalla sekä puiden runkosuojat.

Puiston kalustusta: ”Espä”-penkit sekä modernit roska-astiat ja valaistus. Taustalla Aino-patsaan ja vesi-aiheen alue.

Aseman aukion ja Rautatientori-puiston kasvillisuusinventointi

Asuinkorttelin nykytila

Puurakennusten pihaja hallitsevat vanhat, jalot lehtipuut, iäkkäät omenapuut ja syreenit. Pihaja reunustavat entiset pensasaidat, jotka ovat jääneet suureksi osaksi leikkaamatta ja alkaneet kasvaa sinne kylväytyneitä puita. Kasvillisuus on lehtipuuvaltaista, havupuita on hyvin vähän. Lehtipuuvaltaisuuden takia alueen yleisilme on kesäisin hyvin rehevä ja vanhat puurakennukset lähes peittyvät näkyvistä. Kerrostalojen pihat ovat avarampia laajoina nurmikenttineen.

Puusto on suurimmaksi osaksi iäkästä, yli 75 vuotta vanhaa. Nuorempia puita on enimmäkseen itse kylväytyneinä vanhojen, leikkaamattomien pensasaitojen joukossa tai reuna-alueille. Joidenkin pensaiden ikää on vaikea arvioida, koska ne on saatettu välillä leikata alas. Esimerkiksi asemapäällikön rakennuksen edustalla sijaitseva jasmikkeesta istutettu lehtimaja näyttää melko nuorelta, mutta näkyy vuoden 1959 piirustuksessa ja vanhoissa ilmavalokuvissa.

Asuinkorttelin pinnoitteet ja varusteet

Puurakennusten hiekkaa tai kivituhkaa olleet pihakäytävät ovat kasvaneet suurimmaksi osaksi umpeen. Talojen aivan edustalla on löydettävissä luonnonkiveyksiä. Mahdollisesti alueen vanhin kiveys sijaitsee asuinkasarmien kadun puoleisen kuistin edustalla. Asemapäällikön talon rautaportit kivitolppineen voi funktionaliselta tyylieltään olettaa olevan 1930-luvun tienoilta, kun aseman aukiota uudistettiin.

Kerrostalojen pihajoilla on löydettävissä pinnoitteena sekä kivituhkaa, asfalttia, tiiliä että betonilaattoja.

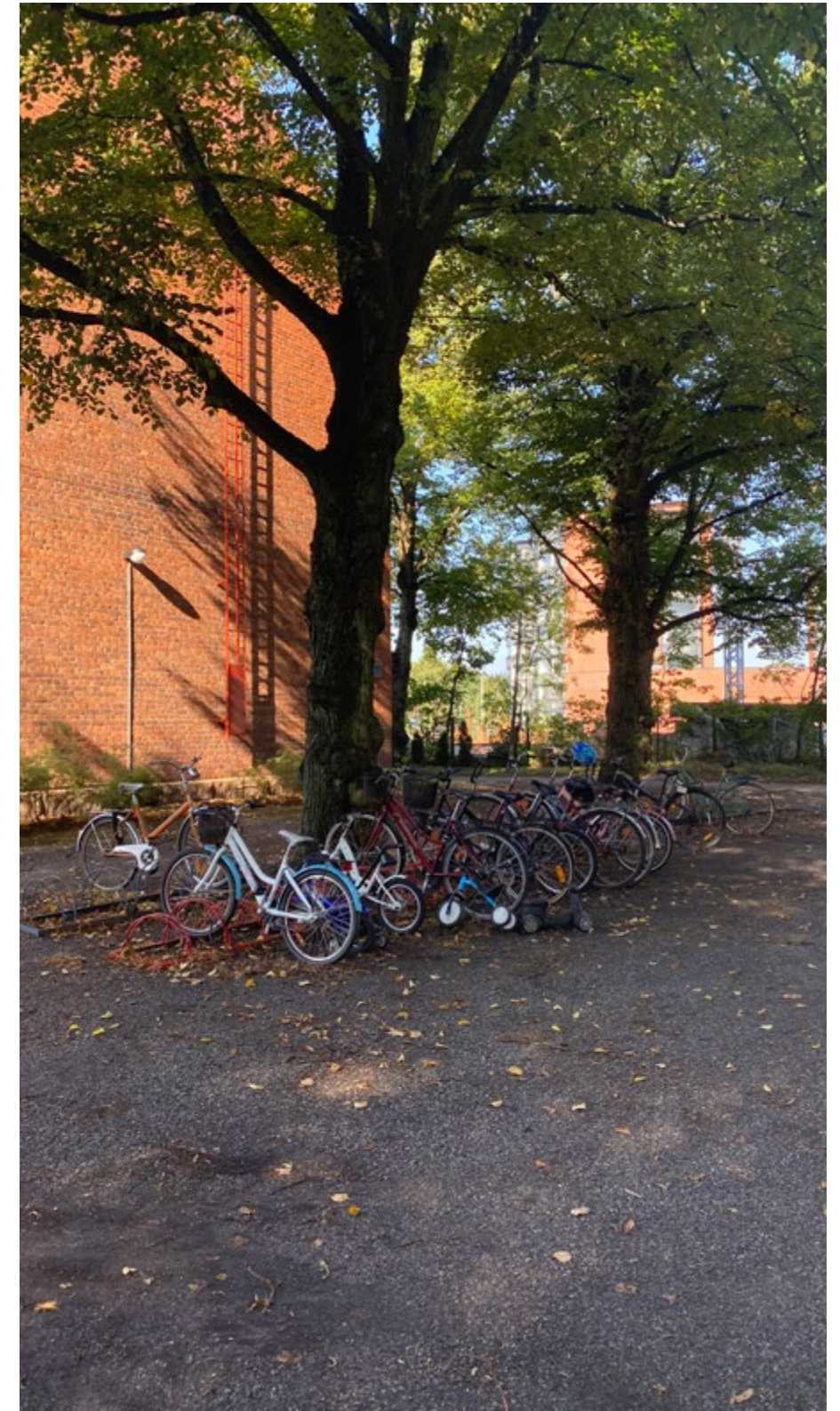
Pihojen varustus ja kalustus on vaihtelevaa ja kerroksellista, joka ilmentää asukkaiden oma-aloitteisuutta pihan kehittämisessä ja käytössä. Pihat ovat muodostuneet aikojen saatossa ja niihin on kertynyt ja niistä on poistunut varusteita ja kalusteita aina tarpeen ja mahdollisuuden mukaan.

Asuinkorttelin säilyneisyys ja ominaispiirteet

Asemapäällikön talon ja asuinkasarmien pihat ovat nyky-päivänä suurten lehtipuiden ja pensaiden ansiosta melko sulkeutuneet ympäröivästä kaupunkirakenteesta. Sulkeutuneisuutta korostaa pihaliittymien poistaminen ja jalkakäytävän puuttuminen Ratapihankadun puolelta. Ohikulkijalle tai asemalla vierailevalle puiset asuinrakennukset voivat jäädä huomaamatta, mutta niiden rehevät puutarhat vanhoine puineen kiinnittävät huomion sitenkin enemmän. Asemapäällikön puisto on säilynyt tilarakenteeltaan hyvin muuttumattomana ja se olisi jopa niin haluttaessa helposti restauroitavissa. Mutta nykyiselläänkin puistossa saa oikean tunnelman. Asuinkasarmien piha-alueet ovat huomattavasti enemmän kasvaneet umpeen ja sen länsipuolen puutarhasta on kasvanut villi, ”salattu puutarha”, jonka kasvillisuudesta voi tehdä löytöjä.

Kerrostalojen pihat ovat säilyneet avoimempina puutarhoihin verrattuna. Pihajoilla on alun perinkin ollut laajempia nurmikenttiä, ja niissä tähän päivään asti jatkunut asutus on pitänyt kasvien villiintymisen kurissa. Vanha puusto ja nurmikentät luovat pihajoille viihtyisän puistomaisen tunnelman. Asukkaat ovat ottaneet piha-alueita käyttöönsä tehden istutuksia ja kalustamalla, mikä on jatkumoa VR:n työntekijöiden yhteisölliselle puutarhanhoitokulttuurille. Vanhat puut ja leikatut pensasaidat jäsentävät pihaa luoden puistomaiselle pihalle tiloja ja näkymiä.

Tärkeimpiä pihojen säilyneitä piirteitä ovat aluetta ympäröivät vanhat puistolehmukset, pensasaidat, jalot lehtipuuvanhukset, omenapuut vanhojen hyötytarhojen muistumina, puistomaiset pihat monilajisine koristeistutuksineen ja nurmialueineen. Puinen asuinkasarmi ja tiilikasarmi ovat arvokasrakennuksia, joiden säilyttämisessä olennaista on myös niiden ympäristön säilyminen.

Tiilikasarmien asukkaiden pyöriä lehmuksen juuressa.

Asemapäällikön piha-alueen kasvillisuus

Asemapäällikön piha-alue on edelleen hyvin puistomainen leikatun nurmen, komeiden yksittäispuiden ja -pensaiden kanssa. Oikealla harvinaisen kookas happomarjapensas.

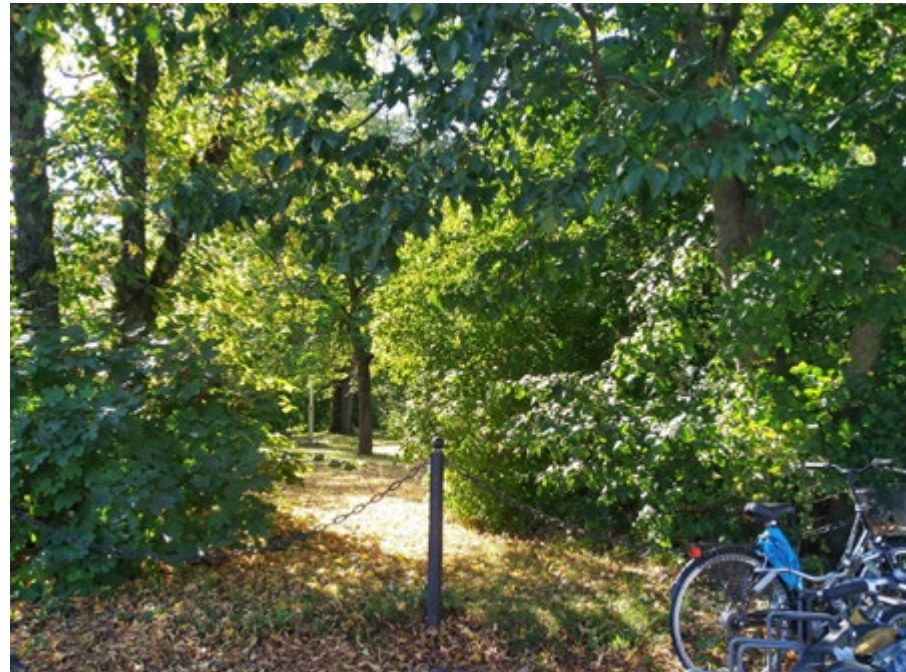
Piha on puistomainen, vaikka puistokäytäviä ei enää ole. Puiston tunnelma muodostuu kasvillisuuden lajirunsaudesta, kookkaista puista, leikatusta nurmipinnasta, yksittäispensaista, koristepensasryhmistä ja koko tilaa rajaavasta pensasaidasta. Puisto on eheä ja suojaisan oloinen.

Asemapäällikön hyötytarhasta on jäljellä vain iäkkäitä omenapuita, joten sekin osa pihaa on muuttunut puutarhasta puistomaiseksi. Muista omenapuista erillään kasvaa kookas *Malus "Hyvingiensis"* eli rautatienomenapuu. Puistossa on kookkaita, jaloja lehtipuuta, hevoskastanja ja jasmikkeista istutettu lehtimaja. Pihan pihasyreenit ovat kaikki lilakukkaisia.

Piha-alue on säilynyt asuinkasarmien pihaa hoidetumpana. Nurmialueet leikataan edelleen eikä aluskasvillisuus ole tästä syystä päässyt villiintymään. Myös pihaa rajaavia pensasaitoja leikataan, vaikka ne kasvavatkin pensaiden sijaan lähinnä sinne kylväytyneitä lehtipuita.

Nurmialueella kasvaa heinäkasvien lisäksi mm nurmitädykettä, siankärsämöä, ahomansikkua, vuohenkelloa, paimenmataraa, kultapiiskua, kyläkellukkaa, poimulehteä ja vuohenputkea.

Entinen orapihlaja-aita on tällä hetkellä lähinnä vaahteraa.

Vanhan kulkureitin kohta aseman aukiolta puistoon on vielä nähtävissä aukkona pensasistutuksissa. Kuvassa keskellä näkyvä hevoskastanja on aikoinaan jäänyt puistokäytävän "vasemmalle" puolelle.

Vanha kulku pidemmältä pihalta kuvattuna, suunta edelleen kohti asuinkasarmia. Vasemmalla hevoskastanja ja oikealla vuorijalavia.

Vanhoja omenapuita on vielä monta jäljellä.

Malus "Hyvingiensis" eli rautatienomenapuu kasvaa puistossa erillään muista omenapuista.

Hevoskastanja ja asemapäällikön puiston ainoa jäljellä oleva havupuu.

Vanhoja omenapuita on vielä monta jäljellä. Omenapuut muodostavat säännölliset rivit.

Asemapäällikön talon itäpuolella kasvaa komea lehmus. Vaahterat ovat itsestään kylväytyneet vanhan lehtimajan jasmikkeiden joukkoon. Jasmikkeet on ilmeisesti jossain vaiheessa leikattu alas.

Ratapihankadun puolen omenapuu on kookas.

Puiston pohjoislaitaa kohti asemaa. Vasemmalla alueen rajaavaa, monilajiseksi muodostunutta pensasaitaa, puiston päässä syreenit ja oikealla rautatienomenapuu.

Puisto on paikoin aika avoin radalle päin keväisin.

Puurakennusten pihojen rajalla on jäljellä harvakasvuisena orapihlajaa.

Pihan ulkonurkkaus ennen ja jälkeen pensasaidan leikkauksen. Vanha lehmus ja nuoremmat vaahterat muodostavat tuuhean latvuksen.

Ratapihakadulle vievä käyntiportti ei ole enää käytössä.

Asemapäällikön pihalle pääsee kaksilehtisestä ajoportista.

Asemapäällikön rakennus saavuttaessa Rautatientori-puistosta. Puustossa näkyy aukko, kun aseman viereisen nurkkauksen vanhoja puita on todennäköisesti niiden kunnon takia jouduttu poistamaan.

Pihan pohjoisin nurkkaus asemarakennuksen vieressä. Entinen orapihlaja-aita on tällä hetkellä lähinnä vaahteraa. Asemapäällikön piha on puistomaisen tuuhea ja monilatuksinen asemalta ja aseman aukiolta katsottaessa.

Asuinkasarin pihajaluet kasvillisuus

Puutarha keväjllä, jaloja lehtipuita ja hedelmäpuita. Taustalla näkyvä alueen kerrostalo ei erotu enää kesäjllä.

Asuinkasarmi oli pitkään alueen ainoa asuinrakennus ja samalla myös asemapäällikön asuminen. Sen aseman puolella sijaitsi puisto, joka jäi uuden asemapäällikön asuinrakennuksen valmistuttua lähes kokonaan uuden rakennuksen puistoksi ja puutarhaksi. Vanhasta puistosta on kasarmin tontilla jäljellä muutamia vanhoja lehtipuita.

Rakennuksen länsipuolella on jäänteet yksityisemmästä puistomaisesta pihasta ja laajasta hyötypuutarhasta. Alueen aluskasvillisuus on saanut muuttua niityksi, jolle myös monet puut ja pensaat ovat kylväneet taimiansa. Hyötypuutarhasta on jäljellä enää omena- ja luumupuita. Puistomaisesta osasta lähellä rakennusta on jäljellä komeat, vanhat lehtipuut ja valkokukkaiset pihasyreenit. Alueella on myös nuorempaa lehtipuustoa. Niittykasvillisuus on runsaslajista ja etenkin keväällä ja alkukesästä komeasti kukkivaa, kun mukulaleinikit, metsäorvokit, idänsinililjat ja valkovuokot täplittävät maan.

Pihasta on muodostunut vuosien kuluessa ”salattu puutarha”.

Villiintynyt hyötytarha Ratapihankadulta kuvattuna.

Reheväkasvuista hedelmätarhaa: omenapuu sekä kookkaita luumupuita että niiden taimia.

Puutarhaa länteen päin rajanneesta happomarjapensasaidasta on vielä jotain jäljellä

Tontin ulkonurkan pujo-pietaryrtti-siankärsämö -niittyä.

Asuinkasarin pääty näkyy Ratapihankadulle vielä hyvin, vaikka kulkua kadulle ei ole ollut enää vuoden 2002 jälkeen.

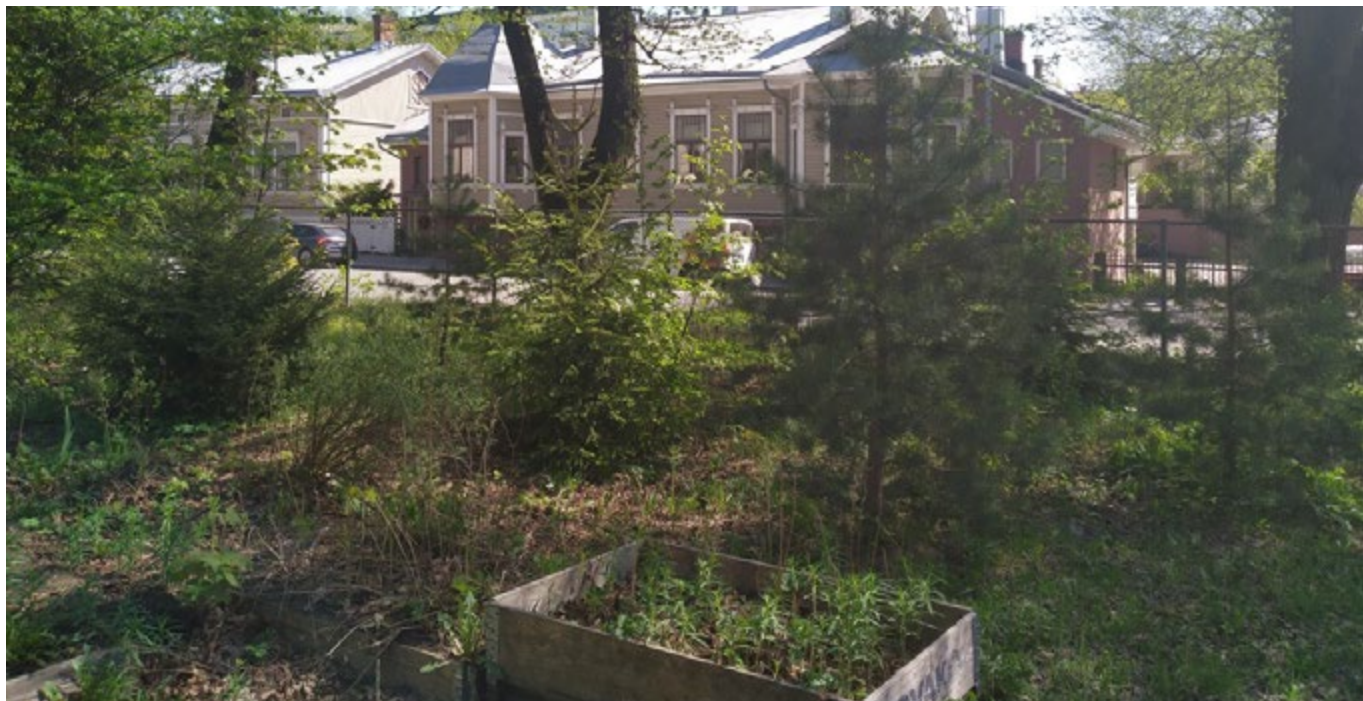
Pihan puistomaisella osalla kasvaa niitty, puiden taimia, syreenejä ja eri ikäisiä, jaloja lehtipuita.

Asuinkasarin pihan luonnonkiveykset ovat tiettävästi koko alueen vanhimpia, mahdollisesti 1870-luvulta, jolloin talo on rakennettu. Mahdollisesti alueen vanhin kiveys sijaitsee asuinkasarin kadun puoleisen kuistin edustalla.

Rakennuksen edustalla on säilynyt jonkin verran vanhoja perennoja. Kuvassa rusopäivänliljaa.

Pihalla on jonkin verran asukkaan tekemiä uusia istutuksia.

Asuinrakennusten välistä kasvillisuutta ja asuinkasarmen nykyistä huoltopihaa.

Kasarmen radan puolen päädyssä on nuorten koivujen ja pajujen rivistö, jota on jossain vaiheessa leikattu. Taustalla näkyy ratapihaa, joka on tällä hetkellä pysäköintialueena.

Tontin ulkoreuna, kerrostalojen suunnasta.

Asuinkorttelin omenapuut

Hyvinkäällä on säilynyt entisestä VR:n keskuspuutarhasta pitkä omenakujanne, josta mainitaan kaupungin sivuilla:” Nykyisen Kirjastoaukion ja Kauppatorin paikkeilla sijait- si Valtion rautateiden keskuspuutarha vuosina 1874–1962. Kirjastoaukion reunassa on säilynyt omenapuukuja, joka lienee istutettu noin 60 vuotta sitten. Omenapuunkujanteen lajikkeet on tunnistettu vuonna 2009. Kujanteen lajik- keet ovat istutusajankohdalle tyypillisiä; ’Punakaneli’, ’Lobo’, ’Sävestaholm’, ’Astrakaani iso kuulas’, ’Antonovka’, ’Astrakaani Gyllenkrok’, ’Sokerimiron’ ja myös melko harvi- nainen ’Grenman’. Osa puista on ns. siemenpuita, eli perusrunkoja, joista jalo-osa on kuollut. Yksi kujanteen puis- ta on ’John Downie’ – lajiketta oleva paratiisiomenapuu.”³⁸

Asuinrakennusten pihoilla säilyneiden omenapuiden hedelmistä osa saattaa sopia Sävestaholmiin ja johonkin Antonovka-lajikkeeseen. Puissa on keskenään samoja lajik- keita. Lähes radan varressa, panssariverkkoaidan vieressä kasvaa kaksi omenapuuksi harvinaisen muotoista puuta. Ne ovat kapeita ja korkeita. Hedelmät ovat erittäin kookkai- ta ja kellanvihreitä.

Asemapäällikön puistossa kasvaa muista erillinen omena- puu entisen puiston lävitse asuinkasarmille johtaneen puistokäytävän varrella sen pohjoispuolella. Puu on rauta- tienomenapuu *Malus ”Hyvingiensis”*. Se on korkea, komea ja hyväkuntoinen. VR:n Keskuspuutarhalla Hyvingiensis levisi rautatiepuutarhoihin ympäri Suomen erityisesti 1940- luvun jälkeen ylipuutarhuri Kalle Jokelan suosituksesta.³⁹

Asuinrakennusten vanhojen hyötypuutarhojen omenia. Jokaista lajiketta on useampi puu.

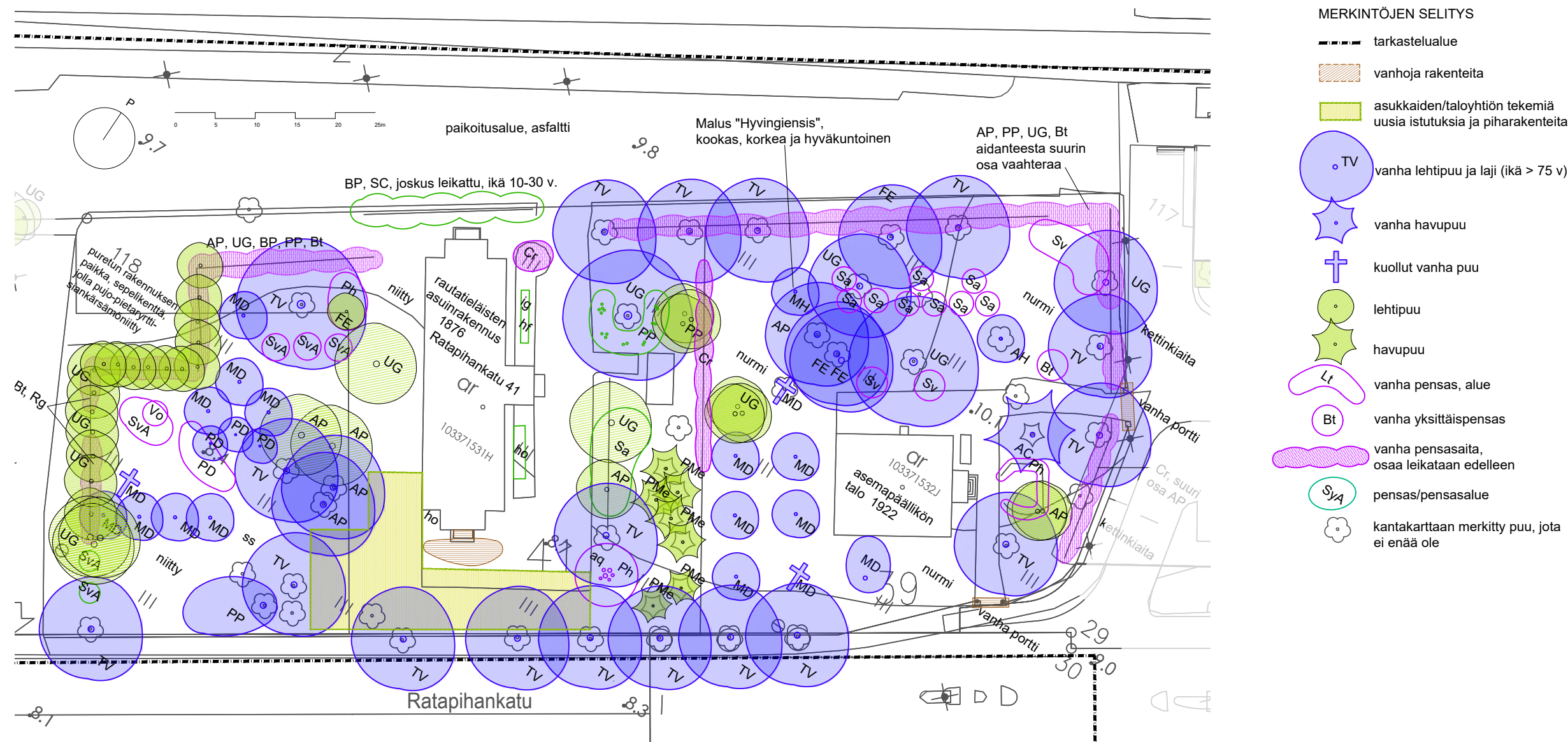

Rautatienomenapuu *Malus "Hyvingiensis"* asemapäällikön puistossa.

Radan ja asuintontin rajan lähellä kasvaa omenapuukaksikko, jolla on harvinainen habitus ja kookkaat hedelmät.

Asemapäällikön talon ja asuinkasarmin piha-alueiden kasvillisuusinventointi

PUULAJI		PENSAAT		RUOHOVARTISET LUONNONKASVIT JA PUUTARHAAN LEVINNEET PERENNAT	
AC	Abies concolor	Bt	Berberis thunbergii	japaninhappomarja	siänkärsämä
AP	Acer platanoides	Cr	Crataegus grayana	aitaorapihlaja	vuohenputki
AH	Aesculus hippocastanum	Ph	Philadelphus	jasmike (mahd. hovijasmike)	poimulehti
BP	Betula pendula/pubescens	Ro	Rosa	pensasruusu	valkovuokko
MD	Malus domestica	Rg	Rosa glauca	punalehtiruusu	pujo
MH	Malus "Hyvingiensis"	Sa	Symphoricarpos albus	lumimarja	vuohenkello
PD	Prunus domestica	Sv	Syringa vulgaris	pihasyreeni	mukulaleinikki
PP	Prunus padus	SvA	Syringa vulgaris "Alba"	pihasyreeni, valkokukkainen	ahomansikka
PMe	Pseudotsuga menziesii	Vo	Viburnum opulus	koiranheisi	särmäkuisma
SC	Salix caprea				paimenmatara
TV	Tilia vulgaris				kyläkellukka
UG	Ulmus glabra				valkopeippi
QR	Quercus robur				niittyleinikki
					kultapiisku
					pietaryrtti
					voikukka
					nurmitädyke

PENSAAIT		PERENNAT JA SIPULIKASVIT	
aq	Aquilegia	akileija	
hf	Hemerocallis fulva	rusopäivänliija	
ho	Hosta	kuunliija	
ig	Iris germanica	saksankurjenmiekka	
ss	Scilla siberica	idänsiniilija	

Kerrostalojen piha-alueiden kasvillisuus

Tiilikasarmilla on hieno puisto Ratapihankadulle päin. Laajat nurmet, hoidetut pensasaidat ja vanhat puut luovat arvokkaan tunnelman. Kuvan hopeasalava on alueen paksuin, vaikka ei vanhin puu. Se on myös alueen ainoa säästynyt hopeasalava.

Kerrostalojen piha-alueet on pidetty hoidettuina, onhan alue pidetty asuttuna. Kaikki asukkaat eivät kuitenkaan enää ole VR:n nykyisiä tai entisiä työntekijöitä.

Aluetta hallitsevat edelleen vanhat, jalot lehtipuut, jotka sijoittuvat lähinnä rajaamaan aluetta ja sen kulkureittejä. Suurin osa näistä on puistolehmuksia. Laajat nurmialueet korostavat alueen puistomaisuutta. Paikan helmi on tillikasarmille johtaneen kulkuväylän molemmin puolin kasvavat orapihlajapuut. Puut on aikoinaan leikattu pallon muotoon, mutta ne ovat koristeelliset vapaasti kasvavinakin. Itse kulkureitti on hävinnyt ja nurmettunut, kun Ratapihakadulle ei ole enää saanut liittyä. Orapihlajapuiden vieressä kasvaa mahdollisesti koko alueen paksuin puu, kookas hopeasalava.

Vanhoista orapihlaja-aidoista on jäljellä enää rippeitä: rata-pihaan päin kasvaa panssariaidan vieressä harva aidanne, mutta alueen länsipäädyssä olevasta pensasaidasta on jäljellä enää kantoja. Pihoille on istutettu oleskelu- ja leikkialueita rajaamaan uusia pensasaitoja siperianhernepensaasta ja orapihlajasta, ja ne on pidetty leikattuina. Ratapihankatua vasten kasvaa marja-aroniaa, joka vesoo runsaasti alas leikatuista pensaista.

Pihoilla on jossain määrin taloyhtiöiden ja asukkaiden istutuksia kuten perennoja, tuijia ja tarhakurtturuusua.

Yllä: Orapihlajien kujanne kohti sisäänkäyntiä. Umpeen kasvaneelle kulkuväylälle on istutettu pyöreät perennaryhmät.

Vasemmalla: Palloon leikatut orapihlajat reunustavat kulkua tiilikasarmien ovelle vuoden 1948 ilmakuvassa, Sotamuseo/Puolustusvoimat.

Orapihlajien kujanne kohti sisäänkäyntiä.

Ratapihankadunvarren lehmukset ovat osin eri ikäisiä.

Leikkialue on rajattu siperianhernepensasaidan taakse, taustalla orapihlajat.

Orapihlaja-aita ja pysäköintialuetta rajaavat lehmukset.

Asukkaiden tekemiä istutuksia tiilikasarmen pihalle: perennoja ja köynnöksiä.

Vanha lehmusrivi kulkee vinosti vanhan kulkureitin mukaan muuten suorakulmaisessa pihajärjestelmässä.

Tiilikasarmen radan puolen vanhat lehmukset, joiden väliin on sijoitettu tomutus- ja pyykinkuivaustelineitä.

Ainoa ajoyhteys asuinkortteliin Ratapihankadulta vie kerrostalon isolle pysäköintialueelle. Lehmukset rajaavat katutilan.

Kerrostalo ja pysäköintialue. Tarhakurturuusu *Rosa rugosa* "Hansa" -pensaat koristavat asuinrakennuksen edustaa pysäköintialueen vieressä.

Ratapihankadun puut kerrostalojen ja asuinkasarmien kohdalla.

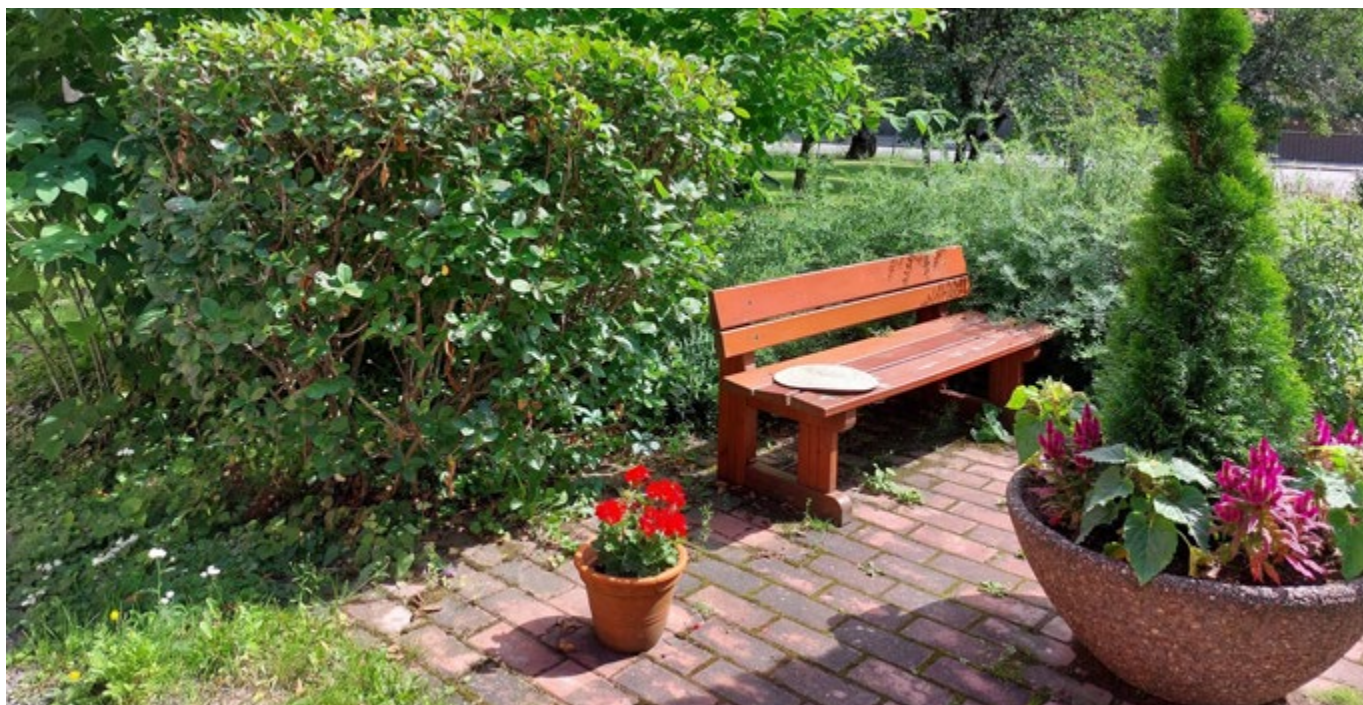
Alueen länsipäädyn nurmialuetta on aikoinaan rajannut orapihlaja-aita, josta on enää kannot jäljellä. Rinteen yläosassa kasvaa lehmuksia ja vaahteroita. Alueen päädyn nurmialueella on nurmikiveys pelastusauton seisonnapaikkana.

Ratapihankadun puut puutalojen kohdalla.

Kerrostalojen pihan varusteita: mattotelineet ja pyykkinaru sekä pinnoitteita: kivituhka ja betonilaatoitus.

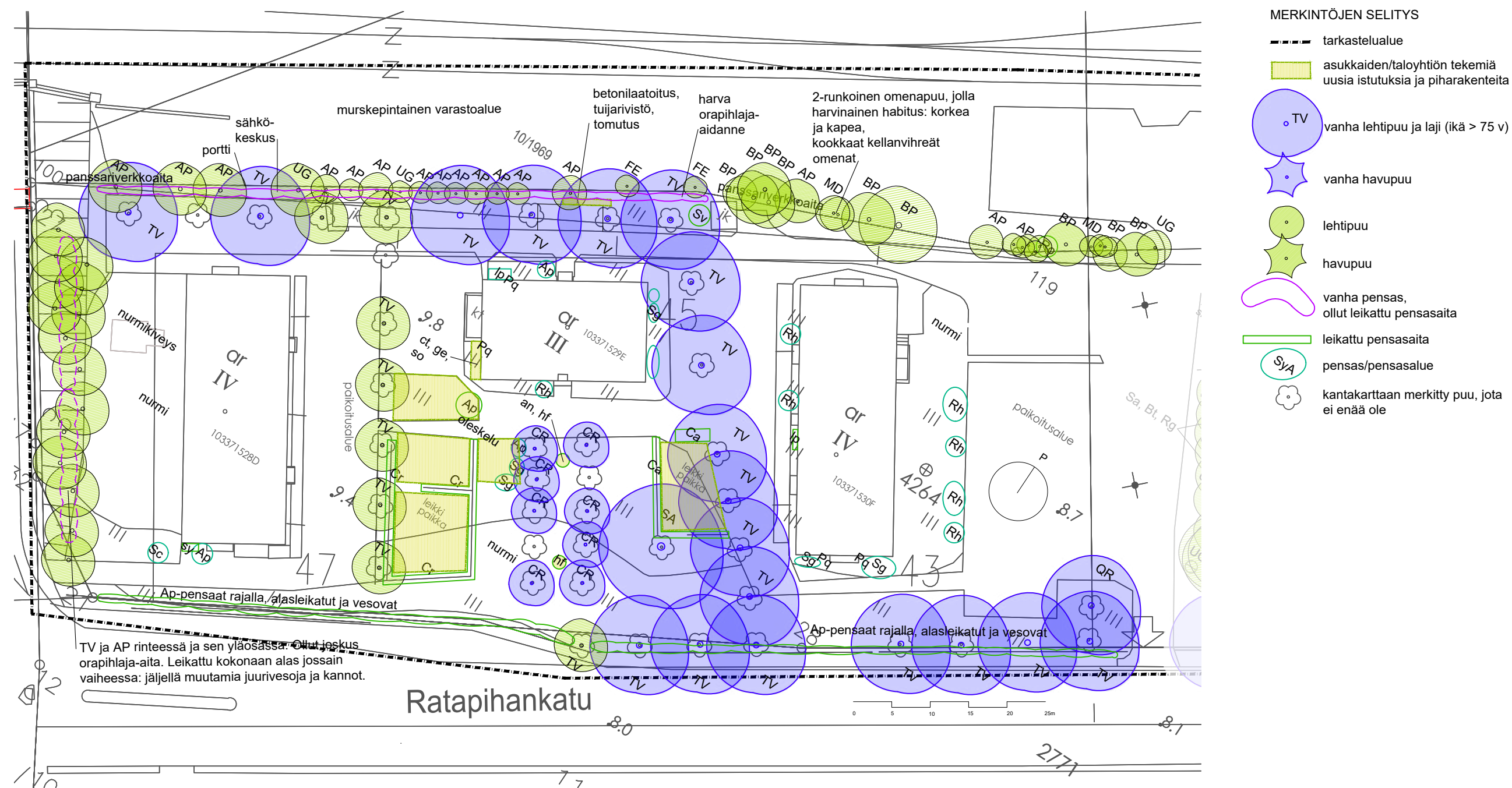

Kerrostalojen pihoilla on useita oleskelualueita eri kalustein ja kiveyksin, kuvassa tiilikasarmen betonista pihakiveystä.

Asuinrakennusten jätekatokset on sijoitettu lähelle rataa. Radan varrella kasvaa rata-alueilla tyypillinen lehmusrivi.

Kerrostalojen piha-alueiden kasvillisuusinventointi

PUULAJI			PENSAAT			KÖYNNÖKSET		
AP	Acer platanoides	metsävaahtera	Ap	Aronia Prunifolia-ryhmä	marja-aronia	Pq	Parthenocissus quinquefolia	imukärhivilliini
BP	Betula pendula/pubescens	raudus/hieskoivu	Bt	Berberis thunbergii	japaninhappomarja			
CR	Crataegus grayana	aitaorapihlaja	Ca	Caragana arborescens	siperianhernepensas		PERENNAT JA SIPULIKASVIT	
MD	Malus domestica	tarhaomenapuu	Co	Cotoneaster lucidus	kiiltotuhkapensas	an	Aster novi-belgii	syysasteri
PP	Prunus padus	tuomi	Cr	Crataegus grayana	aitaorapihlaja	ct	Cerastium tomentosum	hopeahärkki
SA	Salix alba var. sericea "Sibirica"	hopeasalava	Ph	Philadelphus	jasmike (mahd. hovijasmike)	ge	Geranium	kurjenpolvi
SC	Salix caprea	raita	Ro	Rosa	pensasruusu	hf	Hemerocallis fulva	rusopäivänliija
TV	Tilia vulgaris	puistolehmus	Rh	Rosa rugosa "Hansa"	tarhakurturuusu Hansa	lp	Lysimachia punctata	tarha-alpi
UG	Ulmus glabra	vuorijalava	Sc	Spiraea cana	harmaavirpiangervo	so	Saponaria officinalis	suopayrtti
QR	Quercus robur	tammi	Sg	Spiraea "Grefsheim"	norjanangervo	sy	Symphytum officinale	rohtoraunioyrtti

Pistoraiteen alue

Asuinrakennusten pihat rajautuvat tällä hetkellä radalle päin asfaltti- ja murskepäälysteisiin pysäköinti- ja varastointialueisiin. Varastointialue on rajattu panssariverkkoaidalla, joka on kerrostalopihojen kohdalla selvästi vanha. Verkkoaidan molemmin puolin on kylväytynyt ja lähtenyt kasvamaan vaahteroita, jalavia, koivuja, pihlajia, raitoja, omenapuita ja ruusuja.

Varastoaluetta ja sen panssariverkkoaitaa ja portti kerrostalopihalta kuvattuna.

Pysäköintialuetta puukasarmien kohdalla kohti asemarakennusta.

Monipuolista puustoa varastoalueen ja kerrostaloalueen rajalla.

Kerrostalon pysäköintialueelta kuvattuna radalle päin: eri ikäinen ja vaihteleva puusto sekä isokukkainen ruusupensas verkkoaidan varastoalueen puolella.

Isokukkainen ruusu rata-alueen ja kerrostalojen pysäköintialueen rajalla.

Viittaukset

35. Valtionrautatiet, 1939

36. Nieminen;Pennanen;& Järvinen, 2017, tarkista sivunro

37. Nieminen;Pennanen;& Järvinen, 2017, (tieto on kuvatekstissä)

38. Hyvinkää, 2001

39. Fruticetum, ei pvm

Turun päärautatieaseman alueen kulttuuri- ja ympäristöhistorialliset arvot

Arvokartta

Merkkien selitys

- - - Valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö, RKY 2009, Turun rautatieaseman ympäristö
- - - Rakennusperintölailla suojeltu alue (Ympäristöministeriön vahvistama 2022)
- 1800-luvun lopun rautatieaseman ja siihen liittyvien viheralueiden sijainti ja tilajako
- Historiallisesti ja katukuvallisesti merkittävä vanha katupuu, Lehmus
- Erityisen arvokkaat kasvit ja istutusalueet
- Arvokkaat vanhat puut ja pensaat, kts. kasvillisuusinventointi
- 1930-luvun kiveyksiä, punainen ja harmaa graniitti nupukivi, reunakivet sekä mukulakivet, ladottu uudelleen vuonna 2002 1930-luvun ladontakuvion mukaisesti
- ↗ Alueella olevat tärkeät näkymät
- - - Historiallisesti merkittävät linjat, kuten puistokäytävät ja akselit
- A Kohteen kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ja rakenteet
 - A. Asuinakasarmi 1876
 - B. Asemapäällikön talo 1922, ja portit 1930-luku
 - C. Tiilikasarmi, 1923
 - D. Asemarakennus, 1941
 - E. Lippakioski, 1930-luku
 - F. Rautatieläisten talo, 1942
 - G. Rautatieläisten talo 1948
 - H. Aino-veistos ja suihkulähde 1951

Aukion ja puiston säilyneet piirteet

- Aseman aukion avoin tilajako ja arvokkuutta henkivät elementit: materiaalit (luonnonkivi) ja kasvillisuus (muotoon leikatut kasvit)
- Hyvin säilynyt historiallinen kaupunkipuisto ja sen kerroksellisuus, eri aikakausia ja historian vaiheita edustavat rakenteet puistossa: puiston tilajako, käytäväverkosto, kasvillisuus, lippakioski, Aino-veistos, keskiparterri
- Lehmukset: sekä puistoa rajaavat palopuukujat että säännöllinen lehmusryhmä aukion itäreunalla
- Monilajinen, vanha puiston puusto ja pensaskasvillisuus
- Muotoon leikatut puut ja pensaas: Asemarakennuksen seinustan kasvillisuus ja puiston leikatut pensasaidat
- Paikan luonne ja rooli liikenteen solmukohtana: puiston läpikuljetavuus, yhteys ympäröivään katualueeseen

Asuinkorttelin säilyneet piirteet

- Asuinkasarmi ympäristöineen: VR:n vanhimpia asuttuna säilyneitä asuinrakennuksia: piha-alueiden vanha puusto, hedelmäpuut ja syreenit, puutarhan merkitys alueen vanhimman ja arvokkaimman puurakennuksen ympäristönä
- Asemapäällikön vanha puisto, sen monilajinen kasvillisuus ja puistomainen tilarakenne sekä niiden säilyneisyys
- Aluetta rajaavat vanhat puistolehmusrivit ja tiilikasarmin pihassa viistoon kulkeva lehmusrivi, Ratapihankadun säilyneet katupuut
- Tiilikasarmin aksiaalinen orapihlajapuukujanne
- Alueen ainoa säilynyt hopeasalava ja kookkain puu
- Asemapäällikön talon portit, jotka edustavat aseman funktionalistista aikakautta
- Säilyneet luonnonkiveykset asuinkasarmin edustalla
- Asukkaiden rooli piha-alueiden hoidossa, joka jatkaa Valtionrautateiden perinnettä

Aukion ja puiston säilyneisyyttä uhkaavat tekijät

- Asemarakennuksen ympäristön merkitys ja rooli lähtemisen ja saapumisen paikkana on menetetty aseman muuton myötä. Vanhan aseman ja puiston hiljentyminen kävijöistä voi johtaa niiden rappeutumiseen.
- Visuaalinen ja fyysinen yhteys aukion ja puiston välille menetettiin 2000-luvun alun uudistuksissa. Muutos katkaisi puiston pitkään vallinneen yhteyden aseman ovelle ja merkittävästi muutti sen roolia aseman ulkotilojen jatkeena.
- Puistoa elävöittäviä ja matkailijoita palvelevia rakenteita on poistettu vuosien varrella: soittolava, kioskeja, kaivo. Säilynyt lippakioski oli selvityksen tekohetkellä pois käytöstä ja rapistunut, mikä on ristiriidassa historiallisen arvopuiston tunnelman kanssa.
- Puiston kalustus ja varustus on osin tyyliältään ristiriitainen keskenään ja puiston edustaman tyylin kanssa. ”Espa”-penkit soveltuvat historialliseen arvopuistoon, mutteivat edusta mitään puistossa tosiasiasa vallinnutta kalustetyyliä, vaan 1800-luvun puistosuunnittelua sekä 2000-luvun historiallisten puistojen suunnittelua.

Asuinkorttelin säilyneisyyttä uhkaavat tekijät

- Sulkeutuneisuus ympäristöstä, katuliittymien ja jalkakäytävän puuttuminen
- Pihajärjestyksen ja käytävien umpeen kasvaminen, alkuperäinen tilajako paikoin vaikeasti hahmotettavissa sekä alueen sisäisten kulkuyhteyksien katkonaisuus, piha-alueen pirstaleisuus
- Pensasaitojen puuttuminen, ränsistyminen, ylikasvaminen
- Jotkut piharakenteet ja pinnoitteet ristiriitaisia arkkitehtuurin kanssa, asfaltti ja betonikiveykset
- Piharakennusten puuttuminen
- Perentojen taantuminen/puuttuminen
- Puutarha-alueiden hoitamattomuus, mikä saattaa lisääntyä, mikäli rakennuksilla ei ole käyttöä.

Yhteenveto

Turun rautatieasema aloitti toimintansa ensimmäisten asemapaikkojen joukossa vuonna 1876. Mittavan aseman ympäristöön kuului vilkas aukio ja kaupungin hoitama puisto sekä 1900-luvun mittaan kasvaviin tarpeisiin laajentuva rautatieläisten asuinkortteli puistoineen ja pihapiireineen. Ympäristö on kokenut muutoksia, jotka edustavat koko Suomea koskettaneita historiallisia kehityksiä ja tapahtumia kuten Olympialaisia tai suomalaisten julkisten viheralueiden ja puistokulttuurin syntyä.

Tällä hetkellä aseman ympäristö on eheä kokonaisuus Valtionrautateiden, nyk. VR-Yhtymä Oy:n, rakennettua kulttuuriperintöä. Alueen kerroksellisuus ilmentää hyvin suomalaisten rautatieympäristöjen eri aikakausia. Laajassa asuinkorttelissa on säilynyt Valtionrautateiden asuinrakentamisen kaikki aikakaudet vanhoja talousrakennuksia lukuun ottamatta. Rakennusten lisäksi niiden ympäristö, vanha kasvillisuus ja pihojen tilarakenne on säilynyt hyvin. Erityisen hyvin säilynyt kokonaisuus on asemapäällikön talon puistomainen piha. Aseman aukio on säilynyt kivettynä ja aukeana tilana, ja sen istutukset kuuluvat funktionalistiseen asemarakennukseen. Rautatientori-puisto on säilynyt hyvin ja on yksi arvokkaista Turun vanhoista kaupunkipuistoista.

Asuinkorttelin säilyneisyys ja asuttuna pysyminen tähän päivään on harvinaista vastaavissa kohteissa. Asuinkasarmi on VR:n vanhimpia jatkuvasti asuttuna pysyneitä asuinrakennuksia. Asuinkorttelin kokonaisuus ilmentää hienosti rautatieläisten asuinrakennusten eri aikakausia ja on isona kokonaisuutena erityisen hienosti säilynyt valtakunnallisella mittakaavalla. Alueen säilyneet lehmusrivit muistuttavat alkuperäisestä piha-alueiden tilajaosta sekä alueen yleisilmeestä Ratapihankadulta päin katsottuna.

Nykytilassaan kohteen viheralueet ja rakennukset, kuten vanhimmat asuinrakennukset ovat osin sulkeutuneet sekä fyysisesti että visuaalisesti muulta kaupunkiympäristöltä. Ratapihankadun ja aseman aukion liikennejärjestelyt rikkovat aluetta ennen yhdistäneitä linjoja ja kulkuväyliä. Lopputuloksena eheän kokonaisuuden osat: aukio, puisto

to ja asuinkortteli ovat osin irrallisia toisistaan sekä niitä yhdistävästä junaliikenteen kontekstista. Aseman muuton myötä aseman ympäristön identiteetti lähtemisen ja tuleamisen paikkana on vaarassa muuttua.

Ominaispiirteitä vaalittaessa tulisi huomioida kohteen kerroksellisuus ja eri aikakausien piirteiden ja rakenteiden säilyttäminen. Vanha ja monilajinen kasvillisuus, lehmusrivistöt, leikatut pensasaidat ja puut, varhaiset kiveykset ja rakenteet sekä puistomaiset tilat ovat oleellinen osa säilynyttä kulttuuriympäristöä ja muodostavat eheän kokonaisuuden yhdessä suojeltujen rakennusten kanssa.

Lähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto
Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto
Maanmittauslaitos
Museoviraston kuvakokoelmat
SA-kuva-arkisto
Sotamuseo, Puolustusvoimat
Suomen rautatiemuseon arkisto
Turun museokeskuksen kuvakokoelma

Painamattomat lähteet

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. (ei pvm). ELY-keskus. Noudettu osoitteesta Rautatiesopimuksen tarkoittamat kohteet: <https://www.ely-keskus.fi/web/ohjelmallinen-rakennussuojelu/rautatiesopimus>

Fruticetum. (ei pvm). Omenat. Noudettu osoitteesta <https://www.fruticetum.fi/omenat/>

Hyvinkää. (4. Elokuu 2021). Hyvin hyvinkääläiset omenapuut: omenapuupyöräilureitti. Noudettu osoitteesta https://www.hyvinkaa.fi/asuinymparisto-ja-rakentaminen/puistot-metsat-ja-leikkiapaikat/puistojen-esittelyt/hyvin_hyvinkaalaiset_omenapuut/

Museovirasto. (22. 12. 2009). Turun rautatieympäristöt. Noudettu osoitteesta RKY.fi: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1865

Nieminen, M.;Pennanen, P.;& Järvinen, K. (2017). Turun rautatieasema ja ympäristö: Rakennushistoriaselvitys. VR Group.

Turun kaupunki. (ei pvm). Asemanpuisto. Noudettu osoitteesta Turku.fi: <https://www.turku.fi/kulttuuri-ja-liikunta/ulkoilualueet/puistot/asemanpuisto>

Varsinais-Suomen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. (28. 8. 2019). Turun rautatieasema ympäristöineen suojeltu rakennusperintölailla (Varsinais-Suomi). Noudettu osoitteesta ELY-keskus: <https://www.ely-keskus.fi/-/turun-rautatieasema-ymparistoinen-suojeltu-rakennusperintölailla-varsinais-suomi->

Painetut lähteet

Alameri, M. (1979). Suomen rautatiet. Wien: Slezak.

Joutsalmi, S. (2001). Asemapuistot. Teoksessa M. Häyrynen, Hortus Fennicus: Suomen puutarhataide (ss. 142-147). Viherympäristöliitto.

Jutikkala, E. (1957). Turun kaupungin historia. Turun kaupunki.

Museovirasto. (2005). Aseman puisto ja pihat: Asema-alueiden hoito-ohje. Museovirasto. Rakennushistorian osasto.

Soiri-Snellman, H. (2001). Turun Vartionvuorenpuisto. Teoksessa M. Häyrynen, Hortus Fennicus: Suomen puutarhataide (ss. 190-198). Forssa: Forssan Kirjapaino.

Asiakirjat ja suunnitelmat

Turun kaupungin Ympäristö- ja kaavoitusvirasto: suunnittelutoimisto. (3. Joulukuu 2004). Rautatientori: peruskorjaussuunnitelma.

Turun kaupunki. (2009). Ratapiha-alueen osayleiskaavaehdotuksen (25/2005) selostus.

Turun kaupunki. (2023). Asemanaukio: Osallistumis- ja arviointisuunnitelma.

Turun kaupunki. (2023). Yleiskaava 2009: Kaavaselostus.

Varsinais-Suomen liitto. (2002). Turun kaupunkiseudun maakuntakaava.

Valtionrautatiet. (1930, 1932, 1933, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1943, 1944, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968). Vuosikertomus Puutarhatöistä Valtionrautateiden eteläisen piirin alueelta. Suomen rautatiemuseo.

VR-Yhtymä Oy, Turun kaupungin Ympäristö- ja kaavoitusvirasto: suunnittelutoimisto. (26. Huhtikuu 2002). Asemanaukio: Asemapiirros, pihajärjestelymuutokset.

Haastattelut

Huvila, P. (26. Syyskuu 2024). Suullinen tiedonanto asemapuistojen ja Turun aseman ympäristön historiasta.

Männistö, A. (13. Syyskuu 2024). Suullinen tiedonanto Rautatientori-puiston ja aseman aukion puuvartisista kasveista.

Wallin, M. (12. Syyskuu 2024). Suullinen tiedonanto asuinkasarin ja asemapäällikön talon pihan kasveista.

Liitteet

Liite 1: Valtionrautateiden puutarhatöiden vuosikertomukset, Turussa tehdy toimet taulukoituna

lähde: Suomen rautatiemuseon arkisto

Turun rautatieaseman puutarhatoimet, VR puutarhaosaston vuosikertomukset 1930-1968, Suomen rautatiemuseon arkisto

lyhenteet:
rte = rataesimies
rtjp = ratajakson päällikkö
rpp = ratapiirin päällikkö
kpp = konepajan päällikkö

	Asuinkortteli		Asemarakennus, aukio	
VUOSI	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT
1930	Kuolleiden puiden tilalle istutettiin uudet	3 kpl Prunus Mackii, tuohituomi 4 kpl Acer Tatarica, pikkuvaahtera 2 kpl Picea Alba, valkokuusia 1 kpl Tilia cordata, lehmus	Aseman seinustalle kylvettiin uusi nurmi, tasoitettiin Kuolleet puut korvattiin uusilla	3 kg heinän siementä
1932	Henkilökunnan kasarmin puistossa kuolleet puut ja pensaat korvattiin uusilla ja aukaistiin 1 uusi käytävä			
1933	Ratainsinöörin puiston pensasaitaa jatkettiin 100 m Asemapäällikön keittiöpuutarhaa korjattiin: pensasaita jatkettiin kiertämään koko puutarha, juurikasvimaa korvattiin nurmikentällä, istutettiin lehtimaja Verstaan insinöörin keittiöpuutarhaan isutettiin lehtimaia	380 kpl Berberis (ratainsinöörin aita), happomarja yht 32 kpl jasmike 15 kg heinän siemen: timotee		
1935	Ratinsinöörin puistossa uusittiin vanhat nurmikot poistettiin vanhat rungolliset koiranheidet ja istutettiin tilalle omenapuita 1 kuollut lehmus korvattiin uudella	7 kpl omenapuu 1 kpl lehmus 22 kg heinän siemen		
1936	Virkailijan puistossa istutettiin uusi perennaryhmä	30 kpl moniv. leimu		

	Asuinkortteli		Asemarakennus, aukio	
VUOSI	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT
1937	Rte.:n pihalle istutettiin lehtimaja "Puiston reunaan, torin puolelle" istutettiin 60 m. orapihlaja-aitaa	17 kpl jasmike 225 kpl orapihlajaa	Aseman seinustan nurmikat levennettiin 1 m ja niissä olevat kukkaryhmät siirrettiin Puiston puolella rakennettiin 2 uutta nurmikenttää kukkaryhmineen (yht? 5 x 21 m) uutta liikennejärjestystä varten.	1244 kpl kukkasipulia
1938	Virkailijoiden kasarmin puistoa laajennettiin 230 m2, ml. Uudet istutukset. Alueelta purettiin vanha asuinrakennus ja alue kunnostettiin myös osaksi puistoa Asemapäällikön puistoa uudistettiin 1896 m2, Puiston nurmikenttiä uusittiin 580 m2, Pensasaitaa istutettiin 130 m	1. -10 kpl Crataecus rung, (orapihlaja) (3 pensasryhmää), 132 kpl perennoja 2. 8 kpl Abies concolor (harmaapihta), 7 kpl Picea Mariana (mustakuusi), 7 kpl Picea pungens (okakuusi), 5 kpl Picea peuce (makedonian mänty?), 5 kpl Picea omorica (serbiankuusi) 150 kg luujauhoa, 40 kg timotee heinän siemen		
1939	Rtjp:n puistossa uusittiin nurmikentät 1250 m2		Aukion nurmikenttiin (jakajat) istutettiin Ruotsista tilatut pyramiditammet (kjartiotammi)	13 kpl "Pyramiditammi", nyk. kartiotammi
1940	Kylmä talvi palellutti paljon kasveja, kuolleet korvattiin Nurmikenttiä uusittiin 1240 m2	11 kpl havupuita, 24 kpl lehtipuita, 22 kpl koriste- ja 11 kpl marjapensaita, 564 kpl perennoja heinän siementä 28 kg		
1941	Kuolleet kasvit korvattiin uusilla, virkailijoiden keittiöpuutarhoihin istutettiin uusia marjapensaita	4 kpl pyramidjalavia 4 kpl koristepensaita 207 kpl moniv. leimu 81 kpl marjapensaita	Uuden aseman seinustalle tehtiin istutukset entisten paikalle, 400 m2 sis. Matala likusteriaita sekä portaiden kummallekin puolelle pyramidin muotoon leikatut lehmukset,	likusteriaitataimia 8 kpl lehmuksia, muotoon leikattu
1943			Aseman puistossa uusittiin 5 koristepensasryhmää, lehmusrivin oksia sahattu tapille	Hortensia

	Asuinkortteli		Asemarakennus, aukio	
VUOSI	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT
1944	Asemapäällikön puutarhassa uusittiin perennaryhmä Kuljettajan ja junamiehen asunnoille istutettiin omenapuita, marjapensaita ja perennoja	60 kpl moniv. leimu omenapuita marjapensaita perennoja	Asemarakennuksen seinustalle asennettiin tukisäleikkö köynnöksille, parthenocissus nurmikenttiä paikattiin	15 kg timotee heinän siemen
1946	Virkailijoiden puistoon istutettiin monivuotisia kukkia		Aseman edustan nurmikenttiä paikattiin ja perennaryhmiä uusittiin	2 kg heinän siemen
1947			Asemantorilla uusittiin perennaryhmiä, nurmikoita uusittiin pieniä aloja	perennat heinän siemen
1948	1947 valmistuneen kivitalon (kerrostalon) puiston nurmikenttiä uusittiin 260 m2 (edellinen nurmikko oli tuhoutunut kun talossa asuneet lapset olivat saaneet leikkiä sillä kosteina aikoina) Perennaryhmiin lisättiin phloxia moniv. Orapihlaja-aidan kuivuneiden taimien tilalle istutettiin uudet Asemapäällikön puutarhaan istutettiin monivuotisia kukkia Vanhan kivitalon (kerrostalo) nurmikenttää 600 m2 jysyttiin uusimista varten, uusi kylvö jäi seuraavalle vuodelle	heinän siemen leimuja orapihlaja monivuotisia kukkia	aseman likusteripensasaitoja paikattiin, kuivuneiden taimien tilalle istutettiin uudet.	likusteri
1949	Uuden kivitalon kukkaryhmiin istutettiin phloxia Rti. puutarhaan istutettiin 4 kpl marjapensaita		Asemarakennuksen ulkoseiniä oli korjattu ja edustan nurmikentät turmeltunut samalla: nurmikentät uusittiin 550 m2, likusteriaita uusittiin osin	50 kpl likusteri heinän siemen

	Asuinkortteli		Asemarakennus, aukio	
VUOSI	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT
1950	Uuden kivitalon puistoon ist. Ryhmiin lisättiin phloxia ja ruusuja	125 kpl moniv. leimuja	Asemarakennuksen ulkoremontin johdosta tallattuja nurmikoita korjattiin jälleen, nurmikot uusittiin kokonaan. Kentille istutettiin kukkasipuleita ja ruusuja?	350 kpl tulppaanin sipuli, 600 kpl ruusu
1951	Rtjp:n ja asemapäällikön nurmikentät uusittiin (yht. 3199 m2) puistoihin istutettiin kukkasipuleita 300 kpl Asemapäällikön ja rtjp:n puistojen välille istutettiin orapihlaja-aita, joka siirrettiin puistoon rakennetun kivitalon edestä, 35 jm edellisenä syksynä valmistuneen virkailijoiden asuintalon (Haverin?) puistoon istutettiin pensasaitaa 75 jm (Alnus Glutinosa), puita, pensaita, marjapensaita ja moniv. kukkia. Kirjurin (Silvennoinen) pihaan istutettiin koristepensaita (17 kpl) ja moniv. kukkia (118 kpl) Konepajan päällikön puutarhaan istutettiin 5 kpl omenapuita Rtjp:n puiston reunaan istutettiin phloxia	Virkailijain talo: 324 kpl Alnus glutinosa, 2 kpl hopeapaju, 4 kpl jasmike, 8 kpl marjapensaita, 26 kpl moniv. kukkia Rtjp: 100 kpl leimuja "Deutschland"	Aseman edustan ruusuryhmiä täydennettiin runkoruusuilla Konepajan pihassa uusittiin nurmikenttiä 70 m2 ja istutettiin likusteriaitaa 18 jm	22 kpl runkoruusuja "President Hoover"

	Asuinkortteli		Asemarakennus, aukio	
VUOSI	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT
1952	Hklökunnan "kivikasarmilla" uusittiin nurmikenttää 2200 m2 Rtjp., kpp, sekä virkailijain puutarhoihin tehtiin uusia istutuksia	17 kpl koristepensas 11 kpl omenapuu 23 kpl marjapensas 100 kpl mansikantaimi heinän siemen 63 kg	Aseman ympäristö koristettiin Olympialaisia varten: nurmikentät uusittiin ja kukkauurinia asetettiin yht 19 kpl laiturille, aukiolle ("torille") ja asemarakennuksen sisäänkäynnin rappusille Aukion ("torin") Phlox-ryhmiin lisättiin kukkasipuleita	19 kpl kukkaruukku istutuksineen 400 kukkasipulia
1953	Kivikasarmin puistojen nurmikenttiä uusittiin, ratapihan puoleiseen laitaan istutettiin lehmuksia. Puistojen varustusta parennettiin: lisättiin hiekkalaatikoita ja laajennettiin leikkikenttiä, moniv. Kukkia lisättiin (phlox) Virkailijoiden puistoon lisättiin omenapuita, marjapensaita, koristepensaita, perennoja	5 kpl lehmus 226 phlox 10 kpl omenapuita 20 kpl marjapensaita 13 kpl koristepensaita 22 kpl perennoja heinän siementä 30 kg		
1954	Asemapäällikön puistossa oleva maakellarin (ravintolan) päällystö ja luiskat kylvettiin uudelleen (n 5 a) Kasarmin nurmikenttiä korjattiin 24 perheen kivitalon orapihlaja-aitaa paikattiin Kuusi perennaryhmää uusittiin kukkasipuleita istutettiin	60 kpl orapihlaja 406 kpl perennaa	Nurmikenttiä uusittiin kukkasipuleita istutettiin puistoihin	500 kpl kukkasipulia

	Asuinkortteli		Asemarakennus, aukio	
VUOSI	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT
1955	Rtjp:n ja Kpp:n ryhmiin istutettiin ruusuja Kerrostalojen puistojen viiteen ryhmään istutettiin phloxia, kolmea lajia Puistoihin istutettiin kukkasipuleita Virkailijain puutarhaan istutettiin erilaisia perennoja	27 kpl ruusu "Haidekind" 861 kpl moniv. leimuja kolmea laatua 350 kukkasipulia 40 kpl erilaisia perennoja	Aseman seinustan ryhmäruusut uusittiin Phlox-ryhmät uusittiin	480 kpl ryhmäruusu 'Alain' 10 kpl runkoruusu Presid. Hoover Leimuja: 54 kpl Aida, 54 kpl Rijnstroom, 54 kpl Thor, 54 kpl Mia Ruys, 54 kpl Mrs. Milly van Hoboken, 54 kpl Hodur, 42 kpl Prof Wend, 42 kpl Jules Sandeay, 42 kpl Deutschland, 42 kpl Sweetheart
1956	Puistoihin lisättiin kukkaisipuleita	600 kpl kukkasipuleita	Ruusuryhmiä täydennettiin Phlox-ryhmät uusittiin Aseman aulaan tuotiin 8 kpl kukka-amppeleita	84 kpl ruusuja "Polyantha" 10 kpl runkoruusuja 439 moniv. Phlox
1957	Nurmikoita korjattiin 450 m2, eniten Rti:n pihassa, jossa paikattiin vesijohdon kaivamisen jälkiä. Pihaan istutettiin myös marjapensaita, ja orapihlaja-aitaa paikattiin	90 kpl orapihlaja 10 kpl marjapensas	Aseman ruusuryhmiä täydennettiin ja lisättiin kukkasipuleita Leikattavia pensasryhmiin lisättiin paikkauksena syyshortensian taimia Leimukukkaryhmiä paikattiin	63 kpl ruusu 350 kukkasipulia 22 syysshortensia 543 moniv. leimuja
1958	Rtjp:lle tehtiin uusi leimukukkaryhmä Asuinpihojen perennaryhmiä istutettiin uudelleen Muitakin täydennysistutuksia tehtiin	104 leimuja 280 perenna 10 koristepensasta 13 marjapensasta 6 omenapuuta 30 kukkasipulia	Aseman edustan istutuksia paikattiin Pyramidijalavista leikattiin paleltuneet oksat	180 ruusua, 12 runkoruusua 45 likusteri 24 hortensia 104 moniv. Leimuja
1959			Ruusuja täydennetty Kolmiopuistikkoon tehty täydennyksiä, koristepensaat ja leimut, nurmikkoja jouduttu paikkamaan kadunpinnan nostamisen vuoksi (tietyöt?)	20 kpl runkoruusu, 45 kpl ryhmäruusu

	Asuinkortteli		Asemarakennus, aukio	
VUOSI	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT
1960			Ryhmäruusut uusittiin ja kasvualuesta parannettiin (kompostimulta, fosfaattilannoite) likusteriaitaa paikattiin, leimuryhmää täydennettiin "Runkoruusut aseman eteen tuotiin Hki:stä, josta ne poistettiin kokonaan"	600 kpl ruusu "Moulin Rouge" 50 kpl likusteri 150 moniv. Leimuja
1961	Asuintalojen istutuksia täydennettiin ja orapihlaja-aitaa jatkettiin 15 jm	70 perennaa 4 marjapensasta 64 orapihlaja	Pyramiditammien nurmet uusittiin kaupungin katutöiden vuoksi. Puiden alla huonosti menestyneet leimuryhmät nostettiin ja tehtiin niiden tilalle päätyihin ympyrän muotoiset ryhmät. Ruusuryhmät uusittiin ja kukkasipuleita lisättiin	20 kpl ruusu 600 kukkasipulia
1962	Nurmikoita uusittiin ratapihankadun varrella kaupungin katutöiden (jalkakäytävän nostaminen) takia, istutuksia täydennettiin	20 marjapensasta 4 omenapuuta 160 perennaa	Ruusuryhmiä täydennettiin, sipuleita lisättiin kesäkukkaryhmiin	150 ruusua 250 tulppaaninsipulia
1963	Istutuksia täydennettiin harvennettiin 8 lehmusta orapihlaja-aitaa leikattiin alas 95 jm puista poistettiin kuivuneita oksia	3 lehtipuuta 6 marjapensasta 3 omenapuuta 35 perennaa	Palettuneet ryhmäruusut uusittiin, uudet ruusut olivat kuitenkin kuivahtaneet ja vaan noin 50% lähti kasvuun Ruusut suojattiin syksyllä kasvuturpeella Aitaa paikattiin sipuleita lisättiin	600 kpl ryhmäruusu 150 tulppaaninsipulia 50 aitainta
1964			Toinen ruusuryhmästä oli tyhjänä, tehtiin uudet istutukset	300 kpl ruusu Moulin Rouge 25 kpl likusteri 150 kpl tulppaani
1965	Rpp:n kesäkukkaryhmiin lisättiin kukkasipuleita		Ryhmäruusuja paikattiin, palettuneita ja vesijohtotöiden takia, kesäkukkaryhmiin lisättiin sipuleita	200 kpl ruusu 500 sipulia

	Asuinkortteli		Asemarakennus, aukio	
VUOSI	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT	TOIMET	ISTUTETUT KASVIT
1966	Rpp:n pihaan tehtiin täydennyksia	60 kpl ruusu 2 lehtipuuta 6 koristepensasta 75 perennaa	Nurmikoita paikattiin likusteriaitaa paikattiin ryhmäruusuja paikattiin	60 likusteri 100 ruusua 250 tulppaania
1967	Istutuksia paikattiin	4 lehtipuuta 1 havupuu 6 koristepensasta 30 aitatainta 265 perennaa	Ryhmäruusuja paikattiin tulppaaneja istutettiin	310 ruusua 600 tulppaania
1968	Nurmikoita paikattiin		Nurmikoita paikattiin likusteriaitaa paikattiin ryhmäruusuja paikattiin tulppaaneja istutettiin kesäkukkaryhmiin	80 kpl ruusu 45 aitataimia 250 tulppaanisipulia

